

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗΣ

**ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΚΡΙΣΗΣ: ΜΙΑ
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ**

**Διπλωματική Εργασία για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Κυριλλοπούλου- Φαφαλιού Ειρήνη, Επίκουρος
Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πειραιώς

Πειραιάς, 2012

ΔΗΛΩΣΗ

Η εργασία αυτή είναι πρωτότυπη και εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών στην «Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική» του Τμήματος Οικονομική Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Ο Δηλών,

Ιωάννου Μιχάλης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε με την συνδρομή και βοήθεια ορισμένων ανθρώπων που θέλω να ευχαριστήσω πολύ.

Πρωτίστως να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Επίκουρο Καθηγήτρια του τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς κα. Κυριλλοπούλου-Φαφαλιού Ειρήνη για την άμεση και γρήγορη ανταπόκριση της σε ότι απορία και αν είχα, επίσης για το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειξε για το θέμα αυτής της εργασίας και φυσικά για την καθοδήγησή και υποστήριξη της που με βοήθησαν να ολοκληρώσω την εργασία.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω το σύνολο των καθηγητών του μεταπτυχιακού προγράμματος «Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική», και κυρίως τον Διευθυντή του ΜΠΣ, Καθ. κ. Δημήτριο Γιαννέλη.

Ειδικές ευχαριστίες σε όλους τους ερωτώμενους που έλαβαν μέρος στο ερευνητικό τμήμα της διπλωματικής εργασίας και ειδικότερα στους συνεργάτες μου και μέλη του συνεταιρισμού «Συγκρουόμενο» για την έμπρακτη και ηθική υποστήριξη τους.

Τέλος ευχαριστώ θερμά την οικογένεια μου για την υποστήριξη και κατανόηση που μου προσφέρουν απλόχερα με ότι και αν αποφασίσω να ασχοληθώ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως τίτλο: «Το συνεταιριστικό μοντέλο εν καιρώ κρίσης, μια μελέτη περίπτωσης». Πρόκειται για μια μελέτη του συνεταιριστικού μοντέλου, που περιγράφει την κοινωνική επιχειρηματικότητα, καταγράφει σύγχρονα συνεταιριστικά παραδείγματα και μελετάει εις βάθος, με διενέργεια πρωτογενούς έρευνας το συνεταιριστικό μοντέλο ως εργαλείο αποφυγής της οικονομικής κρίσης. Η μελέτη αυτή στην ουσία χωρίζεται σε τρία τμήματα. Στο πρώτο τμήμα παρουσιάζεται το συνεταιριστικό μοντέλο διαχρονικά. Περιγράφονται οι αρχές του, οι δομές του, η ιστορική εξέλιξη του, αλλά και η χρησιμότητά του ανά περιόδους. Στο δεύτερο τμήμα, περιγράφεται συνοπτικά η οικονομική κρίση διεθνώς, ο ρόλος του συνεταιριστικού μοντέλου μέσα στις εθνικές οικονομίες των χωρών και η ανθεκτικότητα ή μη του συνεταιριστικού μοντέλου σε περιόδους κρίσεων. Επίσης παρουσιάζονται συνεταιριστικά παραδείγματα μεγάλου ενδιαφέροντος προκειμένου να αναδειχθούν ιστορικά τα πρακτικά οφέλη που προκύπτουν από τις συνεταιριστικές συμπράξεις. Στο τρίτο και τελευταίο τμήμα της παρούσας διπλωματικής, παρουσιάζονται σύγχρονα συνεταιριστικά/συνεργατικά παραδείγματα και γίνεται προσπάθεια, μέσα από την πρωτογενή έρευνα, να εξαχθούν συμπεράσματα για το ρόλο των συνεταιρισμών στην Ελλάδα και για την εφικτότητα εδραίωσης και περεταίρω ανάπτυξης του θεσμού.

Πιο συγκεκριμένα, στο **Πρώτο Κεφάλαιο**, παρατίθεται ο αντικειμενικός σκοπός της παρούσης έρευνας και περιγράφονται οι ειδικοί σκοποί και στόχοι της.

Στο **Δεύτερο Κεφάλαιο**, γίνεται ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Πρόκειται για το εκτενέστερο κεφάλαιο της εργασίας, αφού μέσα από την δευτερογενή έρευνα

που έχει πραγματοποιηθεί εξετάζονται βασικοί στόχοι της εργασίας. Στην αρχή του Δευτέρου Κεφαλαίου, εξετάζεται συνοπτικά η χρηματοοικονομική κρίση σε διεθνές επίπεδο και οι επιπτώσεις της στην οικονομική κατάσταση των χωρών. Στη συνέχεια περιγράφεται το συνεταιριστικό μοντέλο καταγράφοντας διαχρονικά τους ορισμούς και τις αρχές του. Αμέσως μετά προσπαθούμε να συγκρίνουμε τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις με τις «κοινές» εμπορικές, με την βοήθεια της βιβλιογραφίας, αλλά και με την σε βάθος εξέταση μιας μελέτης περίπτωσης (case study), στην βιομηχανία γάλακτος στην Ε.Ε. Στη συνέχεια καθώς εμβαθύνουμε στην μελέτη του συνεταιριστικού μοντέλου, παρουσιάζουμε οικονομικά στοιχεία του μοντέλου διεθνώς, παρατηρούμε τον οικονομικό και κοινωνικό ρόλο που διαδραματίζει το μοντέλο σε εθνικά επίπεδα και μελετάμε ξεχωριστές περιπτώσεις μεγάλων συνεταιρισμών (περίπτωση της Μοντραγκόν, στη Χώρα τω Βάσκων), αλλά και ξεχωριστά παραδείγματα από πολλές χώρες που έχουν συνεταιριστική δράση. Η παραπάνω μελέτη που περιγράψαμε αναφέρεται κυρίως στην τρέχουσα περίοδο οικονομικής κρίσης και τα παραδείγματα είναι το εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε για να αναδείξουμε το συνεταιριστικό μοντέλο στα χρόνια της κρίσης. Το τελευταίο υποκεφάλαιο αυτού του κεφαλαίου αναφέρεται ξεχωριστά στην Ελλάδα, όπου γνωρίζουμε το συνεταιριστικό μοντέλο στην χώρα μας, παρατηρούμε την εξέλιξη του, την ακμή και παρακμή του, τις δομές και τις αρχές του, τον τρόπο λειτουργίας του στο παρελθόν, αλλά και τον τωρινό τρόπο λειτουργίας του μέσα από εναλλακτικά σύγχρονα παραδείγματα συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας. Λόγω της ιδιομορφίας του συνεταιριστικού μοντέλου στην Ελλάδα, προσπαθήσαμε να μην προσκολληθούμε στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, αλλά σε άλλα είδη συνεταιρισμών που δεν είναι τόσο γνωστά, ή μπορεί να μην έχουν σημαντικό τόσο σημαντικό οικονομικό

ενδιαφέρον, αλλά εμείς βάσει των στόχων της εργασίας, προσπαθήσαμε να αναδείξουμε νέες μορφές συνεταιρισμών, προωθώντας ένα συνεργατικό πνεύμα που θεωρούμε ότι είναι πολύ σημαντικό στην σημερινή εποχή.

Το **Τρίτο Κεφάλαιο** αναφέρεται στη μεθοδολογία συλλογής των πρωτογενών στοιχείων της έρευνας. Αναλυτικότερα αναφέρουμε την θεωρητική προσέγγιση, τον χρόνο, τον τόπον αλλά και τα εργαλεία με τα οποία διεξήχθη η έρευνα πεδίου. Στη συνέχεια, βάσει των πρωτογενών στοιχείων που συλλέχθηκαν, καταγράψαμε την υφιστάμενη κατάσταση των υπό μελέτη συνεταιρισμών, όπου μελετήσαμε τη βιωσιμότητα τους, τις προοπτικές εξέλιξής τους, τους τομείς της δραστηριότητάς τους, αλλά και την οικονομική και κοινωνική αποδοτικότητά τους.

Στο **Τέταρτο και Πέμπτο Κεφάλαιο**, παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, τα συμπεράσματα μας, σχολιάζουμε τα ευρήματα μας και καταθέτουμε τις όποιες προτάσεις έχουμε για το συνεταιριστικό μοντέλο στην Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.2 ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	5
1.2 ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	5
2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ.....	7
2.2 ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ (ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ & ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ).....	13
2.2.1 Ορισμός του Συνεταιρισμού.....	13
2.2.2 Ιστορική Αναδρομή του Συνεταιριστικού Μοντέλου.....	16
2.2.3 Σύγκριση Συνεταιρισμού Επιχείρησης.....	21
2.2.3.1 Οι διαφορές των Ευρωπαϊκών Συνεταιρισμών Γάλακτος με τις αντίστοιχες συμβατικές επιχειρήσεις γάλακτος.....	27
Λίγα λόγια για τον κλάδο.....	28
Οι σημαντικότερες διαφορές των δύο τύπων επιχειρήσεων.....	29
2.3 ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΗΜΕΡΑ.....	30

2.3.1	Χαρτογράφηση του συνεταιριστικού μοντέλου σήμερα	30
2.3.2	Το συνεταιριστικό μοντέλο σε περιόδους Οικονομικής Κρίσης	34
2.4	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	44
2.4.1	Η Συνεταιριστική Επιχείρηση της Μοντραγκόν.....	44
2.5	ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	52
2.5.1	Ιστορική Εξέλιξη	52
2.5.2	Όργανα των Αστικών Συνεταιρισμών	56
2.5.2.1	Διανομή Κερδών και Λήξη του Αστικού Συνεταιρισμού.....	58
2.5.3	Οικονομικά Στοιχεία για την Ελλάδα.....	59
2.5.4	Σύγχρονα Συνεταιριστικά Παραδείγματα.....	61
2.5.4.1	Τα σούπερ Μάρκετ Επιλογή.....	65
2.5.4.2	Ο Σπόρος.....	66
2.5.4.3	Συνεργατικά Εγχειρήματα	67
2.5.4.4	Επιτυχίες Αγροτικών Συνεταιρισμών	68
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	69
	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	69
3.1	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ.....	70
3.2	ΔΟΜΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	72

3.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	72
3.4 ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	74
3.5 ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΟΓΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	75
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	75
4.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Α ΜΕΡΟΥΣ (ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ).....	75
4.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Β ΜΕΡΟΥΣ (ΕΙΔΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΙΣ ΒΑΘΟΣ)	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	101
5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	101
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104
Ξενόγλωσση.....	104
Ελληνική	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	110
Ερωτηματολόγιο Πρωτογενούς Έρευνας	110

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1 Πραγματικό Ακαθάριστο Προϊόν.....	9
Πίνακας 2.2.1 Οφέλη Συνεταιριστών.....	15
Πίνακας 2.2.2 Εξέλιξη Συνεταιριστικών Αρχών.....	20
Πίνακας 2.2.3.1 Διαφορές Συνεταιρισμών/ Ιδιοτικών Επιχειρήσεων.....	23
Πίνακας 2.2.3.2 Διαφορές στο Management Συνεταιρισμών / Ιδιοτικών Επιχειρήσεων.....	23
Πίνακας 2.2.3.3 Συνεταιριστικά Μεριδία / Μέτοχοι.....	24
Πίνακας 2.2.3.4 Συγκεντρωτικός πίνακας συνεταιριστικών μεριδίων	25
Πίνακας 2.3.1 Χρήσιμα Στατιστικά Στοιχεία Συνεταιρισμών.....	31
Πίνακας 2.5.1 Στατιστικά Στοιχεία Αστικών Συνεταιρισμών.....	56
Πίνακας 2.5.3 Ποσοστά Ανεργίας στην Ελλάδα για το 2012.....	59
Πίνακας 2.5.4 Η Λιανική Αγορά στο Κόσμο.....	62
Πίνακας 2.5.4.1 Κύκλος Εργασιών Συνεταιρισμού Ελληνική Διατροφή.....	65
Πίνακας 4.2.1 Προηγούμενη Εργασιακή Απασχόληση.....	85
Πίνακας 4.2.2 Λόγοι Διακοπής Προηγούμενης Εργασίας.....	85
Πίνακας 4.2.3 Θέση Ερωτηθέντων στο Συνεταιρισμό.....	88
Πίνακας 4.2.4 Οικονομική ικανοποίηση των μελών των συνεταιρισμών.....	89

Πίνακας 4.2.5 Πλεονεκτήματα/ Μειονεκτηματα Ενασχόλησης με ένα συνεταιρισμό.....	90
Πίνακας 4.2.6 Ενεργό μέλος σε άλλο συνεταιρισμό.....	92
Πίνακας 4.2.7 Προτάσεις συμμετεχόντων στην έρευνα πεδίου για απόδοση του συνεταιριστικού μοντέλου στην Ελλάδα.....	93
Πίνακας 4.2.8 Κάθετα οργανωμένη εφοδιαστική αλυσίδα.....	95
Πίνακας 4.2.9 Μέσα διαφημιστικής Προβολής.....	97
Πίνακας 4.2.10 Κοινωνική Προσφορά Συνεταιρισμών.....	98
Πίνακας 4.2.11 Οικονομικά Στοιχεία Συνεταιρισμών.....	100

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 2.4.1: Η Επιχείρηση της Μοντραγκόν	49
Διάγραμμα 2.5.2: Δομή ενός Συνεταιρισμού	57
Διάγραμμα 4.1: Απασχόληση Συνεταιρισμού	75
Διάγραμμα 4.2: Χρόνια Λειτουργίας Συνεταιρισμού.....	76
Διάγραμμα 4.3: Συνολικά Μέλη Συνεταιρισμού.....	77
Διάγραμμα 4.4: Αριθμός Μελών που Εργάζονται	77
Διάγραμμα 4.5: Ιθαγένεια Μελών που Εργάζονται	78
Διάγραμμα 4.6: Φύλο Εργαζομένων σε Ποσοστά.....	78
Διάγραμμα 4.7α: Συνεταιριστική Εμπειρία Μελών	79
Διάγραμμα 4.7β: Βαθμός Συνεταιριστικής Εμπειρίας Μελών.....	80
Διάγραμμα 4.8: Ηλικία Απασχολούμενων	81
Διάγραμμα 4.9: Τόπος Δραστηριοτήτων Του Συνεταιρισμού	82
Διάγραμμα 4.10: Τρόπος Χρηματοδότησης Συνεταιρισμού	83

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο εισαγωγικό μέρος της εργασίας θα θέλαμε να αναφέρουμε τους λόγους που ασχοληθήκαμε με το συνεταιριστικό μοντέλο, την αφορμή της ενασχόλησης μας, αλλά και τους στόχους αυτής της εργασίας.

Το έναυσμα της ενασχόλησης μου με το συνεταιριστικό μοντέλο, αντλείται αρχικά μέσα από την κοινωνική επιχειρηματικότητα και τους κανόνες που την διέπουν. *«Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι ένα πολυδιάστατο δημιούργημα που αφορά την έκφραση της επιχειρηματικά ενάρετης συμπεριφοράς για την επίτευξη μιας κοινωνικής αποστολής»* (Brooks, 2010). Άρα η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι ο συνδυασμός των καινοτομιών της εμπορικής δραστηριότητας με τον κοινωνικό σκοπό και τα οφέλη που προκύπτουν. Το ερώτημα που προκύπτει στη συνέχεια είναι αν μπορεί η κοινωνική επιχειρηματικότητα, με προέκταση τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, να επιβιώσει στην οικονομική κρίση που οι συμβατικές εμπορικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μεγάλα οικονομικά προβλήματα βιωσιμότητας.

Η έκθεση του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO, 2010) παρουσιάζει ότι οι επιχειρήσεις του συνεταιριστικού κινήματος ευημερούν και αυξάνουν τον κύκλο εργασιών τους, επιφέροντας ευεργετικά κοινωνικά οφέλη σύμφωνα με τον διπλό ρόλο που διαδραματίζουν, κοινωνικό και επιχειρηματικό. Η έκθεση μας δίνει μια καλή εικόνα για τις συνεταιριστικές τράπεζες και τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις υποστηρίζοντας, πως λόγω της δομής των συνεταιριστικών επιχειρήσεων και του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα που έχουν, όχι μόνο αντέχουν αλλά και αυξάνουν και το μερίδιο αγοράς τους αρκετές από αυτές.

Ένα σημαντικό παράδειγμα συνεταιριστικής επιχείρησης είναι αυτό της συνεταιριστικής τράπεζας Rabobank στην Ολλανδία. Η Rabobank βρίσκεται σε 43 χώρες παγκοσμίως και απασχολεί 56 χιλιάδες ανθρώπους. Το οικονομικό έτος 2011, κατάφερε να αυξήσει το κύκλο εργασιών της κατά 5,2% και τα κέρδη της κατά 7,1%. Η Rabobank δραστηριοποιείται σε όλες τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και κατέχει μεγάλο μερίδιο στην αγορά της Ολλανδίας, επίσης θεωρείται η τρίτη καλύτερη γεωργική τράπεζα στο κόσμο και ανάμεσα στις ασφαλέστερες τράπεζες στο κόσμο. Η επένδυση της στις καινοτομίες, όπως το e-banking και οι συναλλαγές μέσω διαδικτύου, αλλά και μέσω της τηλεόρασης για τις Χώρες του Τρίτου Κόσμου, είναι ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που την κατάστησαν ένα ισχυρό brand name (Rabobank Group, 2012).

Τα παραδείγματα από το διεθνή χώρο είναι πολλά, από τα πιο σημαντικά είναι ίσως αυτό της Φιλανδίας. Η Φιλανδία στις αρχές του 1990 αντιμετώπισε μια σοβαρή οικονομική κρίση που επηρέασε πολύ τα ποσοστά της ανεργίας της χώρας. Σ' αυτό το δυσοίωνα επιχειρηματικά περιβάλλον, η Φιλανδία στράφηκε στην προώθηση του συνεταιριστικού μοντέλου, προβάλλοντας την συνεταιριστική επιχειρηματικότητα.

Αυτή η κίνηση κέντρων, όπως το Tampere Region Cooperative Center, που αποστολή του ήταν η προώθηση του συνεταιριστικού μοντέλου. Λειτουργούσε ως συμβουλευτική επιχείρηση σε θέματα συνεταιρισμών. Ξεκίνησε να λειτουργεί τοπικά με τρία άτομα προσωπικό το 1998, παρέχοντας συγκεκριμένες υπηρεσίες οι οποίες ήταν συμβουλές σε ειδικά θέματα που σχετίζονται με την συνεργατική επιχειρηματικότητα, δραστηριότητα και νομοθεσία. Διοργάνωνε εκπαιδευτικά

σεμινάρια για την ποικιλία των συνεταιρισμών και την επιχειρηματικότητα, αναλάμβανε έρευνες για να προβάλλει τα κοινωνικά οφέλη της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας και προωθούσε τη δράση του μέσα από τα ΜΜΕ. Μέσα σε δέκα χρόνια, το συνεταιριστικό μοντέλο καθιερώθηκε στην Φινλανδία. Το Tampere Region Center, επισκέπτονται 300 νέοι πελάτες το χρόνο με επιχειρηματικές συνεταιριστικές ιδέες, ενώ το κέντρο βοηθά 10 με 15 επιχειρήσεις να ξεκινήσουν το χρόνο. Οι τομείς που δραστηριοποιούνται οι πελάτες του κέντρου είναι κυρίως από το χώρο της επικοινωνίας, της τέχνης, της χειροτεχνίας και της εκπαίδευσης. Από το 1998 μέχρι το 2009, κατάφερε να οργανώσει πάνω από 300 σεμινάρια σε πανεπιστήμια που έτυχαν τεράστιας αποδοχής, τα εκπαιδευτικά προγράμματα λειτούργησαν και τα αποτελέσματα είναι πολύ σημαντικά. Ο αριθμός των μικρών συνεταιρισμών στην περιοχή του Tampere αυξήθηκε κατά 500%, ενώ ο μέσος όρος του κύκλου εργασιών το 2008 ενός μικρού συνεταιρισμού ήταν 270,000€, ενώ το 1998 ήταν 97,000€. Η απασχόληση εργαζομένων σε συνεταιρισμούς έχει αυξηθεί σε τεράστια ποσοστά, ενώ η αύξηση του κύκλου εργασιών των συνεταιρισμών έχει αυξηθεί μέχρι και 1200%. Το Tampere Region Center, έχει αποσπάσει τεράστιες διακρίσεις και βραβεία.

Από το 2009 έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα που ονομάζεται «*Επιχειρηματικότητα Μαζί*» και περιλαμβάνει όλη την Ηπειρωτική Φινλανδία με βασικό σκοπό του προγράμματος και μόντο να είναι «*Η επιχειρηματικότητα ένας τρόπος να χρησιμοποιηθεί το εργατικό δυναμικό στην αγορά εργασίας ως κινητήρια δύναμη*». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα υποστηρίζεται από το υπουργείο εργασίας της Φινλανδικής κυβέρνησης έχοντας ένα σημαντικό πλάνο για την προώθηση της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας (Immonen, 2011).

Όλα τα παραπάνω παραδείγματα, οι εκθέσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, ακόμα και οι πιέσεις που δεχόταν ο ΟΗΕ από την διεθνή συνεταιριστική, αλλά κυρίως η έννοια της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας αυτή καθ' αυτή, οδήγησαν τον ΟΗΕ να κηρύξει το Έτος 2012, ως Συνεταιριστικό Έτος. Παρακάτω παραθέτουμε εν συντομία το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στις 19 Δεκεμβρίου 2009. Το ψήφισμα αναφέρει εν συντομία: *«Αναγνωρίζοντας ότι οι συνεταιρισμοί με τον δυναμικό τους ρόλο, στις διάφορες μορφές τους, προωθούν την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη όλων των ανθρώπων, τείνουν να αποτελέσουν ένα σημαντικό παράγοντα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και συμβάλουν στην εξάλειψη της φτώχειας, ανακηρύσσει το 2012 Διεθνές Έτος των Συνεταιρισμών. Επίσης ενθαρρύνει όλα τα κράτη μέλη, καθώς και τα Ηνωμένα Έθνη και όλα τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, να επωφεληθούν από αυτό, προωθώντας το συνεταιριστικό μοντέλο, αυξάνοντας την ενημέρωση σχετικά με τη συμβολή τους στην κοινωνική και την οικονομική ανάπτυξη. Επίσης ενθαρρύνει τις κυβερνήσεις να θέσουν υπό επανεξέταση, ανάλογα με την περίπτωση, τις νομικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν τις δραστηριότητες των συνεταιρισμών, προκειμένου να ενισχυθεί η ανάπτυξη και η βιωσιμότητα των συνεταιρισμών, κυρίως παρέχοντας ίσους όρους στους συνεταιρισμούς σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των κατάλληλων φορολογικών κινήτρων και την πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και αγορές» (ΟΗΕ, 2009).*

Με αφορμή, την ανακήρυξη του Έτους σε Συνεταιριστικό, αλλά και την προσωπική μου ανάγκη για την προώθηση της Συνεταιριστικής Επιχειρηματικότητας γεννήθηκε η αφορμή της ενασχόλησης μου μ' αυτή την εργασία.

1.2 ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Γενικός στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση του συνεταιριστικού μοντέλου και οι εφαρμογές του, προκειμένου να:

- α) Να καταγραφούν πρακτικές από τον διεθνή χώρο,
- β) Να εντοπισθούν τα πιθανά πλεονεκτήματα έναντι των συμβατικών εμπορικών επιχειρήσεων,
- γ) Να ενισχυθεί η βιβλιογραφία που αφορά στις αρχές και στα οφέλη του συνεταιριστικού μοντέλου,
- δ) Να εντοπισθεί η «ανθεκτικότητα» του συνεταιριστικού μοντέλου σε περιόδους οικονομικής κρίσης,
- ε) Και να προωθηθεί εν γένει το συνεταιριστικό μοντέλο και η συνεταιριστική επιχειρηματικότητα.

1.2 ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι ειδικοί στόχοι σκιαγραφούνται μέσα από τα ερωτήματα που τίθενται προς απάντηση στην πρωτογενή έρευνα, από τα μέλη των συνεταιρισμών που ερωτούνται, αλλά από και τους «ειδικούς» των συνεταιρισμών που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα.

Ως ειδικούς στόχους έχουμε ορίσει τους εξής:

- α) Ως προς τα **δημογραφικά στοιχεία των συνεταιρισμών**: να καταγραφούν αναλυτικά: το αντικείμενο, τα χρόνια λειτουργίας, ο αριθμός των μελών, η ιθαγένεια,

το φύλο, η σχετική εμπειρία, η ηλικία, ο τόπος χρηματοδότησης, αλλά και ο τόπος δραστηριοποίησης του συνεταιρισμού.

γ) Ως προς την **επαγγελματική** τους ζωή: να καταγραφεί η προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία που τυχόν έχουν, ο τομέας της πρότερης εργασίας τους, η χρονική διάρκεια αυτής και οι λόγοι διακοπής της.

δ) **Σχετικά με τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό**: να καταγραφεί ποιος πήρε την πρωτοβουλία να ιδρύσει το συνεταιρισμό, αν υπήρχαν νομικές ή άλλες δυσκολίες, η σκοπιμότητα συμμετοχής στο συνεταιρισμό, το είδος της απασχόλησης του ερωτώμενου σε αυτόν, το βαθμό ικανοποίησης από το εισόδημα που αποκτούν ως απασχολούμενοι, τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα που προσδίδουν στην απασχόληση τους με τον συνεταιρισμό και να διερευνηθεί η συμμετοχή τους σε άλλους συνεταιρισμούς.

ε) **Να διερευνηθεί η άποψη των ερωτηθέντων για την συνεταιριστική ιδέα**: να καταγραφούν οι απόψεις των ερωτηθέντων γύρω από το συνεταιριστικό μοντέλο με βάση την εμπειρία τους και να δοθούν προτάσεις για βελτίωση και περαιτέρω ανάπτυξη του μοντέλου στην Ελλάδα. Βασικός μας σκοπός είναι να μάθουμε αν οι ερωτώμενοι έχουν ανακαλύψει κάποια επιχειρηματική ευκαιρία, ένα «κενό» που μπορεί να καλυφθεί από μια συνεταιριστική επιχείρηση.

ζ) **Όσον αφορά στη λειτουργία και στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού**: να καταγραφεί αν είναι κάθετα οργανωμένη η επιχείρηση, οι μέρες και οι ώρες που είναι ανοιχτή η επιχείρηση, τα μέρη που υπάρχουν διαθέσιμα τα προϊόντα του προς πώληση, αν υπάρχει συνεργασία με άλλους συνεταιρισμούς ή τοπικούς φορείς. Ως

προς το επιχειρηματικό περιβάλλον, τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη διαφήμιση και την προβολή των παραγόμενων προϊόντων και οι ενέργειες στις οποίες μπορεί να προβούν στο άμεσο μέλλον για να αυξήσουν το αγοραστικό κοινό.

στ) Ως προς το **κοινωνικό περιβάλλον του συνεταιρισμού**: οι δραστηριότητες των συνεταιρισμών, ως προς το κοινωνικό αντίκτυπο και τα κοινωνικά οφέλη των συνεταιρισμών, η προώθηση ή μη της συνεταιριστικής ιδέας.

η) Τέλος, τα **οικονομικά στοιχεία του συνεταιρισμού**: να καταγραφούν τα χαρακτηριστικά που τον καθιστούν βιώσιμο, το οικονομικό όφελος για τα μέλη του, ο τρόπος με τον οποίο αμείβονται τα μέλη, η τάση των κύκλων εργασιών τα τελευταία χρόνια.

2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Στην παρούσα ενότητα θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε την οικονομική κατάσταση παγκοσμίως, για να μπορέσουμε να μελετήσουμε εκτενέστερα την συμμετοχή του συνεταιριστικού μοντέλου σε περιόδους κρίσης έτσι ώστε να διευκολύνουμε τη μελέτη και να βγάλουμε ασφαλέστερα συμπεράσματα.

Όλοι λίγο πολύ είμαστε ενήμεροι για την οικονομική κρίση και για τις επιπτώσεις της κρίσης αυτής στην παγκόσμια οικονομία. Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να καταλάβουμε ποιές χώρες πλήττονται και πόσο, να δώσουμε μια σαφή εικόνα με τα σημερινά δεδομένα και αριθμούς. Ένα εργαλείο που θα χρησιμοποιήσουμε για να περιγράψουμε τα οικονομικά μεγέθη παγκοσμίως είναι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν).

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες και αναθεωρημένες προβλέψεις, ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ για το 2011 θα κυμανθεί μεταξύ 3,7% και 4%. Οι χαμηλές επιδόσεις της παγκόσμιας οικονομίας αποδίδονται σε μια σειρά παραγόντων όπως:

- (α) η εφαρμογή προγραμμάτων δημοσιονομικής εξυγίανσης και η ανεπαρκής ιδιωτική ζήτηση χωρίς τη στήριξη του δημόσιου τομέα, (β) η αβεβαιότητα που προκαλεί η μη οριστική επίλυση του προβλήματος των υπερχρεωμένων χωρών της Ευρωζώνης, (γ) οι εύθραυστες ισορροπίες που χαρακτηρίζουν τον τραπεζικό τομέα σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες, (δ) οι συνεχιζόμενες διαταραχές στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, και (ε) η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα με την παρελκόμενη αποδυνάμωση της καταναλωτικής δαπάνης.

Επίσης, αρνητικό ρόλο έπαιξαν μια σειρά έκτακτων γεγονότων όπως ο καταστροφικός σεισμός της 11ης Μαρτίου 2011 στην Ιαπωνία, οι γεωπολιτικές εντάσεις σε πετρελαιοπαραγωγούς χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, καθώς και άλλες δυσμενείς συγκυρίες από την πλευρά της προσφοράς βασικών εμπορευμάτων. Η διατήρηση των εξωτερικών μακροοικονομικών ανισορροπιών, σε συνδυασμό με τις αρνητικές συνθήκες που επικρατούν στις αγορές εργασίας, καθώς και η συνεχιζόμενη αναδιάρθρωση των χαρτοφυλακίων τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα διεθνώς, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για το άμεσο μέλλον. Σημαντικό εμπόδιο άμεσης επαναφοράς της παγκόσμιας οικονομίας σε υψηλούς ρυθμούς ανάκαμψης αποτελεί και η φημολογούμενη αυξημένη πιθανότητα “άτακτης χρεοκοπίας” σε κάποια από τις υπερχρεωμένες χώρες της Ευρωζώνης (πχ. Ελλάδα), καθώς κάτι τέτοιο θα προκαλέσει μια αλυσιδωτή σειρά αρνητικών επιπτώσεων στις υπόλοιπες εθνικές οικονομίες και τις διεθνείς αγορές.

Όλα τα παραπάνω συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι το 2012 οι ρυθμοί ανάπτυξης του παγκόσμιου ΑΕΠ θα κυμανθούν μεταξύ 3,4% και 4%. Πιθανότατα, οι ρυθμοί αυτοί να ήταν πιο χαμηλοί, εάν δεν είχε προχωρήσει σημαντικά η αποκατάσταση των διεθνών εφοδιαστικών αλυσίδων παραγωγής μετά το σεισμό στην Ιαπωνία και εάν οι αναπτυσσόμενες οικονομίες επιδείκνυαν μικρότερη ανθεκτικότητα στην κρίση από αυτή που έχουν επιδείξει μέχρι σήμερα.

Πίνακας 2.1

Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ετήσιες % μεταβολές)								
	2011*				2012*			
	ΔΝΤ ²	ΕΕ ³	ΟΟΣΑ ⁴	ΟΗΕ ⁵	ΔΝΤ ²	ΕΕ ³	ΟΟΣΑ ⁴	ΟΗΕ ⁵
Παγκόσμια Οικονομία	4,0	3,7	3,8	3,7	4,0	3,5	3,4	3,6
	(-0,3)	(-0,3)	(-0,4)	(-0,4)	(-0,5)	(-0,6)	(-1,2)	(-0,8)
Προηγμένες Οικονομίες	1,6	-	-	1,3	1,9	-	-	1,3
ΗΠΑ	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8	1,5	2,0	1,5
	(-1,0)	(-1,0)	(-0,9)	(-0,9)	(-0,9)	(-1,2)	(-1,1)	(-1,3)
Ευρωζώνη	1,6	1,5	1,6	1,6	1,1	0,5	0,2	0,7
	(-0,4)	(-0,1)	(-0,4)	(-0,1)	(-0,6)	(-1,3)	(-1,8)	(-1,2)
Ιαπωνία	-0,5	-0,4	-0,3	-0,5	2,3	1,8	2,0	2,0
	(-0,2)	(-0,9)	(-0,6)	(-1,2)	(-0,6)	(-0,2)	(-0,2)	(-0,8)
Αναπτυσσόμενες οικονομίες	6,4	-	-	6,0	6,1	-	-	5,6
	(-0,2)	-	-	(-0,2)	(-0,3)	-	-	(-0,6)
Βραζιλία	3,8	-	3,4	3,7	3,6	-	3,2	2,7
	(-0,3)	-	(-0,7)	(-1,4)	0,0	-	(-1,7)	(-2,6)
Ρωσία	4,3	-	4,0	4,0	4,1	-	4,1	3,9
	(-0,5)	-	(-0,9)	(-0,4)	(-0,4)	-	(-0,4)	(-0,7)
Ινδία	7,8	-	7,6	7,6	7,5	-	7,5	7,7
	(-0,4)	-	(-0,9)	(-0,5)	(-0,3)	-	(-1,1)	(-0,5)
Κίνα	9,5	-	9,3	9,3	9,5	-	8,5	8,7
	(-0,1)	-	0,3	0,2	(-0,5)	-	(-0,7)	(-0,2)

Πηγές: IMF, World Economic Outlook, Autumn 2011, European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2011, OECD, Economic Outlook, Volume 2011/2 (Preliminary version), UN, World Economic Situation and Prospects 2012 (Pre-release).

* Προβλέψεις.

1. Οι αποκλίσεις που υπάρχουν στις εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών οφείλονται, μεταξύ άλλων, στη χρησιμοποίηση διαφορετικών οικο-

νομικών υποδειγμάτων, την υιοθέτηση εναλλακτικών υποθέσεων, καθώς και στη διαφορετική χρονική στιγμή που πραγματοποιούνται οι προβλέψεις από την κάθε ερευνητική ομάδα.
2. Στις παρενθέσεις εμφανίζονται οι διαφορές από τις προβλέψεις του ΔΝΤ τον Ιούνιο του 2011.
3. Στις παρενθέσεις εμφανίζονται οι διαφορές από τις προβλέψεις της ΕΕ την άνοιξη του 2011.
4. Στις παρενθέσεις εμφανίζονται οι διαφορές από τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ τον Ιούνιο του 2011.
5. Στις παρενθέσεις εμφανίζονται οι διαφορές από τις προβλέψεις του ΟΗΕ τον Μάιο του 2011.

Πηγή: IMF, World Economic Outlook Autumn, 2011.

Παρακάτω προγράφουμε συνοπτικά πως προκύπτουν τα νούμερα του Πίνακα

ΗΠΑ: Δεδομένης της δυσμενούς αναθεώρησης των εθνικών λογαριασμών τον Ιούλιο του 2010, ο ρυθμός ανάπτυξης της αμερικανικής οικονομίας το 2011 αναμένεται να φτάσει το 1,6% περίπου. Στην οικονομική επέκταση συνέβαλλαν κυρίως η ιδιωτική κατανάλωση, οι επενδύσεις σε λογισμικό και εξοπλισμό και οι εξαγωγές. Για το τρέχον έτος 2012, αναμένεται ότι η καθίζηση της κτηματομεσιτικής αγοράς, σε συνδυασμό με τις αρνητικές προοπτικές των χρηματοπιστωτικών αγορών και της αγοράς εργασίας, θα επιβαρύνουν το οικονομικό κλίμα περιορίζοντας την ανάπτυξη στα ίδια ποσοστά με αυτά του 2011.

Ευρωζώνη: Στην περιοχή της Ευρωζώνης είναι διάχυτη η ανησυχία σχετικά με μια πιθανή εξάπλωση της κρίσης δημόσιου χρέους από τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, κτλ.) στα υπόλοιπα κράτη-μέλη. Παρά τις μέχρι σήμερα συντονισμένες προσπάθειες των Ευρωπαίων πολιτικών ηγετών να βοηθήσουν τις χώρες με υψηλό δημόσιο χρέος και να θωρακίσουν τις οικονομικά υγιέστερες οικονομίες από μια αρνητική εξέλιξη, ο κίνδυνος παραμένει τόσο για τον πραγματικό όσο και για το χρηματοπιστωτικό τομέα. Ιδιαίτερα αυξημένη αβεβαιότητα προκαλεί η προοπτική του τραπεζικού τομέα, ο οποίος διακρατεί μεγάλο

ποσοστό του δημόσιου χρέους του ευρωπαϊκού νότου. Εν τω μεταξύ, άλλα κύρια χαρακτηριστικά των οικονομικών εξελίξεων είναι η υψηλή ανεργία, η υποτονική πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα και η περιορισμένη καταναλωτική δαπάνη. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωζώνη το 2012 αναμένεται να βρεθεί κάτω από το 1%.

Ιαπωνία: Έπειτα από τρία συνεχόμενα τρίμηνα αρνητικής ανάπτυξης, η ιαπωνική οικονομία πέρασε σε φάση ανόδου το τέταρτο τρίμηνο του 2011. Η ανάκαμψη της οικονομίας στηρίχθηκε κυρίως στην αύξηση των εξαγωγών και στην αναζωπύρωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και επένδυσης. Σημαντικό ρόλο επίσης έπαιξαν και οι δημόσιες δαπάνες για την αποκατάσταση των υποδομών στις πληγείσες περιοχές από το φονικό σεισμό της 11ης Μαρτίου. Υπό την προϋπόθεση ότι οι νομισματικές αρχές της χώρας θα αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις τάσεις ανατίμησης του εγχώριου νομίσματος και επομένως θα αποτρέψουν τη συρρίκνωση των ιαπωνικών εξαγωγών, η άνοδος του ΑΕΠ το 2012 θα κυμανθεί μεταξύ 1,8% και 2,3%.

Βραζιλία: Μεταξύ των κυριότερων αναπτυσσόμενων οικονομιών η βραζιλιάνικη οικονομία είναι αυτή με τη μεγαλύτερη επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικότερα, λόγω της περιοριστικής οικονομικής πολιτικής και του μικρότερου όγκου εξαγωγών, η οικονομική επέκταση μειώθηκε απότομα από 7,5% το 2010 σε 3,6% το 2011. Για το 2012 εκτιμάται ότι η οικονομική δραστηριότητα θα περιοριστεί περαιτέρω κατά μισή με μία ποσοστιαία μονάδα.

Ρωσία: Το 2011 η επέκταση της ρωσικής οικονομίας ενισχύθηκε σημαντικά από την πολύ καλή πορεία της αγροτικής παραγωγής και την άνοδο των διεθνών τιμών του πετρελαίου. Αντίθετα, περιορισμένη συμβολή είχε η βιομηχανική παραγωγή, η οποία

έχει παραμείνει στάσιμη από τα μέσα του περασμένου καλοκαιριού. Δεδομένης της μεγάλης εξάρτησης της ρωσικής οικονομίας από τις εξαγωγές ενεργειακών προϊόντων, η διαφαινόμενη υψηλή διακύμανση της τιμής του πετρελαίου αναμένεται να επηρεάσει ανάλογα το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης ο οποίος θα κυμανθεί γύρω από το 4%.

Ινδία: Παρά τις συστηματικές παρεμβάσεις της Κεντρικής Τράπεζας (οι νομισματικές αρχές της χώρας προχώρησαν στην 13η κατά σειρά αύξηση του επιτοκίου βάσης από τις αρχές του 2010), οι ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις λόγω της έντονης εσωτερικής ζήτησης αποτελούν το βασικό πρόβλημα της ινδικής οικονομίας. Ωστόσο, εξαιτίας της αναμενόμενης επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης, οι νομισματικές αρχές έχουν ήδη προετοιμάσει το έδαφος για την έλευση μιας πιο χαλαρής νομισματικής πολιτικής. Ειδικότερα, για το 2012 ο ρυθμός ανόδου του ινδικού ΑΕΠ δεν αναμένεται να ξεπεράσει το 7,7%.

Κίνα: Το 2011 ο ρυθμός ανόδου του κινεζικού ΑΕΠ κατέγραψε μικρή επιβράδυνση λόγω του περιορισμού της παγκόσμιας ζήτησης και της συσταλτικής πολιτικής στο εσωτερικό της χώρας. Σε γενικές γραμμές, η οικονομική επέκταση της Κίνας θα εξακολουθήσει να υποστηρίζεται από τις επενδύσεις και κυρίως από την εξωτερική ζήτηση. Αντίθετα, η εγχώρια καταναλωτική δαπάνη φαίνεται να έχει μικρή συμβολή. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το εξωτερικό υψηλό πλεόνασμα της κινεζικής οικονομίας, εξακολουθεί να αποτελεί και σημείο τριβής ανάμεσα στην κινεζική ηγεσία και τις ηγεσίες του δυτικού κόσμου, καθώς πιστεύεται ότι η μεταβολή των συσχετισμών μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης υπέρ της πρώτης θα βοηθήσει στην αποκατάσταση των παγκόσμιων μακροοικονομικών ισορροπιών. Για

το 2012 προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της κινεζικής οικονομίας θα υποχωρήσει ελαφρώς κατά μισή ποσοστιαία μονάδα περίπου (Κουτρούλης, 2012).

2.2 ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ (ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ & ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ)

Αφού εξετάσαμε την οικονομική κατάσταση στο παγκόσμιο χάρτη, χωρίς να αναφερθούμε στην Ελλάδα (θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο), σε αυτήν την ενότητα, θα μελετήσουμε το συνεταιριστικό μοντέλο θεωρητικά, θα κάνουμε μια Ιστορική αναδρομή του Συνεταιριστικού Μοντέλου και θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε και σε κάποια βασικά ερωτήματα, όπως «ποιός είναι ο ακριβής ορισμός του Συνεταιρισμού, σε τι διαφέρει από μια κοινή επιχείρηση (ΑΕ) κτλ». Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να κατανοήσουμε ουσιαστικές έννοιες που θα μας βοηθήσουν να εμβαθύνουμε αργότερα στο υπό εξέταση υποκείμενο, δηλαδή το συνεταιριστικό μοντέλο, τα χαρακτηριστικά και τις δομές του στο σήμερα και πως αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συνεργατικό εργαλείο αυτοαποσχόλησης ανέργων στη Ελλάδα (βλ. μελέτη περίπτωσης στο Τρίτο Κεφάλαιο).

2.2.1 Ορισμός του Συνεταιρισμού

Αν προσπαθήσουμε να κάνουμε μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τον ορισμό του συνεταιρισμού, θα βρούμε πολλούς ορισμούς που έχουν δοθεί κατά καιρούς και συνέχεια αλλάζουν με την πάροδο των ετών και την εξέλιξη του μοντέλου παγκοσμίως. Αυτό που είναι εύκολο να κατανοήσουμε είναι ότι οι ορισμοί αλλάζουν και εξελίσσονται, όπως εξελίσσεται και το συνεταιριστικό μοντέλο με την πάροδο των ετών.

Ο Σούλτσε – Ντελίτς, ένας από τους ιδρυτές των γερμανικών αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, όριζε το συνεταιρισμό ως *«ένωση μεταξύ των όχι ευπόρων κατ' εξοχήν εργαζόμενων τάξεων, η οποία επιδιώκει με τη συνένωση να εξασφαλίσει, όσο είναι δυνατό, στις μεμονωμένες, μικρές και στην οικονομική ζωή εξαφανιζόμενες δυνάμεις, τα πλεονεκτήματα της μεγάλης δύναμης»*.

Ο ορισμός αυτός δεν διαφέρει και πολύ από αυτό που έδωσε ο θεωρητικός του ελληνικού συνεργατισμού Θεόδωρος Τζωρτζάκης: *«Ο συνεταιρισμός είναι όργανο αυτοβοήθειας ασθενών οικονομικά προσώπων, δημιουργημένος με την ένωση μικρών κατά μέρος δυνάμεων σε μια μεγάλη ομοειδή δύναμη, που τίθεται στη διάθεση του καθενός για τη καλύτερη άσκηση της επαγγελματικής και της οικιακής του οικονομίας»* (Τζωρτζάκης, 1973).

Μετά από πολλούς ορισμούς συνεταιρισμών ανά τα χρόνια, θα αναφερθούμε στους νόμους περί συνεταιρισμών στην Ελλάδα, αγροτικών και μη. Ο νόμος 1541/85 αναφέρεται στις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις, ο Ν 1667/86, στους Αστικούς Συνεταιρισμούς και υπάρχει και ο τροποποιημένος νόμος Αγροτικών Οργανώσεων, δηλαδή ο 2169/93. Παρόμοιες φαινόμενα συνέβαιναν και στο εξωτερικό με τους ορισμούς να διαφέρουν και να αλλάζουν *«τροποποιώντας»* λέξεις όπως *«ένωση προσώπων»* και όχι *«αγροτών»*, καθώς το συνεταιριστικό μοντέλο άλλαζε και εξελισσόταν. Η ιδιαιτερότητα του συνεταιρισμού, που δυσκολεύει τον ακριβή ορισμό του, βέβαια δεν είναι τίποτα άλλο από τη δισυπόστατη φύση του. Ο συνεταιρισμός, όπως μας εξηγεί ο (Παπαγεωργίου, 2007), δεν είναι ούτε αμιγής οικονομικός θεσμός, όπως π.χ. εταιρείες κεφαλαίου, ούτε αμιγής κοινωνικός θεσμός, όπως π.χ. μη κερδοσκοπικά ιδρύματα. Είναι μια ιδιόμορφη οικονομική οντότητα που

έχει, ιδανικά, ένα οικονομικό σύστημα με κοινωνικό περιεχόμενο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει.

Ο τελικός ορισμός του συνεταιρισμού έχει δοθεί στο συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης, στο Μάντσεστερ (1995): «*Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους δια μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης*» (ICA News, 1995).

Έχοντας αποτυπώσει πλέον τον ακριβή ορισμό των συνεταιρισμών και έχοντας δει την εξελικτική του πορεία μέσα στο χρόνο, θα λέγαμε ότι οι συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται σε όποιον τομέα υπάρχει μια ομάδα με αρκετά ομογενείς και κοινές ανάγκες. Κατά συνέπεια, μπορούμε να παραθέσουμε τον συγκεντρωτικό πίνακα των ωφελειών των συνεταιριστών, όπως αποτυπώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2001.

Πίνακας 2.2.1

Οφέλη συνεταιριστών
Όπου τα μέλη είναι αγρότες, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν την προμήθεια ποιοτικών πρώτων υλών σε δίκαιες τιμές και τις οικονομίες κλίμακας που προσθέτουν.
Όπου τα μέλη είναι καταναλωτές, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν τη διάθεση των αγαθών σε δίκαιες τιμές.
Όπου τα μέλη είναι ανεξάρτητοι λιανοπωλητές, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν την εφαρμογή οικονομικών πολιτικών στις τεχνικές προώθησης (μάρκετινγκ), τη διανομή, καθώς και τη μεγαλύτερη κοινή αγοραστική δύναμη.
Όπου τα μέλη είναι εργαζόμενοι, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν τη συμμετοχή στην διαχείριση της επιχείρησής τους και μια δίκαιη ανταμοιβή για την εργασία τους.
Όπου τα μέλη δραστηριοποιούνται στην πρωτογενή παραγωγή, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν καλύτερη πρόσβαση (στην αγορά) για τα προϊόντα τους και περισσότερο έλεγχο της προστιθέμενης αξίας.
Όπου τα μέλη είναι αποταμιευτές ή δανειζόμενοι, τα οφέλη θα περιλαμβάνουν μια δίκαιη απόδοση για τις αποταμιεύσεις τους και την πρόσβαση σε πιστώσεις με ένα δίκαιο επιτόκιο.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι Συνεταιρισμοί στην Επιχειρηματική Ευρώπη, Βρυξέλλες, 2001.

2.2.2 Ιστορική Αναδρομή του Συνεταιριστικού Μοντέλου

Το συνεταιριστικό μοντέλο ξεκινά περίπου στα μέσα της Βιομηχανικής Επανάστασης (1760-1860), μια οικονομική περίοδο που άλλαξε τα δεδομένα του τότε κόσμου και σηματοδότησε την ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου. Αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης ήταν η αύξηση της κεφαλαιοκρατίας, των τεχνικών παραγωγής αλλά και των μέσων επικοινωνίας. Φυσικά αυτό επέδρασε στην αύξηση του πληθυσμού στις πόλεις, τη μείωση των μισθών, την αύξηση της ανεργίας και του κόστους ζωής αλλά και της εκμετάλλευσης της εργασίας των γυναικών και των παιδιών (Rubin, 1994).

Τα χαρακτηριστικά της εποχής και η αυξανόμενη φτώχεια και δυστυχία των οικονομικά χαμηλότερων στρωμάτων, ώθησαν τους στοχαστές και φιλοσόφους της περιόδου, ειδικότερα στην Αγγλία και στη Γαλλία, να οραματιστούν ένα άλλο σύστημα κοινωνικής οργάνωσης. Αναλυτικότερα, αλλά χωρίς να αναφερθούμε σε εκτενείς λεπτομέρειες, παρουσιάζουμε παρακάτω τους ανθρώπους που γέννησαν την συνεταιριστική ιδέα αλλά και αυτούς που την εξέλιξαν και έβαλαν τις βάσεις για το συνεταιριστικό μοντέλο στις διάφορες μορφές του, ακόμα και σήμερα.

Ο πρωτεργάτης της συνεργατικής ιδέας ήταν ο στοχαστής και φιλόanthropos Robert Owen (1771-1858). Ο Owen σκέφτηκε ότι θα ήταν πιο οικονομική η αντιμετώπιση των δυσκολιών των φτωχών όταν είναι συντασσόμενοι σε ομάδες παρά χωριστά. Θέλησε να βοηθήσει τους φτωχότερους χωρικούς ώστε να αποκτήσουν κοινοτική ιδιοκτησία και να εργαστούν - ειδικά σε αγροτικές εργασίες και έτσι να

σωθούν από την απελπισία. Αλλά βαθμιαία αυτή η αφηρημένη έννοια εξελίχθηκε, αυτά τα χωριά του συνεργατισμού ήταν κατά την άποψή του, ο ιδανικός τύπος κοινωνίας προς τον οποίο επιζητούσε να ωθήσει την ανθρωπότητα. Paul Lambert (1964). Η θεωρία του Owen περί μιας δίκαιης τιμής κόβοντας τους μεσάζοντες έτσι ώστε να μπορούν τα χωριά να είναι αυτάρκη περιελάμβανε την χρηματοδότηση πλούσιων φιλάνθρωπων όπου θα διέθεταν τις επιχειρήσεις τους στα συνεταιριστικά χωριά.

Ο Δρ. William King (1786-1865) έδωσε μια πρακτικότερη κατεύθυνση στις κάπως ουτοπικές ιδέες του Owen, θέλοντας να δώσει έμφαση στις ανάγκες των παραγωγών και τις σχέσεις με το εξωτερικό περιβάλλον χωρίς την χρηματοδότηση. Προτιμούσε τις σχέσεις των μελών με τον εξωτερικό κόσμο, εξελίσσοντας την πρώιμη ιδέα της φιλανθρωπικής χρηματοδότησης. Ο Owen και ο King καθόρισαν τους κανόνες και τις αρχές των συνεταιρισμών καταναλωτών. Αυτός ο τύπος συνεταιρισμού προμηθεύει αγαθά (τρόφιμα, εκπαιδευτική κάλυψη κ.λπ.) προς τα μέλη του σε χαμηλότερο κόστος σε σύγκριση με την περίπτωση να είχαν προσπαθήσει να τα αποκτήσουν χωριστά και όχι συλλογικά.

Στη Γαλλία, ο Charles Fourier (1772-1837) ήταν ένας από τους πρώτους που πρότεινε μια εναλλακτική μορφή συνεργασίας, δηλ. μια κοινοτική οργάνωση που αποκάλεσε "phalanstery". Ο Charles Fourier αναφέρεται εδώ στους συνεταιρισμούς παραγωγών που εμπορεύονται απ' ευθείας ή μεταποιούν και εμπορεύονται τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες των μελών τους. Ένας ακόμα πρωτεργάτης της συνεταιριστικής ιδέας ήταν ο Philippe Bucher (1796-1865) που καθόρισε τις θεμελιώδεις τις αρχές των συνεταιρισμών παραγωγών.

Στη Γερμανία, ο Hermann Schulze - Delitzsch (1808-1883) θεωρείται ο πρωτοπόρος των συνεταιρισμών στις πόλεις. Έγινε ο απόστολος των πιστωτικών συνεταιρισμών των πόλεων μετά από το συμπέρασμα ότι η έλλειψη κεφαλαίου ήταν ένα σημαντικό πρόβλημα για τους ανθρώπους που ζούνε στις πόλεις. Οι συνεταιρισμοί του βασίστηκαν στην αυτοβοήθεια στην αγνότερη μορφή της, αυτό σημαίνει καμία εξωτερική επέμβαση, ακόμη και από το κράτος. Για τον Schulze-Delitzsch, ο συνεργατισμός είχε να διαδραματίσει έναν καθαρά οικονομικό ρόλο για την αύξηση του εισοδήματος. Οι άλλες αρχές του ήταν η αυτοευθύνη, τα ίσα δικαιώματα για κάθε άτομο στην συνεταιριστική ομάδα, η κοινή ευθύνη για τα χρέη της ομάδας και, τελικά, ο δημοκρατικός αυτοέλεγχος.

Ο Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888), από την άλλη μεριά, θεωρείται ως ο πρωτοπόρος των αγροτικών συνεταιρισμών στη Γερμανία. Τα πειράματα του Schulze-Delitzsch και του Friedrich Wilhelm Raiffeisen στο συνεταιριστικό πεδίο, έχουν συμβάλει πολύ στο γεγονός ότι η Γερμανία θεωρείται ως το λίκνο των πιστωτικών ενώσεων. Η υπόσταση των πιστωτικών συνεταιρισμών και των συνεταιριστικών τραπεζών στις ημέρες μας, βασίζονται στις αρχές τους και είναι η απόδειξη της επιτυχίας του έργου τους.

Φυσικά και άλλοι πολύ συνέβαλαν στην εξάπλωση του συνεταιριστικού μοντέλου και το ώθησαν έτσι ώστε να εξαπλωθεί παγκοσμίως αλλά αυτοί που ήταν σταθμός για το συνεταιριστικό μοντέλο και αποτελούν σταθμό στην Ιστορία του είναι οι πρωτεργάτες του Rochdale.

Σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου (2007), η ίδρυση του συνεταιρισμού στην πόλη του Ροτσντέιλ στην Αγγλία (1844) θεωρείται ως αφετηρία όχι μόνο των

καταναλωτικών συνεταιρισμών (ο συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ ήταν καταναλωτικός συνεταιρισμός), αλλά και όλων των συνεταιρισμών σύγχρονης μορφής. Οι θεμελιώδεις κανόνες λειτουργίας που καθιερώθηκαν στον συνεταιρισμό Ροτσντέιλ και η ανάληψη κάθε είδους οικονομικής δραστηριότητας εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα και να αποτελούν το αναγνωριστικό στοιχείο των γνησίων συνεταιρισμών.

Όλα άρχισαν το 1843, μετά από άκαρπες συζητήσεις για την αύξηση των μισθών. Δεδομένου ότι δεν έλαβαν την αναμενόμενη αύξηση που έτρεφαν ως ελπίδα, οι πρωτοπόροι του Ροτσντέιλ, χωρίς να ξέρουν ακριβώς τι επρόκειτο να κάνουν, ήταν αποφασισμένοι να οργανώσουν ένα αγωνιστικό ταμείο για να συγκεντρώσουν κεφάλαια εκκίνησης για ένα μέχρι τότε ακαθόριστο σχέδιο. Μετά από ώριμη σκέψη και επηρεασμένοι από τον Owen, επέλεξαν την συνεταιριστική λύση. Στις 24 Οκτωβρίου του 1844, ίδρυσαν την Δίκαιη Κοινωνία των Πρωτοπόρων του Ροτσντέιλ, μια κοινωνία συνεταιριστικού λιανεμπορίου. Αυτό σήμαινε ότι τα μέλη του θα μπορούσαν να αποκτήσουν τις προμήθειες των τροφίμων και άλλων αγαθών με χαμηλότερο κόστος. Οι σκαπανείς του Ροτσντέιλ, κατάφεραν να αποφύγουν τα λάθη των προηγούμενων εγχειρημάτων όπως: α) τον τρόπο διανομής των ετήσιων πλεονασμάτων, που ήταν ανάλογη προς το κεφάλαιο και γι αυτό δεν ενθάρρυνε τις συναλλαγές των μελών με το συνεταιρισμό και β) τη χορήγηση εμπορευμάτων στα μέλη με πίστωση, πράγμα που οδηγούσε τα μέλη σε υπερδανεισμό και το συνεταιρισμό σε αδυναμία να συνεχίσει το έργο του. Οι κανόνες που θέσπισαν οι συνεταιριστές του Ροτσντέιλ έμελλε να γίνουν οι βασικές αρχές των συνεταιρισμών και να αποδείξουν ότι από ένα «κατάστημα αδέκαρων», όπως αρχικά χλευαζόταν από τους εμπόρους της εποχής και μέσα στα πρώτα δέκα χρόνια λειτουργίας του

κατάφερε να ανατρέψει την εντύπωση που επικρατούσε μέχρι τότε ότι χωρίς κεφάλαια κάθε προσπάθεια βελτίωσης είναι καταδικασμένη. Τα κατορθώματα του συνεταιρισμού -μέσα σε 19 χρόνια- ήταν μεγαλοπρεπή. Είχε δικό του πολυκατάστημα, βιβλιοθήκη, αναγνωστήρια, αίθουσες συνελεύσεων και διαλέξεων, δημιούργησε ταμείο Πρόνοιας για τα μέλη του, ίδρυσε δυο δημοτικά σχολεία, όπως επίσης αλευρόμυλο και υφαντουργείο, ενώ στα τέλη του 1867 διέθεσε 25.000 λίρες για εξασφάλιση κατάλληλων κατοικιών για τα μέλη του.

Αναφέραμε παραπάνω ότι ο συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ έθεσε τις βασικές αρχές των συνεταιρισμών μέχρι σήμερα, αλλά δεν αναφέραμε ποιές ήταν αυτές οι αρχές και πως εξελίχθηκαν μέχρι σήμερα. Στο παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα αναφέρουμε τις βασικές αρχές του Ροτσντέιλ έτσι όπως αυτές ίσχυαν το 1843 και την εξέλιξη τους μέχρι και σήμερα.

Πίνακας 2.2.2 Εξέλιξη Συνεταιριστικών Αρχών

1844	1937	1966	1995
Κεφάλαιο από μέλη σταθερό επιτόκιο.	Περιορισμένος τόκος κεφαλαίου.	Περιορισμένος τόκος ή καθόλου.	Περιορισμένος τόκος ή καθόλου.
Αγνά Προϊόντα.	-	-	-
Ακριβής Ζύγιση Μέτρηση.	-	-	-
Τιμές Αγοράς- Όχι Πίστωση.	Αγορά και πώληση μετρητοίς.	-	-
Κέρδη ανάλογα με αγορές.	Επιστροφή πλεονασμάτων ανάλογα με αγορές.	Πλεονάσματα προς Διανομή/ Επέκταση/ Κοινούς Σκοπούς.	Πλεονάσματα προς Διανομή/ Επέκταση/ Κοινούς Σκοπούς.
Κάθε μέλος μια ψήφος	Κάθε μέλος μια ψήφος	Κάθε μέλος μια ψήφος, με δημοκρατικό τρόπο σε	Κάθε μέλος μια ψήφος, με δημοκρατικό τρόπο σε

		ανώτερο βαθμό	ανώτερο βαθμό
Διαχείριση από αιρετή διοίκηση	-	-	-
Ποσοστό κερδών για εκπαίδευση	Προώθηση εκπαίδευσης	Προώθηση εκπαίδευσης	Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση, πληροφόρηση
Λογιστική κατάσταση συχνά.	-	-	-
Δεν εξετάζονται πολιτικές/θρησκευτικές πεποιθήσεις.	Ελεύθερη και εθελοντική συμμετοχή. Πολιτική/θρησκευτική ουδετερότητα.	Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή χωρίς τεχνητούς περιορισμούς.	Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή.
		Διασυνεργατική συνεργασία.	Διασυνεργατική συνεργασία.
			Αυτονομία και Ανεξαρτησία.
			Ενδιαφέρον για την Κοινότητα.

Πηγή: Παπαγεωργίου (2007, σελ. 69).

2.2.3 Σύγκριση Συνεταιρισμού Επιχείρησης

Αφού δώσαμε τον ακριβή ορισμό του συνεταιρισμού, κάναμε μια ιστορική αναδρομή που μέσα από αυτή αντιληφθήκαμε τις βασικές αρχές του συνεταιριστικού μοντέλου. Επόμενο βήμα είναι να μελετήσουμε τις διαφορές του συνεταιρισμού από μια κοινή επιχείρηση έτσι ώστε να μπορέσουμε να καταλάβουμε και πιο πρακτικά πως «δουλεύει» το συνεταιριστικό μοντέλο σε αντίθεση με μια κοινή επιχείρηση, όπου ο τρόπος λειτουργίας της είναι λίγο πολύ γνωστός.

Υπάρχουν δυο είδη επιχειρήσεων, ανάλογα με το νομικό καθεστώς του Ιδιοκτήτη:

Η δημόσια επιχείρηση, στην οποία οι Αρχές μπορούν άμεσα ή έμμεσα να ασκούν επιρροή στον έλεγχο με την αιτιολογία της ιδιοκτησίας, της οικονομικής συμμετοχής ή των κανόνων που την διέπουν. Ο στόχος της είναι να παράγει αγαθά ή υπηρεσίες για το δημόσιο συμφέρον.

Ιδιωτική επιχείρηση μπορεί να οριστεί ένας αυτοτελής οργανισμός, ο οποίος με μια σειρά πράξεων και ενεργειών, οικονομικής φύσεως, αποβλέπει στον εφοδιασμό της αγοράς με αγαθά και υπηρεσίες, με σκοπό την μεγιστοποίηση των κερδών.

Οι επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων είναι ιδιωτικές, διακρίνονται σε ατομικές και εταιρικές. Όταν ένα φυσικό πρόσωπο επιχειρηματίας ιδρύει μια επιχείρηση, η επιχείρηση αυτή είναι ιδιωτική. Όταν δυο οι περισσότεροι επιχειρηματίες φυσικά πρόσωπα ιδρύουν επιχείρηση, κατά κανόνα, δημιουργείται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου ή εταιρική επιχείρηση ή εταιρεία προσώπων. Τέτοιες είναι η Ο.Ε, Ε.Ε, η αφανής ή συμμετοχική εταιρεία, δηλαδή εταιρείες οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με τα πρόσωπα που τις ιδρύουν. Αντίθετα οι εταιρείες οι οποίες δεν έχουν εξάρτηση από τα πρόσωπα αλλά από τα κεφάλαια είναι οι λεγόμενες κεφαλαιουχικές, με κύριο αντιπρόσωπο αυτών την ΑΕ. Επίσης μεταξύ των δυο τύπων των εταιρειών βρίσκεται ένας ενδιάμεσος τύπος η ΕΠΕ, τόσο με στοιχεία προσώπων όσο και με στοιχεία κεφαλαιουχικά. (Γκαγκάτσιος, 2008).

Σε προηγούμενο κεφάλαιο έχουμε δώσει τον ακριβή ορισμό του συνεταιρισμού και διαπιστώσαμε ότι πρόκειται για μια επιχείρηση που είναι δύσκολο να ταξινομηθεί ανάμεσα στους τύπους επιχειρήσεων που περιγράψαμε παραπάνω.

Παρ' όλα αυτά, καταλήγουμε με σιγουριά στο συμπέρασμα ότι είναι μια ιδιωτική,

μη-κερδοσκοπική επιχείρηση. Στον παρακάτω πίνακα συνοψίζουμε τις διαφορές της ιδιωτικής επιχείρησης με το συνεταιρισμό σύμφωνα με τον David Griffiths (2003), και στον αμέσως επόμενο πίνακα, παρουσιάζουμε τις σημαντικότερες διαφορές στο management των δυο επιχειρήσεων.

Πίνακας 2.2.3.1

Διαφορές Συνεταιρισμών/ Ιδιωτικών επιχειρήσεων
Οι συνεταιρισμοί είναι μορφές οργανώσεων που παρουσιάζουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα που τις διακρίνουν από άλλους τύπους επιχειρήσεων.
Η λήψη αποφάσεων βασίζεται στον κανόνα "ένα μέλος, μια ψήφος".
Η διανομή του πλεονάσματος, κανονικά, είναι ανάλογη με την χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού που πραγματοποιεί το κάθε μέλος
Η ονομαστική αξία των μεριδίων δεν απεικονίζει την αυξανόμενη αξία των περιουσιακών στοιχείων.
Το μέλος δεν είναι μόνο ιδιοκτήτης αλλά και χρήστης (πελάτης, προμηθευτής ή υπάλληλος) του συνεταιρισμού.
Το κεφάλαιο των μεριδίων είναι μεταβλητό.
Σε περίπτωση διάλυσης, εφαρμόζεται η αρχή της μη-διανομής (ή της περιορισμένης διανομής) των περιουσιακών στοιχείων.

Πηγή: Tchami (2010, σελ. 28)

Πίνακας 2.2.3.2

Διαφορές στο management Συνεταιρισμών/ Επιχειρήσεων	
Επιχειρήσεις	Συνεταιρισμοί
Μεγιστοποίηση μεριδίων επενδυτών	Μεγιστοποίηση αναγκών μελών
Μεγιστοποίηση κερδών	Κέρδος ανάλογα με τις ανάγκες
Απεριόριστη Οικονομική Ανάπτυξη	Περιορισμένη Οικονομική Ανάπτυξη
Αποφάσεις με μειοψηφία των επενδυτών	Αποφάσεις από πλειοψηφία των μελών
Περιορισμένη εκπαίδευση των επενδυτών/ μετόχων	Συνεχής εκπαίδευση των μελών
Απεριόριστη διανομή κερδών	Περιορισμένη διανομή κερδών
Ενίσχυση και ενδυνάμωση πλουτοκρατίας	Ενίσχυση και ενδυνάμωση της δημοκρατίας

Πηγή: Χατζηκιάν(2008, σελ. 11)

Αφού δώσαμε μια θεωρητική περιγραφή για τις διαφορές της επιχείρησης με τον συνεταιρισμό, στη συνέχεια θα συγκρίνουμε και τους αριθμούς των δυο αυτών

μορφών επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η νομική μορφή του συνεταιρισμού μοιάζει πολύ με την νομική μορφή μιας Α.Ε ή μιας Ε.Π.Ε. Τα νούμερα που θα συγκρίνουμε στους συγκεντρωτικούς πίνακες, αναφέρονται σε ιδιώτες που είτε είναι απευθείας μέτοχοι σε μια επιχείρηση, είτε κατέχουν και ιδρυτικά κεφάλαια σε μια επιχείρηση. Στη συνέχεια, και για να εμβαθύνουμε ακόμα περισσότερο, θα αναφερθούμε και σε μια μελέτη περίπτωσης των παραγωγών γάλακτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα τις διαφορές μεταξύ της επιχείρησης και του συνεταιρισμού.

Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, όπου είδαμε συνοπτικά την τρέχουσα οικονομική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο οι χώρες διακρίνονται σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες και για αυτό το λόγο και οι περισσότεροι πίνακες αναφέρονται σε αυτού του τύπου χώρες.

Πίνακας 2.2.3.3 Συνεταιριστικά Μέρηδια / Μέτοχοι

Ήπειρος	Συνεταιρισμός	Έμμεση Μέτοχοι	Απευθείας Μέτοχοι
Αφρική	7,40%	4,10%	1,30%
Αμερική	19,40%	16,70%	9,20%
Ασία	13,80%	6,90%	4,40%
Ευρώπη	16%	12,90%	7,50%
Παγκόσμια	13,80%	8,70%	5%

Πηγή: Mayo (2012, σελ. 12)

Έμμεση συμμετοχή (indirect shareholding), υπάρχει όταν μια εταιρεία ελέγχει μια άλλη όχι με απευθείας συμμετοχή σ' αυτήν, αλλά μέσω πλειοψηφικής συμμετοχής της πρώτης σε μια άλλη τρίτη εταιρεία (Σταμούδης,2006).

Στον πίνακα 2.2.3.3 παρατηρούμε ότι τα ποσοστά παγκοσμίως του Συνεταιρισμού με την ιδιοκτησία μετοχών στον κόσμο είναι λίγο πολύ ίδια, αλλά

στην Ευρώπη που το συνεταιριστικό μοντέλο κατέχει μεγάλα ποσοστά (άλλωστε γεννήθηκε στην Ευρώπη), οι απευθείας και έμμεσοι μέτοχοι έχουν μεγαλύτερο ποσοστό. Αυτός ο πίνακας δεν μας δίνει το δικαίωμα για πολλά συμπεράσματα, παρά μόνο για μια πρώτη ματιά, λόγω του ότι δεν διακρίνει σε νούμερα τις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά μας δίνει συγκεντρωτικά νούμερα ανά Ήπειρο.

Πίνακας 2.2.3.4 Συγκεντρωτικός πίνακας συνεταιριστικών μεριδίων

Χώρα	Συνεταιρισμός	Απευθείας Μέτοχοι
Βραζιλία	4,4%	1,7%
Καναδάς	33,7%	38,0%
Κίνα	12,2%	6,0%
Φιλανδία	60,1%	14,5%
Γερμανία	24,9%	12,5%
Γκάνα	10,7%	1,5%
Ινδία	21,8%	2,0%
Ιαπωνία	13,3%	30,7%
Κένυα	23,1%	0,3%
Νότια Κορέα	15,7%	9,2%
Πορτογαλία	18,9%	3,1%
Ισπανία	15,8%	4,9%
Ηνωμένο Βασίλειο	21,1%	14,9%
ΗΠΑ	40,2%	21,1%

Πηγή: Mayo (2012, σελ.13)

Στο παραπάνω πίνακα βλέπουμε ποσοστά πληθυσμού που κατέχουν μερίδιο σε συνεταιρισμό (είναι δηλαδή μέλη) σε οποιοδήποτε συνεταιρισμό ανεξαρτήτως ιδιότητας και ποσοστά του πληθυσμού που έχουν απευθείας μετοχές σε επιχειρήσεις. Τα ποσοστά, σύμφωνα με την μελέτη, έχουν βγει σύμφωνα με τον συνολικό πληθυσμό της κάθε χώρας. Είναι ποσοστά επί του πληθυσμού.

Σ' αυτό το σημείο, και μετά από αυτό το πίνακα, περιγράφουμε τις παρατηρήσεις μας έτσι ώστε να δώσουμε μια καλύτερη συγκριτική ματιά στο τι συμβαίνει αυτή τη στιγμή στο παγκόσμιο χάρτη.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες (Ινδία, Βραζιλία, Ρωσία και Κίνα), το συνεταιριστικό μοντέλο κατέχει υψηλά ποσοστά με σχεδόν τετραπλάσιο ποσοστό σε σχέση με τους κατόχους μετοχών αθροιστικά.

Οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά (σχεδόν ο μισός πληθυσμός της χώρας είναι σε συνεταιρισμό) βρίσκονται στην Ευρώπη. Αυτές είναι η Ιρλανδία (70%), η Φιλανδία (60%) με ένα απίστευτα επιτυχημένο μοντέλο που κινείται σε κλάδους από λιανικό εμπόριο, μέχρι προϊόντα υψηλής τεχνολογίας (θα πούμε περισσότερα σε επόμενο κεφάλαιο), η Ελβετία (46%), η Σουηδία (45%) και η Νορβηγία (44%). Οι χώρες με τον υψηλότερο αριθμό ανθρώπων που είναι μέλη σε συνεταιρισμό είναι κυρίως, όπως είναι φυσικό, στην Ασία. Αυτές είναι η Ινδία (242 εκατομμύρια), η Κίνα (160 εκατομμύρια) και φυσικά οι ΗΠΑ (120 εκατομμύρια). Στην Αμερική (Βόρεια και Νότια), τα στατιστικά είναι εντυπωσιακά: 1 στους 5 ανθρώπους ασχολείται σε κάποιον συνεταιρισμό. Στην Αφρική θα λέγαμε ότι ο συνεταιρισμός είναι η μόνη λύση αφού 1 στους 13 ανθρώπους μετέχει σε συνεταιρισμό, αλλά το εντυπωσιακό δεν είναι αυτό, είναι ότι οι συνεταιριστές σε σχέση με τους κατόχους μετοχών σε οποιαδήποτε επιχείρηση, είναι έξι φορές περισσότεροι σε όλη την Ήπειρο.

Όπως μπορούμε να διακρίνουμε και από τον παραπάνω πίνακα 2.2.3.4 η χώρα με τους περισσότερους ιδιοκτήτες μετοχών σε σχέση με τον πληθυσμό της είναι η Ιαπωνία (31%). Παρά τα οικονομικά προβλήματα τα στατιστικά στοιχεία για την

Ιαπωνία Mayo (2012) , μας λένε ότι ο πληθυσμός της χώρας που κατέχει μερίδιο (μετοχές) έχει διπλασιαστεί από το 1980. Το ποσοστό αυτό είναι πολύ σημαντικό αν αναλογιστεί κανείς πως η Ιαπωνία έχει το διπλάσιο ποσοστό πληθυσμού που κατέχει μετοχές από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, που το συγκεκριμένο κομμάτι πληθυσμού έχει υποδιπλασιαστεί τα τελευταία είκοσι χρόνια.

Συνοψίζοντας, οι κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις θα μπορούσαμε να πούμε ότι αθροιστικά κατέχουν μεγάλο μερίδιο στην παγκόσμια οικονομία. Όπως αναφέρει και η Zalewska (2009), 173 εκατομμύρια από απευθείας μετόχους ζουν σε χώρες με αναπτυσσόμενες αγορές, ενώ 155 εκατομμύρια ζουν σε υψηλού κινδύνου αγορές, ενώ μόνο το 7% του πληθυσμού ζει σε χώρες που δεν υπάρχουν καθόλου χρηματιστήρια. Ανάμεσα από το 1983 και το 2007 η κεφαλαιοποίηση στα χρηματιστήρια ανέβηκε κατά 1800%. Η αξία των μετοχών παγκοσμίως κοστολογούνται στα 36,6 τρισεκατομμύρια σε αντίθεση με το συνολικό τζίρο των συνεταιρισμών παγκοσμίως που κοστολογείται από την ICA περίπου στο 1,1 τρισεκατομμύριο (Grout, 2009).

2.2.3.1 Οι διαφορές των Ευρωπαϊκών Συνεταιρισμών Γάλακτος με τις αντίστοιχες συμβατικές επιχειρήσεις γάλακτος.

Στο παρακάτω κείμενο θα εξετάσουμε μια μελέτη περίπτωσης που αφορά την βιομηχανία γάλακτος στην Ε.Ε. και τις διαφορές των δύο τύπων επιχειρήσεων στον συγκεκριμένο κλάδο. Η μελέτη αυτή σκοπό έχει να απαντηθούν συγκεκριμένα ερωτήματα που αφορούν τις επιχειρήσεις και τους συνεταιρισμούς στο συγκεκριμένο κλάδο, όπως οι βασικές τους διαχειριστικές διαφορές και η αντιμετώπιση τους σε ενδεχόμενες αλλαγές του κλάδου. Γι αυτό το λόγο μελετήθηκαν οι

χρηματοοικονομικοί δείκτες επιχειρήσεων και συνεταιρισμών του κλάδου σε κάθε χώρα εντός της Ε.Ε (Ewaida et al., 2010).

Λίγα λόγια για τον κλάδο

Ο κλάδος της βιομηχανίας γάλακτος αντιμετωπίζει προκλήσεις που σχετίζονται με τις αλλαγές: στην ζήτηση (σε πατροπαράδοτες χώρες εξαγωγής γάλακτος έχει μειωθεί η ζήτηση, ενώ σε κάποιες Ευρωπαϊκές, αλλά και στις αναπτυσσόμενες, έχει αυξηθεί), στην τιμή, στους νέους νόμους που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση (νέοι διατροφικοί ισχυρισμοί, περιβαλλοντικές απαιτήσεις) αλλά και οι αλλαγές συμπεριφοράς των καταναλωτών. Επίσης η αύξηση της ζήτησης για ζωοτροφές από τον τομέα των βιοκαυσίμων είναι κάποιος από τους βασικότερους παράγοντες των αλλαγών στον κλάδο σ' όλη την Ευρώπη.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες έχουν σαν αποτέλεσμα την αυξητική τάση της τιμής του γάλακτος, που μόνο από το Φεβ.07, έως τον Φεβ.08 αυξήθηκε 33% Πανευρωπαϊκά. Η Ε.Ε έχει στόχο να μετατρέψει το γαλακτοκομικό τομέα σε μια ανταγωνιστική και προσανατολισμένη αγορά με κοινή Γεωργική Πολιτική νομοθετώντας μια σταδιακή άρση του συστήματος των ποσοστώσεων μέχρι το τέλος του 2015. Τα κλασσικά εργαλεία διαχείρισης της αγοράς (επιστροφές κατά την εξαγωγή και οι κρατικές παρεμβάσεις) χάνουν βαθμιαία το ρόλο τους. Μέσα σ' όλο αυτό το άκρως ανταγωνιστικό και ευαίσθητο (λόγω του χαρακτηριστικού του προϊόντος) περιβάλλοντος, οι παραγωγοί γάλακτος ψάχνουν συμμάχους για να πετύχουν καλύτερες τιμές. Οι παραγωγοί τροφοδοτούν είτε συνεταιρισμούς, είτε ιδιωτικές βιομηχανίες γάλακτος (Ewaida et al., 2010).

Οι σημαντικότερες διαφορές των δύο τύπων επιχειρήσεων

Συγκεκριμένα στον κλάδο του γάλακτος, και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης περίπτωσης που περιγράφεται στο βιβλίο των Ewaida et al. (2010), οι σημαντικότερες διαφορές είναι οι εξής:

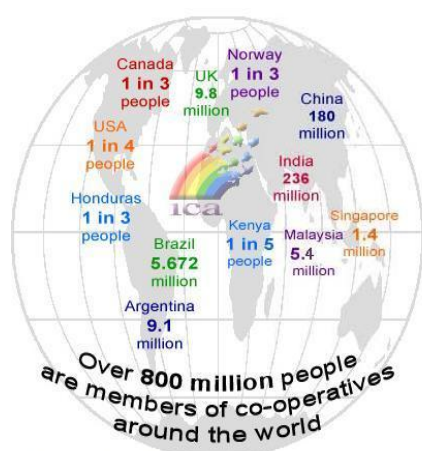
Οι συνεταιρισμοί στην βιομηχανία γάλακτος δεν ενδιαφέρονται τόσο για υψηλά κέρδη, αλλά στοχεύουν σε άλλες ανάγκες, όπως εξασφάλιση της τιμής γάλακτος των παραγωγών και ασφαλείς αγορές. Έχουν μεγαλύτερα περιουσιακά στοιχεία γιατί συμπεριφέρονται στα ίδια κεφάλαια σαν κεφάλαια χωρίς κόστος, παραβλέποντας το κόστος ευκαιρίας, όπως κάνουν οι παραδοσιακές επιχειρήσεις. Η υποτίμηση του κόστους ιδίων κεφαλαίων μπορεί να οδηγήσει σε πολλές επενδύσεις, με αποτέλεσμα χαμηλότερη χρήση των στοιχείων του ενεργητικού του συνεταιρισμού και μεγαλύτερη αύξηση μετοχικού κεφαλαίου.

Οι συνεταιρισμοί διαφέρουν σημαντικά από τις επιχειρήσεις έχοντας μειωμένη αποδοτικότητα, υψηλό κόστος υλικών, υψηλότερο συνολικό χρέος, μικρότερο κύκλο εργασιών και αποθεμάτων. Από την άλλη πλευρά στους δείκτες αποδοτικότητας (κύκλος εργασιών αποθεμάτων, πάγιων περιουσιακών) διακρίνονται οι συνεταιρισμοί γαλακτοκομικών προϊόντων σε σχέση με τις επιχειρήσεις. Επίσης μεγαλύτερη ετερογένεια υπάρχει μεταξύ των συνεταιρισμών με βάση τα αποτελέσματα εκτίμησης. Οι συνεταιρισμοί σε όλες τις χώρες έχουν διαφορετικές παραδόσεις, οικονομικά χαρακτηριστικά, ενώ οι επιχειρήσεις φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη ομοιογένεια στα οικονομικά χαρακτηριστικά. Επειδή και οι συνεταιρισμοί αλλά και οι επιχειρήσεις απευθύνονται στην πώληση γαλακτοκομικών προϊόντων, τα προϊόντα λειτουργούν υπό τους ίδιους όρους ανταγωνισμού της

αγοράς, γι' αυτό οι επιχειρήσεις επιτυγχάνουν υψηλότερη κερδοφορία, παράγουν πιο αποδοτικά προϊόντα, έχουν χαμηλότερο κόστος, ή υψηλότερη λειτουργική αποδοτικότητα.

Οι συνεταιρισμοί τείνουν να έχουν χαμηλότερη αναλογία του συνολικού χρέους προς το συνολικό μέγεθος ενεργητικού. Αυτό δείχνει ότι η οικονομική κατάσταση των συνεταιρισμών τους επιτρέπει να αποκτούν περισσότερο κεφαλαίο, αν χρειαστεί, δηλαδή, οι συνεταιρισμοί έχουν μεγαλύτερη οικονομική ευελιξία σε σχέση με τις επιχειρήσεις. Αυτό υποδηλώνει ότι οι συνεταιρισμοί γαλακτοκομικών προϊόντων έχουν μια ισχυρή οικονομική θέση και είναι καλά εξοπλισμένοι για επένδυση σε καινοτομίες και νέες εξαγορές (Ewaida et al., 2010).

2.3 ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΗΜΕΡΑ

Πηγή: Ica Coop, 2012

2.3.1 Χαρτογράφηση του συνεταιριστικού μοντέλου σήμερα

Μετά την θεωρητική προσέγγισή μας στο συνεταιριστικό μοντέλο και αφού αναλύσαμε τις διαφορές του συνεταιρισμού με την επιχείρηση, σ' αυτό το υποκεφάλαιο θα προσπαθήσουμε αρχικά να καταγράψουμε

χρήσιμα στατιστικά στοιχεία για την ύπαρξη των συνεταιρισμών στο παγκόσμιο χάρτη, την αντιμετώπιση αυτών στην οικονομική κρίση, τον ρόλο των συνεταιρισμών στην κοινωνική και οικονομική ζωή με χρήσιμα παραδείγματα, από όλο τον κόσμο.

Στη συνέχεια ακολουθεί ένας συγκεντρωτικός πίνακας της συνεταιριστικής δράσης

στον κόσμο, που καταγράφει τον πληθυσμό που είναι μέλος έστω και σ' έναν συνεταιρισμό.

Πίνακας 2.3.1 Χρήσιμα Στατιστικά Στοιχεία Συνεταιρισμών

Χώρα	Συνεταιριστικά Μέλη	Ποσοστό Πληθυσμού	Χρήσιμα Στατιστικά
Ασία	45,3 εκ. μέλη		
Αργεντινή	9,3 εκ. μέλη	23,50%	
Βολιβία	2,9 εκ. μέλη		1 στους 3
Καναδά			4 στους 10
Κολομβία	5,1 εκ. μέλη	10,60%	
Κόστα Ρίκα		10%	
Φιλανδία			
Γαλλία	23 εκ. μέλη	38%	
Γερμανία	20 εκ. μέλη		1 στους 4
Ιράν	23 εκ. μέλη	33%	
Ινδονησία	80 εκ. μέλη		
Κένυα	5,9 εκ. μέλη		1 στους 5
Μαλαισία	6,78 εκ. μέλη	27%	
Νέα Ζηλανδία		40%	
Νορβηγία	2 εκ. μέλη		
Παραγουάη	783 χιλ. μέλη	18%	
Σιγκαπούρη	1,6 εκ. μέλη	50%	
ΗΠΑ		25%	4 στους 10

όπου εκ. εννοούμε εκατομμύρια

Πηγή: ICA (2012)

Στο κείμενο που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τις χώρες που το συνεταιριστικό μοντέλο επηρεάζει την εθνική οικονομία τους.

Στην Λατινική Αμερική υπάρχει ραγδαία ανάπτυξη του συνεταιριστικού μοντέλου, τόσο σε επίπεδο γεωργικών συνεταιρισμών, όσο και σε επίπεδο συνεργατικών συνεταιρισμών (βλ. Αργεντινή, 2002). Πιο συγκεκριμένα στη Βραζιλία

οι συνεταιρισμοί είναι υπεύθυνοι για το 37,2% του αγροτικού ΑΕΠ, αλλά και για το 5,39% του συνολικού ΑΕΠ, επίσης οι συνεταιρισμοί υγείας παρέχουν ιατρική κάλυψη σε 17,1 εκ. ανθρώπους (Organisation of Brazilian Co-operatives Report, 2010). Στην Κολομβία, οι συνεταιρισμοί ευθύνονται για το 4,96 του συνολικού ΑΕΠ της χώρας το 2009, όπου αριθμούν 137.888 εργαζόμενους εκ των οποίων το 46% είναι άνδρες και το 54% γυναίκες. Οι ιατρικές παροχές και εδώ δίδονται από συνεταιρισμούς στο ποσοστό του 22,27% (CONFECOOP, 2009). Στην Αργεντινή αριθμούνται 232 χιλιάδες εργαζόμενοι που αυτοαπασχολούνται σε συνεταιρισμούς εργασίας. Στην Βολιβία επίσης συμβαίνει το ίδιο, αλλά σε μικρότερο βαθμό με 33 χιλιάδες περίπου εργαζόμενους σε συνεργατικούς συνεταιρισμούς. Κλείνοντας για την Λατινική Αμερική, μπορούμε να πούμε ότι και στην Ουρουγουάη το συνεταιριστικό μοντέλο έχει επιρροή στην εθνική οικονομία, αφού το 90% της συνολικής παραγωγής γάλακτος, παράγεται και μεταποιείται από συνεταιρισμούς και το 40% των συνολικών εξαγωγών της χώρας οφείλεται από συνεταιρισμούς (ICA, 2012)

Στην Αφρική, οι μεγαλύτεροι συνεταιρισμοί που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εθνική οικονομία είναι στην Ακτή Ελεφαντοστού, όπου επενδύθηκαν 26 εκατ. δολάρια από συνεταιρισμούς για το χτίσιμο σχολείων, δημόσιων δρόμων και κλινικών τοκετού, αλλά και στην Κένυα όπου, υπάρχουν 250 χιλ. εργαζόμενοι/νες σε συνεταιρισμούς με αποτέλεσμα το 45% του συνολικού ΑΕΠ να οφείλεται σε συνεταιρισμούς (ICA, 2012)

Το συνεταιριστικό μοντέλο «διαδραματίζει» σημαντικό ρόλο και στην Ευρώπη. Τα παραδείγματα χωρών είναι πάρα πολλά, αλλά για λόγους συντομίας

αναφέρουμε κάποια από αυτά ταξινομημένα. Στις Σκανδιναβικές κυρίως χώρες διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις εθνικές οικονομίες. Παραδείγματα είναι αυτό της Δανίας, όπου το 36,4% του συνολικού λιανικού εμπορίου οφείλεται σε συνεταιρισμούς, αλλά και στην Φινλανδία, στην Νορβηγία, την Σουηδία το μεγαλύτερο ποσοστό παραγωγής γάλακτος οφείλεται σε συνεταιρισμούς (The Co-operative Centre of Norway and Norwegian Agricultural Statistics, 2008). Επίσης και στην Σλοβενία, την Πολωνία, αλλά και την Πορτογαλία, το συνεταιριστικό μοντέλο διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο λιανικό εμπόριο, αλλά και στην παραγωγή γάλακτος. Υψηλά ποσοστά παρατηρούμε και σε εύπορες χώρες, όπως η Ελβετία, όπου το 8% του συνολικού ΑΕΠ είναι απόρροια συνεταιρισμών. Τέλος, στην κοντινή μας Κύπρο, οι συνεταιριστικές τράπεζες κατέχουν 30% μερίδιο αγοράς στην συνολική αγορά του κλάδου (Coop Norden AB Annual Report, 2007).

Φυσικά, τεράστιο ρόλο στην εθνική οικονομία και των χωρών της Ασίας, κατέχουν οι συνεταιρισμοί με πολλά παραδείγματα χωρών, όπως της Κίνας με υψηλά ποσοστά όπως αναφέραμε και παραπάνω. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Νότια Κορέα, όπου το 90% των γεωργών είναι συνεταιριστικά μέλη με 11 εκ. δολάρια εκροές, στο Βιετνάμ και στην Ινδονησία τα ποσοστά που κατέχουν στο συνολικό ΑΕΠ των χωρών είναι ιδιαίτερα υψηλά, αλλά και στην Ιαπωνία, όπου οι γεωργικοί συνεταιρισμοί αποτελούν το 90% των γεωργών (ICA, 2012).

Σ' αυτό το υποκεφάλαιο αναφέραμε με αριθμούς τον ρόλο των συνεταιρισμών και κατ' επέκταση του μοντέλου στις εθνικές οικονομίες, αλλά και τα κοινωνικά οφέλη που αποκομίζονται, από την δραστηριοποίηση τέτοιων επιχειρήσεων αυτής της μορφής ανεξάρτητα σε πιο κλάδο δραστηριοποιούνται. Θα λέγαμε συμπερασματικά

και σύμφωνα με τα προηγούμενα ποσοστά στους πίνακες σύγκρισης των συνεταιρισμών με τις επιχειρήσεις, πως το συνεταιριστικό μοντέλο αν και δεν κατέχει πολύ μεγάλο μερίδιο στην παγκόσμια οικονομία, τα κοινωνικά οφέλη που προέρχονται από την δραστηριοποίηση είναι πολλά και ευεργετικά ανεξαρτήτως χώρας και αναγκών. Προσαρμόζονται στις κοινωνικές ανάγκες της χώρας ή της τοπικής κοινωνίας που δραστηριοποιείται ο συνεταιρισμός. Στη συνέχεια, θα μελετήσουμε την «ανθεκτικότητα» του συνεταιριστικού μοντέλου σε περιόδους οικονομικής κρίσης, περιγράφοντας σημαντικά παραδείγματα κυρίως από την τωρινή χρηματοοικονομική κρίση που βιώνουμε.

2.3.2 Το συνεταιριστικό μοντέλο σε περιόδους Οικονομικής Κρίσης

Στην αρχή αυτού του υποκεφαλαίου θα κάνουμε μια σύντομη ανασκόπηση της λειτουργίας του συνεταιριστικού μοντέλου ιστορικά σε περιόδους κρίσης και στην συνέχεια θα δούμε για πιο λόγο είναι ανθεκτικό το μοντέλο σε δύσκολες οικονομικά περιόδους, εξετάζοντας το με παραδείγματα του σήμερα.

Κατά τη διάρκεια μιας γεωργικής κρίσης στη δεκαετία του 1860 στη Γερμανία, εξαπλώθηκε η ιδέα της αγροτικής συνεταιριστικής τράπεζας. Η ιδέα της αγροτικής συνεταιριστικής τράπεζας κατέκλυσε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη, και οδήγησε στην δημιουργία προμηθευτικών και εμπορικών συνεταιρισμών. Συγχρόνως βοήθησε στην ανάπτυξη της σύγχρονης γεωργικής οικονομίας. Την ίδια χρονική περίοδο, επινοήθηκε ένας παρόμοιος τύπος συνεταιριστικής τράπεζας για τους κατοίκους των πόλεων, προωθώντας την παροχή πιστώσεων σε τεχνίτες και μικρές επιχειρήσεις, διευκολύνοντας τους ανθρώπους να επιβιώσουν στις ραγδαίες οικονομικές αλλαγές και τις συχνές κρίσεις που συνόδευσαν τη βιομηχανική

επανάσταση. Ομοίως, στις Ηνωμένες Πολιτείες, κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 1930, μια συνεταιριστική τράπεζα δημιουργήθηκε με την υποστήριξη της κυβέρνησης στο πλαίσιο του New Deal (Νέας Συμφωνίας), για να παρέχει ζωτικής σημασίας αγροτικές πιστώσεις.

Εκείνη την στιγμή, η Ομοσπονδιακή Πιστωτική Ένωση (Federal Credit Union) δημιουργήθηκε «για να εξασφαλίσει, στις δημιουργούμενες πιστωτικές ενώσεις, πιστώσεις για την διάθεσή τους σε «πολίτες με λιγιστούς πόρους». Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η πράξη αυτή «αποσκοπεί στην σταθεροποίηση ενός αποσταθεροποιημένου παγκόσμιου οικονομικού συστήματος» (Meyer ,2008). Αντίστοιχα, στη Σουηδία, μετά την κατάρρευση των τιμών του 1930, αντί οι συνεταιρισμοί να περιμένουν πως θα πορευτούν οι κρατικές επιτροπές εμπορίου, οι συνεταιριστικές ομοσπονδίες πήραν τον έλεγχο της αγροτικής πίστωσης, των γαλακτοκομείων, της δασοκομίας, των αυγών, του κρέατος και των φρούτων, υπό την ηγεσία μιας ισχυρής Εθνικής Ένωσης Αγροτών της Σουηδίας (Merrett, 2001).

Πιο πρόσφατα παραδείγματα συνεργατικών κυρίως συνεταιρισμών είναι αυτά της Αργεντινής και της Φινλανδίας. Στην Αργεντινή μετά από μια σοβαρή οικονομική κατάρρευση που οδήγησε χιλιάδες να πτωχεύσουν, οι εργαζόμενοι ανέλαβαν πάνω από 200 επιχειρήσεις και με την υποστήριξη της κυβέρνησης, τις έθεσαν σε λειτουργία (γνωστές ως «empresas recuperadas, ανακτημένες επιχειρήσεις») (Howarth, 2007). Στην Φινλανδία, μετά την κατάργηση της Σοβιετικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1990, τα ποσοστά ανεργίας εκτοξεύτηκαν πάνω από 20% αυτό συνέβαλλε σε ένα «νέο κύμα» προώθησης και υποστήριξης των συνεταιρισμών εργαζομένων από το Υπουργείο Εργασίας και το Φινλανδικό

Συνεταιριστικό Κίνημα το οποίο οδήγησε στην σχεδίαση πάνω από 1.200 συνεταιρισμούς εργασίας, επιτρέποντας να επιστρέψουν οι άνεργοι στην εργασία (Birchall, 2003).

Για να επανέρθουμε στα σημερινά δεδομένα, παρατηρούμε ότι οι συνεταιρισμοί είναι πιο ανθεκτικοί σε περιόδους κρίσης. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τις συνεταιριστικές τράπεζες, τους συνεταιρισμούς εργαζομένων: στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες, τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς και τους συνεταιρισμούς που συστάθηκαν από ΜΜΕ. Πιο συγκεκριμένα οι χρηματοπιστωτικοί συνεταιρισμοί παραμένουν οικονομικά υγιείς, οι συνεταιρισμοί καταναλωτών εμφανίζουν ολόένα και μεγαλύτερο κύκλο εργασιών, οι συνεταιρισμοί εργαζομένων αναπτύσσονται όσο οι άνθρωποι επιλέγουν τη συνεταιριστική μορφή επιχειρηματικότητας για να ανταποκριθούν στις νέες οικονομικές πραγματικότητες.

Βασικό χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής κρίσης που έπληξε τις ΗΠΑ, ήταν το πάγωμα των δανείων από τις μεγάλες τράπεζες. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει για την πλειοψηφία των χρηματοοικονομικών συνεταιρισμών στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Στις ΗΠΑ, τα δάνεια από πιστωτικούς συνεταιριστικούς οργανισμούς αυξήθηκαν από 539 δισεκατομμύρια δολάρια το 2007 σε 575 δισεκατομμύρια δολάρια το 2008. Ένα άλλο παράδειγμα που καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα: η πιστωτική ένωση αύξησε τον όγκο των δανείων της κατά 6,7% το 2008, όταν η δανειοδότηση από την Ομοσπονδία Εταιρειών Καταθέσεων και Ασφαλίσεων των Ηνωμένων Πολιτειών (US Federal Deposit Insured Corporation (FDIC), ή άλλων τραπεζών μειώθηκε κατά 40 ποσοστιαίες μονάδες βάσης (Marté, 2009).

Στην Ευρώπη, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών (2010), οι τράπεζες αυτές έχουν μερίδιο αγοράς ύψους περίπου 20% των καταθέσεων χρηματοδοτούν δε περίπου το 29% των ΜΜΕ στην Ευρώπη, ενώ το μερίδιό τους στην αγορά αυξήθηκε σταθερά κατά τα τελευταία χρόνια. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι συνεταιριστικές τράπεζες τετραπλασίασαν το μερίδιο αγοράς τους από 1,2% το 2009 σε 5% το 2010. Στην Ιταλία, την τελευταία πενταετία, οι BCC (Banche di Credito Cooperativo) παρουσίασαν αύξηση των καταθέσεων κατά 49%, των δανείων κατά 60% και της απασχόλησης κατά 17% (ενώ στον υπόλοιπο τραπεζικό τομέα της Ιταλίας η απασχόληση μειώθηκε κατά 5%). Στην Κύπρο, σύμφωνα με την αρμόδια αρχή για την εποπτεία και την ανάπτυξη συνεταιριστικών επιχειρήσεων, τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα αύξησαν το μερίδιό τους στην αγορά κατά το 2011 (από 35 σε 38% όσον αφορά τις καταθέσεις και από 27 σε 29% όσον αφορά τα δάνεια), επιβεβαιώνοντας έτσι το γεγονός ότι οι Κύπριοι θεωρούν τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα ως ασφαλές καταφύγιο σε περιόδους κρίσης.

Το ΔΝΤ σε έγγραφό του με τίτλο: «Επανασχεδιάζοντας το πλαίσιο του μελλοντικού χρηματοδοτικού συστήματος», τονίζει τον καθοριστικό ρόλο των συνεταιριστικών τραπεζών ως εξής: *«Μπορεί επίσης να ευημερούν οι μικρότερες συνεταιριστικές εταιρείες ή οι οργανισμοί αμοιβαίας ασφάλισης. Οι τράπεζες αυτές, βασιζόμενες λιγότερο στις προσδοκίες των μετόχων, μπόρεσαν γενικά να αποφύγουν πολλά από τα λάθη που διέπραξαν τα μεγαλύτερα ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα. Μολονότι δεν θεωρούνται πάντοτε τα πιο αποδοτικά, δυναμικά ή καινοτόμα ιδρύματα, σε πολλές χώρες καλύπτουν αξιόπιστα και με ασφάλεια τις πιστωτικές ανάγκες πολλών μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και πολλών νοικοκυριών»* (ΔΝΤ ,2010).

Οι συνεταιρισμοί σε χώρες με υψηλότερο αριθμό συνεταιρισμών και μεγαλύτερη εμπειρία (π.χ. Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία) δείχνουν να ανθίστανται περισσότερο στην κρίση από ό,τι οι συμβατικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους ίδιους τομείς και στις ίδιες περιοχές.

Οι συνεταιρισμοί ένταξης στην εργασία απασχολούν πολλά άτομα που έχουν απολυθεί και δεν μπορούν να επανέλθουν στην κανονική αγορά εργασίας. Σε ορισμένες χώρες, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί είναι οι κύριοι εργοδότες ατόμων με αναπηρία (π.χ. στη Βουλγαρία, στην Τσεχία, στην Πολωνία, στην Ιταλία, κτλ). Οι συνεταιρισμοί που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες δραστηριοποιούνται στις αναδιαρθρώσεις του δημόσιου τομέα. Ιδιαίτερο νέο φαινόμενο αποτελούν οι ιταλικοί συνεταιρισμοί που διαχειρίζονται δημευμένα περιουσιακά στοιχεία από παράνομες δραστηριότητες.

Σε έναν τομέα που επλήγη σοβαρά από την κρίση, οι στεγαστικοί συνεταιρισμοί αποδεικνύονται πολύ πιο ανθεκτικοί από τον αντίστοιχο ιδιωτικό τομέα, όπως υπολογίζεται με βάση την κατασκευή νέων κατοικιών, και εμφανίζουν επίσης μεγαλύτερη προσήλωση στον στόχο της μείωσης των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου αυξάνοντας την ενεργειακή απόδοση. Ο ρόλος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, π.χ. στην Τσεχική Δημοκρατία και στην Πολωνία, όπου υλοποιούνται μεγάλα συνεταιριστικά έργα ανακαίνισης τα οποία συχνά χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το 2009, ο κύκλος εργασιών των συνεταιρισμών αυξήθηκε κατά 10%, ενώ η βρετανική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 4,9%. Το 2010, ο συνεταιριστικός τομέας συνέχισε να αναπτύσσεται κατά 4,4%, σε σύγκριση με

ρυθμό ανάπτυξης επί του συνόλου της οικονομίας του Ηνωμένου Βασιλείου της τάξεως του 1,9%. Ο αριθμός των συνεταιρισμών στο Ηνωμένο Βασίλειο αυξάνεται σταθερά και το 2010 ανήλθε σε ποσοστό 9%. Οι συνεταιρισμοί γνωρίζουν άνθηση σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Στη Γερμανία, ο συνεταιριστικός τομέας επεκτείνεται, ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας, των ΜΜΕ και της υγειονομικής περίθαλψης. Κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών παρατηρείται τεράστια αύξηση του αριθμού των νέων συνεταιρισμών: 370 το 2011, 289 το 2010, 241 το 2009 (DZ-Bank, 2011). Σύμφωνα με έκθεση της Γερμανικής Συνεταιριστικής Ομοσπονδίας (DGRV) [DGRV Geschäftsbericht 2010], η οποία βασίζεται σε στοιχεία της Creditreform-Datenbank, το 2010 ποσοστό μόλις 0,1% των επιχειρήσεων που αναγκάστηκαν να κηρύξουν στάση πληρωμών αφορούσε συνεταιριστικές επιχειρήσεις και αυτό είναι το χαμηλότερο ποσοστό για όλα τα είδη επιχειρήσεων. Εξάλλου, επιβεβαιώθηκε ότι η προσχώρηση σε έναν συνεταιρισμό μειώνει κατά πολύ τον κίνδυνο αποτυχίας των μεμονωμένων επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε αυτόν με την ιδιότητα του μέλους.

Στη Γαλλία, το προσδόκιμο επιβίωσης των συνεταιρισμών εργαζομένων μετά από μία τριετία ανέρχεται σε 74% σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο που αντιστοιχεί σε 66%. Μεταξύ του 2000 και του 2009, 329 επιχειρήσεις μετατράπηκαν σε συνεταιρισμούς εργαζομένων, εκ των οποίων διασώθηκαν περισσότερες από 250. Τα διαθέσιμα στοιχεία για το 2010 επιβεβαίωσαν την ανοδική τάση που παρατηρήθηκε ιδίως κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών πραγματοποιήθηκαν επίσης περισσότερες από 50 νέες μετατροπές επιχειρήσεων (CG SCOP, Ετήσια έκθεση 2010).

Στην περίπτωση της Ισπανίας, η οποία έχει πληγεί σοβαρά από την κρίση, η μείωση της απασχόλησης το 2008 και το 2009 ήταν της τάξεως του 4,5% στον τομέα των συνεταιρισμών έναντι 8% στις συμβατικές επιχειρήσεις. Εντούτοις, το 2010 οι συνεταιρισμοί εργαζομένων αύξησαν τον αριθμό των θέσεων εργασίας τους κατά 0,2%, ενώ η συνολική απασχόληση στις συμβατικές επιχειρήσεις μειώθηκε κατά 3,2%.

Στην Ιταλία η απασχόληση σε συνεταιρισμούς αυξήθηκε κατά 3% το 2010, ενώ η συνολική απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα σημείωσε μείωση της τάξεως του 1%. Η κρίση στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας έχει ως αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των κοινωνικών συνεταιρισμών με γοργό ρυθμό. Οι συνεταιρισμοί έχουν μεγαλύτερο προσδόκιμο επιβίωσης: το ένα τρίτο των συνεταιρισμών που συστάθηκαν μεταξύ του 1970 και του 1989 εξακολουθούν να λειτουργούν έναντι ενός τετάρτου στην περίπτωση των άλλων επιχειρήσεων. Η «θνησιμότητα» είναι χαμηλότερη: μεταξύ του 2006 και του 2009 ποσοστό 4% των συνεταιρισμών διέκοψαν τη λειτουργία τους σε σύγκριση με ποσοστό υψηλότερο του 6% στην περίπτωση των άλλων επιχειρήσεων. Η πτώχευση υπήρξε η πιο δραματική αιτία διακοπής λειτουργίας, η οποία επηρέασε το 2% των συνεταιρισμών κατά το 2009 έναντι ποσοστού 6% στις άλλες επιχειρήσεις. Η απασχόληση στους συνεταιρισμούς υπολογιζόμενη βάσει του είδους των συμβάσεων εργασίας είναι λιγότερο επισφαλής: το 6% των νεοπροσληθέντων εργαζομένων έχουν συμβάσεις ορισμένου χρόνου έναντι ποσοστού 11% στις άλλες επιχειρήσεις (Zvolská , 2012).

Αφού μελετήσαμε με αριθμούς και παραδείγματα την ανθεκτικότητα των συνεταιρισμών στην παγκόσμια οικονομική κρίση και είδαμε την

προσαρμοστικότητα του μοντέλου σε περιόδους κρίσης, θεωρούμε σημαντικό για την συνέχεια να απαντήσουμε στο ερώτημα, γιατί συμβαίνει αυτό, και γιατί το συνεταιριστικό μοντέλο μπορεί να ανταπεξέλθει σε οικονομικές κρίσεις καλύτερα από το επενδυτικό μοντέλο.

Το συνεταιριστικό μοντέλο, βασιζόμενο στις θεμελιώδεις αρχές του (βλ. παραπάνω), δηλαδή στη συνιδιοκτησία, τη δημοκρατική συμμετοχή και τον έλεγχο από τα μέλη, καθώς και την ικανότητα των συνεταιρισμών να βασίζονται σε δικούς τους οικονομικούς πόρους και σε δικά τους δίκτυα υποστήριξης (βλ. παραπάνω), τους καθιστά πιο ευέλικτους και καινοτόμους όταν καλούνται να διαχειριστούν τις αναδιαρθρώσεις σε βάθος χρόνου, αλλά και να δημιουργήσουν νέες επιχειρήσεις. Το μακρόπνοο όραμα συνιστά βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας συνεταιριστικής επιχείρησης. Η κρίση συνέβαλε ακόμη περισσότερο στην υιοθέτηση μακροπρόθεσμης προσέγγισης με στόχο την επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας για τα μέλη των συνεταιρισμών. Μια συνεταιριστική επιχείρηση δεν θα διστάσει να θυσιάσει την απόδοση του κεφαλαίου της προκειμένου να διατηρήσει την απασχόληση και τις επενδύσεις. Άλλο ένα βασικό χαρακτηριστικό είναι ότι οι συνεταιρισμοί διαθέτουν γερές βάσεις στην περιοχή όπου δραστηριοποιούνται.

Ακριβώς επειδή οι συνεταιρισμοί έχουν βαθιές τοπικές ρίζες, ο ρόλος τους στις αγροτικές περιοχές αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία καθώς προωθούν τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και επιδιώκουν, ως εκ τούτου, την επίτευξη στόχων γενικού συμφέροντος. Στις αγροτικές περιοχές, οι συνεταιρισμοί διαφυλάσσουν την οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, μειώνοντας έτσι και τη μετανάστευση. Η τοπική τους εδραίωση και η εστίασή τους

στα συμφέροντα των μελών τους (νοικοκυριά ή μικρές επιχειρήσεις) εξηγούν για ποιο λόγο οι συνεταιριστικές τράπεζες επέδειξαν ικανοποιητικές επιδόσεις κατά τη χρηματοπιστωτική κρίση. Οι συνεταιρισμοί που ανήκουν στα μέλη τους τείνουν να είναι περισσότερο επιφυλακτικοί απέναντι στους κινδύνους σε σχέση με άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί δεν οδηγούνται από τα κέρδη ή τα συμφέροντα των μετόχων, έτσι ώστε να μην αισθάνονται υποχρεωμένοι να πιάσουν τους καταναλωτές να πάρουν ακατάλληλα δάνεια. Έτσι, οι αποταμιευτικοί και πιστωτικοί συνεταιρισμοί έχουν μείνει μακριά από την προσφορά υψηλού κινδύνου ομολόγων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων. Έχουν διαφορετικού είδους διάρθρωση διακυβέρνησης, όπου οι τοπικές πιστωτικές ενώσεις και οι συνεταιριστικές τράπεζες ελέγχουν, ερευνούν εξονυχιστικά, τις αποφάσεις των κεντρικών οργάνων. Με τον τρόπο αυτό, έχουν μεγαλύτερη επίγνωση του γεγονότος ότι το δάνειο που προσφέρουν στα μέλη τους είναι τα χρήματα άλλων μελών. Η άμεση σύνδεση των αποταμιεύσεων και των δανείων, η οποία μπορεί να μην είναι προφανής σε ορισμένες τράπεζες, λειτουργεί όμως ως ηθικός περιορισμός (The Cooperative Business Model in Times of Crisis, 2012). Η στάση τους αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω από την τάση των πελατών να μεταφέρουν τις καταθέσεις και τα δάνειά τους από ιδιωτικές σε συνεταιριστικές τράπεζες.

Οι συνεταιρισμοί προασπίζουν την απασχόληση μέσω ενός μοντέλου εσωτερικής κινητικότητας σε συνδυασμό με τη διασφάλιση των θέσεων εργασίας. Οι συνεταιρισμοί εργαζομένων και κοινωνικών υπηρεσιών προτιμούν να προσαρμόζουν το ύψος των μισθών ή τον αριθμό των ωρών εργασίας παρά να περικόπτουν θέσεις εργασίας. Όποτε έχουν τη δυνατότητα, εσωτερικεύουν δραστηριότητες τις οποίες στο παρελθόν ανέθεταν σε εξωτερικούς συνεργάτες. Η ασφάλεια των θέσεων εργασίας

ενισχύεται από την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας εντός του ίδιου συνεταιριστικού δικτύου ή ομίλου. Το μοντέλο που αποσκοπεί στη δημιουργία συνθηκών ασφάλειας για τους εργαζομένους κατά τη διαδικασία μεταβίβασης της εκάστοτε επιχείρησης υποστηρίζεται από την επαγγελματική κατάρτιση, καθώς οι συνεταιρισμοί επικεντρώνονται στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τους.

Οι συνεταιρισμοί έχουν εδώ και καιρό αναπτύξει διάφορων ειδών μεθόδους για τη μεταξύ τους συνεργασία σε μόνιμη βάση, μέσω τόσο των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων σε όλα τα επίπεδα όσο και του συνδυασμού των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ομίλων, κοινοπραξιών και δευτεροβάθμιων συνεταιρισμών. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και δεκαετιών, παρατηρείται ισχυρή εδραίωση αυτής της τάσης, με αποδεδειγμένη θετική συσχέτιση μεταξύ της άνθισης των συνεταιρισμών και της ανάπτυξης των οργάνων που τους συνδέουν μεταξύ τους. Στην Ιταλία για παράδειγμα κάθε είδους συνεταιρισμοί (εργαζομένων, καταναλωτών, γεωργικοί συνεταιρισμοί, κλπ.) είναι μέλη κάποιας από αυτές τις ενώσεις, πράγμα το οποίο διευκόλυνε τη δημιουργία κοινών οικονομικών δομών μείζονος σημασίας μεταξύ των διαφόρων τομέων. Χάρη στις δυνατότητες μεταφοράς ανθρώπινου δυναμικού και χρηματοοικονομικών πόρων αλλά και εμπειριών από τον έναν τομέα στον άλλο, πολλές συνεταιριστικές επιχειρήσεις και τομείς είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν ακόμη και τις πιο δύσκολες συγκυρίες. Οι όμιλοι, οι κοινοπραξίες και οι δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί παρέχουν τη δυνατότητα σε μεμονωμένες επιχειρήσεις να παραμένουν μικρών διαστάσεων, επωφελούμενες συγχρόνως από οικονομίες κλίμακας (Συνεταιρισμοί και αναδιάρθρωση, 2012).

Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα αναλύσουμε εις βάθος παραδείγματα τέτοιων συνεταιριστικών ομίλων, όπως αυτό της Μοντραγκόν στην Ισπανία.

2.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Σ 'αυτό το υποκεφάλαιο θα ασχοληθούμε με συνεταιριστικά παραδείγματα τα οποία θα αναλύσουμε για να κατανοήσουμε την λειτουργία των συνεταιρισμών μέσα από ζωντανά παραδείγματα με τεράστιο ενδιαφέρον, όπως αυτό της Μοντραγκόν στην Ισπανία.

2.4.1 Η Συνεταιριστική Επιχείρηση της Μοντραγκόν

Η Συνεταιριστική επιχείρηση της Μοντραγκόν θεωρείται το πιο επιτυχημένο συνεταιριστικό εγχείρημα στο κόσμο, όπου έχει δημιουργήσει το μεγαλύτερο δίκτυο συνεταιρισμών παγκοσμίως. Με κριτήριο των όγκο πωλήσεων τοποθετείται στην έβδομη θέση μεταξύ των βιομηχανικών ομίλων στην Ισπανία και καταλαμβάνει την τρίτη θέση σε απασχόληση εργαζομένων στην Ισπανία. Το 49% των εργαζομένων βρίσκεται στην Χώρα των Βάσκων, το 39% στην υπόλοιπη Ισπανία και το 12% που απομένει είναι κατανεμημένο στις 38 παραγωγικές μονάδες και τις 7 αντιπροσωπείες που διαθέτει παγκοσμίως. Αξιοσημείωτο είναι ότι περισσότεροι από τους μισούς είναι πλήρη μέλη των συνεταιρισμών, ενώ από τους υπολοίπους ένα μεγάλο μέρος αναμένεται να αποκτήσει την ιδιότητα του μέλους-εργαζόμενου στα επόμενα χρόνια.

Τα οικονομικά στοιχεία του 2010 (τα πιο πρόσφατα αναρτημένα), είναι εξίσου σημαντικά. Η Μοντραγκόν απαριθμεί 30 χιλ. μέλη με μετοχικό κεφάλαιο 4,48 εκ.ευρώ και με κύκλο εργασιών 197 εκ. ευρώ. Οι επιχειρήσεις τους στα πρώτα πέντε

χρόνια λειτουργίας δεν αποτυγχάνουν, ενώ το ποσοστό αποτυχίας των επιχειρήσεων στην Ισπανία αγγίζει το 90% (Modragon Corporation, 2012).

Πριν αναλύσουμε τους λόγους επιτυχίας της Μοντραγκόν και εμβαθύνουμε στις αρχές και στις δομές του δικτύου συνεταιρισμών, θα αναφέρουμε κάποια ιστορικά δεδομένα του εγχειρήματος. Το δίκτυο του Μοντραγκόν ιδρύθηκε από έναν καθολικό ιερέα, τον Δον Χοσέ Μαρία Αριζμέντι. Με την οικονομική συμβολή μερικών κατοίκων του Μοντραγκόν, ίδρυσε το 1943 μια πρωτοβάθμια σχολή τεχνικής εκπαίδευσης. Το 1956, οι πρώτοι πέντε πτυχιούχοι της σχολής ίδρυσαν ένα μικρό, αυτοδιαχειριζόμενο εργοστάσιο, που ονομαζόταν ULGOR (σήμερα Fagor Electrodomesticos), αριθμούσε συνολικά 24 άτομα και παρήγαγε φασόν μια μικρή κουζίνα πετρελαίου. Αυτό το συνεταιριστικό εγχείρημα απεδείχθη επιτυχές και αποτέλεσε την ναυαρχίδα ενός κολοσσού. Το 1958, ιδρύεται ο καταναλωτικός συνεταιρισμός «San Jose», αφού έγινε αντιληπτό ότι, χρησιμοποιώντας τις συνεταιριστικές δομές (αρχές του Ροντσντέιλ) για τον καθημερινό οικιακό ανεφοδιασμό, θα μπορούσε να επιτευχθεί η αύξηση της αγοραστικής ικανότητας των συνεταιρισμένων εργατών. Το βασικό πρόβλημα των συνεταιρισμών, όπως έχουμε παρατηρήσει και από παραδείγματα παραπάνω, είναι αυτό της χρηματοδότησης και της πρόσβασης στην αγορά κεφαλαίων. Ο Χοσέ Μαρία Αριζμέντι γνώριζε αυτό το πρόβλημα και προεβεί στις εξής κινήσεις. Το 1959 και αφού είχαν δημιουργηθεί 3 συνεταιρισμοί, ιδρύει το ταμειυτήριο Caja Laboral. Με την ίδρυση του ταμειυτηρίου εξασφαλίζει την διαχείριση των αποταμιεύσεων των εργατών και τη διοχέτευση πόρων για ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Ο δεύτερος στόχος, θα επιτευχθεί μέσα από την ίδρυση του τμήματος επιχειρήσεων, με μοναδικό σκοπό την εκπόνηση μελετών για τη δημιουργία νέων συνεταιρισμών, τη χρηματοδότηση τους και τη στήριξη των

είδη ιδρυθέντων. Την ίδια χρονιά ιδρύθηκε και η Lagun Aro, που κάλυπτε τις ανάγκες της κοινωνικής ασφάλισης των συνεταιριστών στους τομείς υγείας, πρόληψης και κοινωνικής ασφάλισης.

Στη συνέχεια, ιδρύθηκαν πανεπιστήμια, συνεταιρισμοί πολλών ειδών, για να φτάσουμε στο σήμερα. Το σύστημα Μοντραγκόν περιλαμβάνει ένα δίκτυο καταναλωτικών, οικιστικών, γεωργικών και κατασκευαστικών συνεταιρισμών. Αποτελείται από 86 παραγωγικούς συνεταιρισμούς, 44 εκπαιδευτικά ιδρύματα, 15 κατασκευαστικούς συνεταιρισμούς, ένα δίκτυο καταναλωτικών συνεταιρισμών το οποίο έχει 75.000 μέλη και την Τράπεζα (Caja Laboral). Η Λαϊκή Εργατική Τράπεζα έχει 132 υποκαταστήματα στην Χώρα των Βάσκων και πρόσφατα άνοιξε γραφείο στη Μαδρίτη, χαρακτηριστικό για τις διαθέσεις επέκτασης και πέραν της χώρας των Βάσκων. Το ενεργητικό της υπολογίζεται ότι ξεπερνάει το ένα δισεκατομμύριο δολάρια. Το Μοντραγκόν παράγει τα πάντα, από οικιακές συσκευές (είναι η δεύτερη εταιρία κατασκευής ηλεκτρικών ψυγείων στη Ισπανία) μέχρι ανταλλακτικά κινητήρων και ferry boats, τα οποία και εξάγει. Οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν πάνω από το 1% των ισπανικών εξαγωγών. Παρόλο που ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής αφορά προϊόντα μεσαίας τεχνολογίας, το Μοντραγκόν παράγει επίσης προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Το Ερευνητικό Ινστιτούτο του Μοντραγκόν, το Ικερλάν, διαθέτει πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων των Η.Π.Α, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται και το Μ.Ι.Τ., ενώ έχει εξελίξει βιομηχανικά ρομπότ τα οποία εξάγονται ή χρησιμοποιούνται στους βιομηχανικούς συνεταιρισμούς του δικτύου.

Η επιτυχία του Μοντραγκόν βασίζεται σε κάποιες βασικές αρχές, που μαζί με τις αρχές του Ροντσντέιλ αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη για την επιτυχία του (Benello, 2001).

Συνδυασμός συλλογικής ιδιοκτησίας με ατομική ιδιοκτησία: Αυτό επιτεύχθηκε με το σύστημα των ατομικών λογαριασμών. Η επιχείρηση ανέπτυξε ένα σύστημα εσωτερικών ατομικών λογαριασμών στους οποίους τοποθετείται το 70% των κερδών. Κάθε μέλος διαθέτει έναν τέτοιο εσωτερικό λογαριασμό. Το 30% τοποθετείται σ' ένα κοινό λογαριασμό για κεφάλαιο κίνησης και επενδύσεις ενώ ένα μέρος δεσμεύεται από την κοινότητα. Οι εργαζόμενοι, δέσμευαν ένα μέρος των χρημάτων τους για χάρη της κοινότητας, αλλά αυτό θεωρούνταν ως δάνειο προς την τελευταία και έτσι, εισέπρατταν τον τόκο που αντιστοιχούσε στα χρήματα αυτά. Όταν κάποιος εργαζόμενος φεύγει από την επιχείρηση, παίρνει τα χρήματά του, μαζί με το 75% των κερδών που απέφεραν στην εταιρία, ενώ ένα 25% παρακρατείται για ανάπτυξη και επενδύσεις. Αυτό το σύστημα, ουσιαστικά, επιτρέπει στην επιχείρηση να κεφαλαιοποιεί περίπου το 100% των ετήσιων κερδών της, πράγμα που αποφέρει πολύ περισσότερα κέρδη σε σχέση με μια κεφαλαιοκρατική επιχείρηση. Παράλληλα, θεσπίστηκε μία συνδρομή των μελών, η οποία σήμερα κυμαίνεται γύρω στα \$3.000, αποτελεί μια σημαντική επένδυση για τον συνεταιρισμό και κρατείται από τα αρχικά κέρδη. Το ποσό αυτό, όπως και το μέρισμα που περιγράψαμε παραπάνω, πιστώνεται στους προσωπικούς λογαριασμούς των εργαζομένων.

Κεφαλαιοποίηση στον αποτελεσματών: Η πολιτική αυτή επιτρέπει τη συνεχή ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων, αυξάνοντας την δυνατότητα αντίστασης σε κρίσιμες καταστάσεις και ισχυροποιώντας τις δυνατότητες ανάπτυξης.

Αναδιανομή Αποτελεσμάτων: Η αναδιανομή των αποτελεσμάτων ανάμεσα σε συνεταιρισμούς που ανήκαν στον ίδιο Τοπικό Όμιλο επιτρέπει να ελαφρυνθεί η θέση κάποιων συνεταιρισμών με μεταφορά κεφαλαίων.

Ημερολογιακή Ευελιξία: Είναι ένας μηχανισμός που επιτρέπει την προσαρμογή του εργασιακού ημερολογίου με βάση το πραγματικό φορτίο της δουλειάς κατά τη διάρκεια του έτους. Το πλεόνασμα ή έλλειμμα ωρών εργασίας σε ένα εξάμηνο εξισορροπείται στο επόμενο.

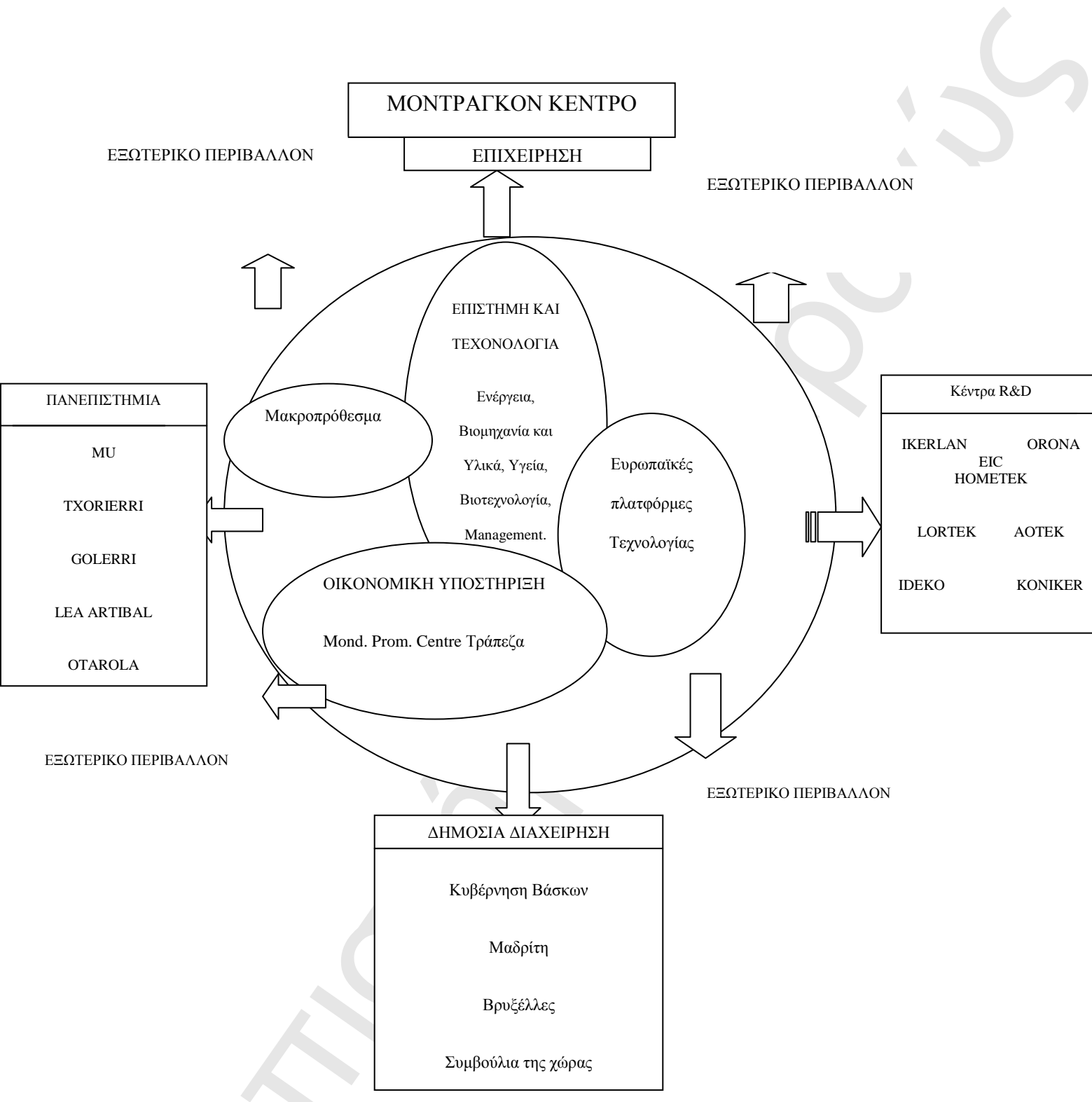
Επανατοποθετήσεις: Οι συνεταιριστές εργάτες που βρίσκονται σε πλεόνασμα σε έναν συνεταιρισμό έχουν την δυνατότητα να καταλάβουν μια θέση εργασίας σε άλλο συνεταιρισμό, είτε με προσωρινό χαρακτήρα, είτε με οριστικό χαρακτήρα, ανάλογα την κρίση του συνεταιρισμού.

Μισθολογική Πολιτική: Οι συνολικές απολαβές προσαρμόστηκαν σε επίπεδα τέτοια ώστε να αποφεύγονται οι συγκρούσεις με άλλες, τοπικές επιχειρήσεις. Επίσης, η μισθολογική διαφορά ανάμεσα στον κατώτατο και τον ανώτατο μισθό καθορίστηκε σε αναλογία 1 προς 3. Αυτό διασφαλίζει έναν ικανοποιητικό βαθμό οικονομικής ισότητας ανάμεσα στους εργάτες και την διοίκηση (η οποία εκλέγεται από την γενική συνέλευση των εργατών). Τα επίπεδα των μισθών καθορίζονται από μια φόρμουλα που λαμβάνει υπ' όψη τον βαθμό δυσκολίας της εργασίας, την προσωπική απόδοση, την εμπειρία και τα επιπλέον προσόντα που μπορεί να διαθέτει ένας εργαζόμενος. Πρόσφατα, δόθηκε επιπλέον βάρος στις διάφορες δεξιότητες που προάγουν την συνεργασία, μιας και ο ρόλος της τελευταίας είναι καθοριστικός για την επιτυχία του συνεταιριστικού εγχειρήματος (Μπιρλιράκης, 2005).

Καινοτομία της Μοντραγκόν

Η επιτυχία του Ομίλου Μοντραγκόν, έχει πολλές συνιστώσες, όπως αναφέραμε παραπάνω, αλλά δε θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε το βάρος που δίνει στην καινοτομία και στην Τεχνολογική Ανάπτυξη, αναπτύσσοντας επιτυχημένα τμήματα R&D. Γι αυτό το λόγο ακολουθεί μια συγκεκριμένη στρατηγική από το 2009 και μετά. Η Μοντραγκόν αρχικά λειτουργούσε με τον εξής τρόπο. Οι συνεταιρισμοί θα συμβάλουν το 10% του Ακαθάριστου Κέρδους τους σε Εκπαιδευτική Κατάρτιση και Προώθηση, σε ένα κεντρικό ταμείο. Μέρος αυτού του ταμείου προορίζεται για την εκπαίδευση και την προώθηση των συνεταιριστικών δομών. Το 60% του ταμείου κατανέμεται σε κατάρτιση, (πανεπιστήμιο του Μοντραγκόν και στα άλλα σχολεία), ενώ το υπόλοιπο 40 %, χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση της έρευνας και ανάπτυξης (R&D). Τέλος, το κεντρικό ταμείο χρησιμοποιείται για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Εκτός από αυτά τα ταμεία η Μοντραγκόν, έχει ένα οικονομικό δίκτυο για την υποστήριξη νέων επιχειρηματικών ιδεών και καινοτόμων επιχειρήσεων. Γι αυτό το λόγο, εκτός από την τράπεζα της (Caja Laboral), έχει ιδρύσει και τρεις εταιρείες επιχειρηματικού Κεφαλαίου, την Mondragon Innovation, Mondragon Desarrollo και την Mondragon Promoción. Στο παρακάτω διάγραμμα 2.4.1, μπορούμε να δούμε, το σύστημα καινοτομίας της Μοντραγκόν (Lopez et al., 2009).

Διάγραμμα 2.4.1 Λειτουργία της Μοντραγκόν

Πηγή: Mondragon, (2008)

Η Μοντραγκόν από την αρχή έχει συμπεριλάβει στο ύψος της διαχείρισης της, τεχνικές που παρέχουν ευελιξία στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού,

παρέχοντας αυξημένα κίνητρα, όπου τα αυτοδιαχειριζόμενα μέλη της αλληλεπιδρούν συνεκτικά σε ομάδες και δίκτυα. Η Μοντραγκόν συμπεριλαμβάνει όλες τις εταιρείες της σε αξιολόγηση, κατανόηση της στρατηγικής και ανάπτυξης των πολιτικών συστημάτων που χρησιμοποιεί, μέσω ενός ενιαίου στρατηγικού σχεδιασμού που ακολουθεί. Στο πρόσφατο παρελθόν είχε ανακαλύψει ότι αν και αγωνίζεται για την αποτελεσματική διαχείριση, ο πρωταρχικός στόχος της είναι η ανθρωποκεντρική διαχείριση βασιζόμενη στα μέλη της, όπου μπορεί να υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα. Δεδομένου ότι έχει επίγνωση αυτής της τάσης έχει πλέον αναπτύξει ένα δικό της μοντέλο (όπου βρίσκεται σε φάση αξιολόγησης και υλοποίησης) με πρωταρχικό ρόλο να έχουν οι κατευθυντήριες γραμμές του συνεταιριστικού μοντέλου, στο στρατηγικό σχεδιασμό της (Lopez et al., 2009).

Μπορούμε να πούμε, λοιπόν πως η τεχνολογική καινοτομία της Μοντραγκόν έχει εξελιχθεί, δεν θεωρείται μια γραμμική, διαδοχική διαδικασία, αλλά ένα ταυτόχρονο μοντέλο μεταξύ των οργανισμών που εργάστηκαν στην παραγωγή τεχνολογίας και καινοτομίας. Έχουν αναπτυχθεί σύγχρονες μορφές καινοτομίας, όπως η Οργάνωση Επιχειρήσεων, ή καινοτομίες Υπηρεσιών, που απαρτίζουν μεγάλο ρόλο στην επιχειρηματική καινοτομία. Παράδειγμα είναι η συνεταιριστική εταιρεία ανελκυστήρων Otis, που έχει αναπτύξει μια καλά ρυθμισμένη διαδικασία καινοτομίας, όπου αλληλεπιδρούν τεχνολογικά κέντρα, πελάτες, πανεπιστήμια, δημιουργώντας ένα δίκτυο καινοτομίας, όπου επέτρεψε στην εταιρεία να σχεδιάσει καινοτόμα προϊόντα, όπως ανελκυστήρες χωρίς μηχανοστάσιο, ένα τεχνολογικό κατόρθωμα που μειώνει 45% την ενεργειακή κατανάλωση έναντι των συμβατικών ανελκυστήρων (Lopez et al., 2009).

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως το σύστημα καινοτομίας της Μοντραγκόν λειτουργεί σε άλλους άξονες από αυτό που ήδη ξέρουμε. Η καινοτομία, η ανάπτυξη της τεχνολογίας, χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις κυρίως για να αναπτύξουν στρατηγικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικής διαφοροποίησης, αλλά όπως είδαμε από το παράδειγμα της Μοντραγκόν μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για να συνδυάσει πολλούς παράγοντες, όπως το κυνήγι του κέρδους με οικονομικά-κοινωνικά συμφέροντα, για την ενίσχυση του κοινού καλού.

2.5 ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα αναφερθούμε στο συνεταιριστικό μοντέλο, μόνο για την Ελλάδα, θα μελετήσουμε ιστορικά γεγονότα, (την ύπαρξη του, την άνθιση του), το νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και την σημερινή κατάστασή του. Επίσης θα αναφερθούμε σε οικονομικά στοιχεία του παρόντος για την χώρα, αλλά και σε παραδείγματα συνεταιριστικών εγχειρημάτων του σήμερα στον Ελλαδικό χώρο. Στην Ελλάδα μεγαλύτερη ανάπτυξη, αλλά και προβολή, έχουν οι γεωργικοί συνεταιρισμοί, αλλά και οι μεταποιητικοί αγροτικοί (συνήθως) γυναικείοι συνεταιρισμοί. Στην παρούσα εργασία θεωρήσαμε σκόπιμο να εξετάσουμε περισσότερο τους αστικούς συνεταιρισμούς και τα παραδείγματα του σήμερα, λόγω της οικονομικής αστάθειας και να προσεγγίσουμε περισσότερο συνεργατικά παραδείγματα που διαμορφώνονται στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης.

2.5.1 Ιστορική Εξέλιξη

Η έννοια της συνεργασίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης είναι γνωστή στην Ελλάδα, από τα Αρχαία χρόνια, με τις γνωστές Αρχαίες συμπολιτείες. Αυτό το

πνεύμα συνεργατικότητας, πέρασε και σε πιο σύγχρονα χρόνια, όπου κοντά στο 1860, γεννιούνται πολλές και ποικιλόμορφες συνεργατικές μορφές, όπως οι συνεργατικές χαλιών στην Μικρά Ασία, των χτιστών στην Ήπειρο, αλλά ακόμα και θεατρικές επιχειρήσεις. Η πιο διαδομένη συνεργατική μορφή στα χρόνια της Τουρκοκρατίας είναι αυτή στα Αμπελάκια Θεσσαλίας, όπου τα Αμπελάκια, μαζί με 12 γειτονικά χωριά, ένωσαν τις δυνάμεις και έφτιαξαν έναν συνεταιρισμό πριν τα χρόνια του Όουεν στην Αγγλία (βλ. κεφάλαιο 2.2.2), όπου κατασκεύαζαν κόκκινο νήμα. Η συνεργατική αυτή μορφή είχε πολλά στοιχεία συνεταιρισμού, απαρτίζονταν από Διοικητικό συμβούλιο, η διανομή των κερδών γινόταν την ημέρα της Συνέλευσης, και οι κοινωνικές απολαβές ήταν μεγάλες για την εποχή, από βιβλιοθήκες μέχρι ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ίδρυση σχολείων. Ο συνεταιρισμός διαλύθηκε γύρω στο 1811, λόγω των πολιτικών συνθηκών (επίθεση του Αλή Πασά) αλλά και της βιομηχανικής επανάστασης (νήματα από την Αγγλία, σε πολύ χαμηλές τιμές). Τα Αμπελάκια θα λέγαμε πως είναι η πρώτη μορφή συνεταιρισμού στην Ελλάδα. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας ακολούθησαν και άλλοι σημαντικοί συνεταιρισμοί που έπαιξαν και μεγάλο ρόλο στην Επανάσταση, όπως οι Ναυτικοί Συνεταιρισμοί. (Δίκτυο Αλληλεγγύης και Κοινωνικής Ανάπτυξης, 2009).

Στη σύγχρονη πλέον εποχή η πρώτη προσπάθεια συνεταιρισμού αποτέλεσε απομίμηση του συνεταιρισμού του Ροτσντέιλ και δημιουργήθηκε στον Αλμυρό Βόλου. Στα βήματα του Ροτσντέιλ ο δάσκαλος και ο Γεωπόνος του χωριού προσπάθησαν να προωθήσουν τις συνεταιριστικές αρχές και αξίες για την δημιουργία του πρώτου Αγροτικού Συνεταιρισμού στην Ελλάδα. Το έργο των δυο, ήταν πολύ σημαντικό, η αμάθεια και η διστακτικότητα, ήταν συνώνυμα της εποχής. Τα αποτελέσματα του συνεταιρισμού, ήταν εντυπωσιακά και αυτό ώθησε στην

δημιουργία πολλών συνεταιρισμών την πρώτη δεκαετία του 1900. Μέσα σε 20 χρόνια υπήρχαν 568 συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, διαφόρων κατηγοριών, από το «Μετοχικόν Ταμείον Αλληλοβοήθειας Παραχελωίτιδος», μέχρι την πρώτη συνεργατική τράπεζα στην Λαμία (Ελευθεροτυπία, 2011).

Η συνεταιριστική κίνηση συνεχίζει μεταπολεμικά, όπου μετά το 1945 αριθμεί 6.522 συνεταιρισμούς με 750.000 μέλη, 100 ενώσεις συνεταιρισμών, 2 κοινοπραξίες συνεταιρισμών και την Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ). Στις επόμενες περιόδους ιδρύθηκαν Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις, για όλους τους τομείς Αγροτικών προϊόντων, αλλά και συνεταιριστικές σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Αυτή η άνθιση του μοντέλου δεν κράτησε πολλά χρόνια λόγω της επταετής δικτατορίας (1967-1974). Μετά την πάροδο της δικτατορίας, αλλά λόγω και των οικονομικών και πολιτικών αλλαγών (ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ), η συνεταιριστική κίνηση ανασυντάχθηκε και ενδυνάμωσε όπως πρότασσαν οι συνθήκες διευρυσμένου ανταγωνισμού στην ΕΟΚ.

Όλες οι συνεταιριστικές οργανώσεις με βασικό φορέα το ΠΑΣΕΓΕΣ προέβησαν σε κινήσεις αναδιοργάνωσης και συνεργατισμού, με πανελλήνιες συγκεντρώσεις και ίδρυσης φορέων που θα διευκόλυναν το έργο του συνεργατισμού στην Ελλάδα, όπως η ίδρυση της Συνεταιριστικής Ασφαλιστικής Εταιρείας ΠΑΣΕΓΕΣ (2012). Το κλίμα για τους συνεταιρισμούς, αλλά και για την κίνηση αντιστράφηκε αργότερα, λόγω ενός νόμου που έληγε την θητεία, όλων των διοικήσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων με σκοπό να ξαναγίνουν εκλογές για να αποφασιστούν νέες αρχαιρεσίες το 1982. Το εκλογικό σύστημα των συνδυασμών αποδείχθηκε σύστημα κομματικής επιλογής και η ανάδειξη αρχαιρεσιών πήρε την

μορφή κομματικών αντιπαραθέσεων. Οι συνεταιρισμοί θεωρήθηκαν ως φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής με ευθύνη του Κράτους και σκοπό την βελτίωση των γεωργικών εισοδημάτων. Η κρατική παρέμβαση είχε σαν αποτέλεσμα το ήρεμο πολιτικό κλίμα στις αγροτικές περιοχές, ικανοποίησε τους παραγωγούς (βοήθησε στην απορρόφηση των προϊόντων σε ικανοποιητικές τιμές), μέχρι που συσσωρεύτηκαν χρέη που το Κράτος αδυνατούσε να καλύψει (Παπαγεωργίου, 2007).

Γι αυτό το λόγο δημιουργήθηκε σταδιακά η εντύπωση ότι οι συνεταιρισμοί δεν μπορούν να είναι ανταγωνιστικοί και άρα δεν είναι αναγκαίοι. Συνοπτικά λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι αυτή είναι η Ιστορία των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα και να ενστερνιστούμε και την άποψη του Ζολώτα (1934), που από τότε είχε επισημάνει τα ακόλουθα: «η ανάμιξη πολιτικής και συνεταιρισμών ως μόνο αποτέλεσμα δύναται να έχει την καταστροφή του οικονομικού έργου των συνεταιρισμών» (Ελευθεροτυπία, 2011).

Στην συνέχεια θα αναφέρουμε συνοπτικά στην εξέλιξη των αστικών συνεταιρισμών και θα αναφέρουμε και στους κλάδους δραστηριοποίησης αυτών. Η Ιστορία των αστικών συνεταιρισμών ξεκινάει μαζί με τους αγροτικούς γύρω στο 1915 με την ίδρυση του πρώτου πιστωτικού συνεταιρισμού στη Λαμία. Ακολουθούν πολύ συνεταιρισμοί, όπως η Συνεργατική Εκδοτική Εταιρεία και η Συνεργατική Ένωση Καταναλώσεως Εργατών Λαυρίου. Σημαντικό ρόλο στην Κατοχή έπαιξαν οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως που προσπάθησαν να διαφυλάξουν την άμεση διανομή τροφίμων από τούς παραγωγούς στους καταναλωτές, χωρίς την μεσολάβηση μαυραγοριτών. Οι Αστικοί συνεταιρισμοί διακρίνονται σε: προμηθευτικοί, επαγγελματικοί, μεταφορικοί, οικοδομικοί, συνεργατικοί, ενώσεις, ασφαλιστικοί,

πιστωτικοί και καταναλωτικοί. Στον παρακάτω πίνακα παραθέτουμε τα στατιστικά στοιχεία των Αστικών Συνεταιρισμών:

Πίνακας 2.5.1

Αστικοί Συνεταιρισμοί		
Είδος	Ποσότητα	Μέλη
Συνεταιριστικές Τράπεζες	15	120.715
Συνεταιρισμοί Ηλεκτρολόγων	30	5.000
Συνεταιρισμοί Υδραυλικών	31	1535
Συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών	26	4.480
Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί	112	50.000
Βιοτεχνών Ξύλου	22	2.052
Οικοδομικοί	450	143.482
Σχολικοί	200	14.000

Πηγή: Παπαγεωργίου (2007, σελ. 46)

Ο παραπάνω πίνακας είναι ελλιπής, λόγω της απουσίας στατιστικών στοιχείων, λόγω της μεταφοράς των Αστικών Συνεταιρισμών από Υπουργείο σε Υπουργείο.

2.5.2 Όργανα των Αστικών Συνεταιρισμών

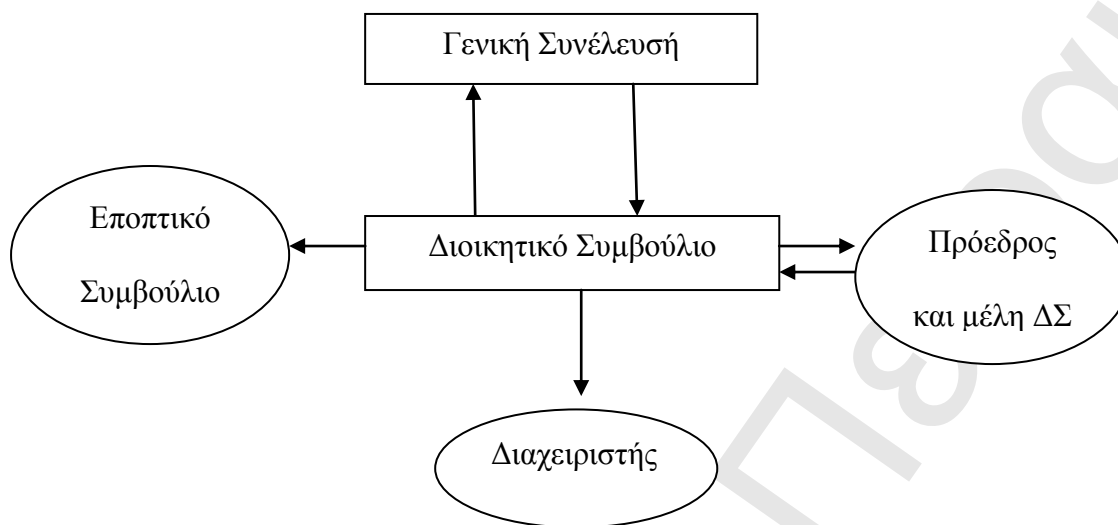
Τα όργανα του αστικού συνεταιρισμού είναι η ΓΣ (Γενική Συνέλευση), ΔΣ (Διοικητικό Συμβούλιο) και το Εποπτικό Συμβούλιο. Η ΓΣ συνέρχεται υποχρεωτικά μια φορά το χρόνο ή μετά από πρόσκληση του 1/10 των μελών ή του ΔΣ ή του εποπτικού συμβουλίου. Περιλαμβάνει όλα τα μέλη του συνεταιρισμού, που έχουν τα ίδια δικαιώματα συμμετοχής και ενημέρωσης. Η ΓΣ αποφασίζει μόνο για θέματα που περιλαμβάνονται στην ημερήσια διάταξη, εκτός αν παρίστανται το σύνολο των μελών. Η ΓΣ ως ανώτατο όργανο του συνεταιρισμού αποφασίζει επί όλων των θεμάτων και είναι αρμόδια για σημαντικά θέματα, όπως τροποποίηση καταστατικού, διάλυση του συνεταιρισμού ή να διαμοιράζει το θετικό πλεόνασμα κ.α.

Όπως έχουμε αναφέρει και στις αρχές του συνεταιρισμού το δικαίωμα της ψήφου στη Γενική Συνέλευση ακολουθεί τον δημοκρατικό κανόνα: "ένα μέλος, μια ψήφος". Αυτό σημαίνει ότι κάθε μέλος το οποίο έχει εκπληρώσει τις οικονομικές υποχρεώσεις του/της όσον αφορά το συνεταιρισμό σύμφωνα με τους κανονισμούς διαθέτει μια και μόνο ψήφο. Το δικαίωμα της ψήφου ασκείται από το πρόσωπο που το κατέχει και δεν συνδέεται σε καμία περίπτωση με την συνολική συνεισφορά του μέλους στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Φυσικά μια ενδεχόμενη απόφασή της ΓΣ που είναι αντίθετη με το καταστατικό είναι άκυρη.

Το ΔΣ εκλέγεται με αυξημένη απαρτία από την ΓΣ και περιλαμβάνει τουλάχιστον 5 μέλη. Συνεδριάζει τουλάχιστον μια φορά το μήνα, αλλά και έκτακτα αν το ζητήσει ο πρόεδρος ή κάποιο άλλο μέλος. Τα μέλη του ΔΣ ευθύνονται για την διαχείριση του συνεταιρισμού, δηλαδή την κατεύθυνση, τους στρατηγικούς στόχους, τις αμοιβές των εργαζομένων κ.α., που έχουν να κάνουν με το management του συνεταιρισμού. Η υπηρεσία που προσφέρουν στο συνεταιρισμό δεν είναι αμειβόμενη.

Το εποπτικό συμβούλιο εκλέγεται από το ΔΣ και τα μέλη πρέπει απαραίτητα να είναι 3 και να μην είναι μέλη του ΔΣ, αλλά και να μην έχουν καμία συγγένεια μεταξύ τους. Ρόλος του εποπτικού συμβουλίου είναι η εποπτεία του ΔΣ και η τήρηση των διατάξεων του νόμου, του καταστατικού και των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης. Ανάλογα το σχήμα που έχει επιλέξει ο συνεταιρισμός, το εποπτικό συμβούλιο μπορεί να αντικατασταθεί και από τον εκλεκτή, ένα άτομο που αντιπροσωπεύει τα μέλη του συνεταιρισμού, δεν έχει σχέση με το ΔΣ και κάνει την ίδια δουλειά με το εποπτικό συμβούλιο (Ρόκας, 2002).

Διάγραμμα 2.5.2 Δομή Συνεταιρισμού

Πηγή: Tchami (2010, σελ. 54)

2.5.2.1 Διανομή Κερδών και Λήξη του Αστικού Συνεταιρισμού

Τα καθαρά κέρδη του συνεταιρισμού διατίθενται υποχρεωτικά για τον σχηματισμό του τακτικού ή έκτακτου αποθεματικού καθώς και για την διανομή του εναπομείναντος ποσού στους συνεταίρους. Η ΓΣ αποφασίζει για το σχηματισμό ειδικών και έκτακτων αποθεματικών.

Ο αστικός συνεταιρισμός λύεται όταν λήξει ο χρόνος διάρκειας που ορίστηκε στο καταστατικό, αν τα μέλη μειωθούν κάτω των 10 ή των 65, αν πρόκειται για καταναλωτικό συνεταιρισμό ή αν κηρυχτεί πτώχευση. Με εξαίρεση την πτώχευση, αν για οποιοδήποτε άλλο λόγο υπάρχει λήξη του συνεταιρισμού, τότε διενεργείται εκκαθάριση από το εποπτικό συμβούλιο. Αν για οποιοδήποτε λόγο δεν έχει υπάρξει εκκαθάριση, τότε η ΓΣ μπορεί να αναβιώσει το συνεταιρισμό με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία (Ρόκας, 2002).

2.5.3 Οικονομικά Στοιχεία για την Ελλάδα

Πριν αναφερθούμε στα ελληνικά συνεταιριστικά παραδείγματα, κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε τα σημαντικότερα οικονομικά στοιχεία της Ελλάδος για να κατανοήσουμε καλύτερα και βαθύτερα το μέγεθος της κρίσης. Ο λόγος που το κάνουμε αυτό είναι για να έχουμε μια σφαιρική άποψη για την χρησιμότητα ή μη της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας και των συνεργατικών δομών που βασίζονται στις κοινωνικές ωφέλειες, σε τέτοιους καιρούς οικονομικής κρίσης και πολιτικής αστάθειας.

Το πρώτο οικονομικό μέγεθος που θα εξετάσουμε είναι τα ποσοστά ανεργίας. Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας ανά περιφέρεια.

Πίνακας 2.5.3

Ανεργία Κατά Περιφέρεια ΄Δ τρίμηνο 2011 Α τρίμηνο 2012		
Περιφέρειες	2011	2012
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	21,1	22,7
Κεντρική Μακεδονία	22,8	24,7
Δυτική Μακεδονία	25	28,5
Ήπειρος	19,2	20,6
Θεσσαλία	19,4	20,4
Ιόνιοι Νήσοι	13,9	15,9
Δυτική Ελλάδα	19,6	23,1
Στερεά Ελλάδα	23,8	24,5
Αττική	21,7	22,9
Πελοπόννησος	16,8	19
Βόρειο Αιγαίο	16,8	19,6
Νότιο Αιγαίο	11,9	13,9
Κρήτη	17,8	23,4
Σύνολο	20,7	22,6

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (2012).

Από το παρακάτω πίνακα παρατηρούμε μια ραγδαία αύξηση στα ποσοστά ανεργίας σε μερικούς μόλις μήνες, με το συνολικό αριθμό ανέργων από το 2011 στο Ά τρίμηνο του 2012 να είναι στα 327.496 άτομα. Σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ (2012), η ανεργία στους νέους έως 24 ετών αγγίζει το 52,7%, η περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας είναι η Δυτική Μακεδονία με 28,5% ανεργία και το ποσοστό μακροχρόνιων ανέργων είναι στο 54,6%.

Σημαντικό πρόβλημα επίσης είναι η αύξηση του τιμάριθμου το Φεβρουάριο του 2012 που παρά την μεγάλη οικονομική ύφεση βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα κυρίως λόγω των αυξήσεων στα καύσιμα, αλλά και στις υπηρεσίες μεταφορών. Επίσης, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, από τις 36 βασικές κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών, στις 20 σημειώθηκαν αυξήσεις των τιμών τους.

Σύμφωνα με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2012, ποσοστό 20% των πολιτών ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, έχοντας εισόδημα μικρότερο του 60% του μέσου εθνικού εισοδήματος και τονίζεται ότι το ποσοστό αυτό είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών. Δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι ένας στους πέντε πολίτες της χώρας μας βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας. Σημειώνεται, ότι από το 20% εκείνων που ζουν στα όρια της φτώχειας, το 33% έχει ηλικία άνω των 65 ετών. Η μελέτη συνεχίζει και καταγράφει ότι οι ανισότητες στα εισοδήματα είναι μεγάλες. Δημιουργώντας ένα δείκτη που εξετάζει το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, προς το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού, έχει τιμή ίση με 5. Δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, είναι

πέντε φορές υψηλότερο από το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού. Η παραπάνω μελέτη καταλήγει συμπερασματικά στα εξής που νομίζουμε ότι είναι και τα πιο ενδεικτικά αποτελέσματα για να περιγραφεί η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας: *«Οι μισθοί βαίνουν μειούμενοι, ο πληθωρισμός διαμορφώνεται στα επίπεδα του 2,1% ,η ανεργία καλπάζει και διαμορφώνεται στο 22,7% στο πρώτο τρίμηνο του 2012, με μεγάλο θύμα τους νέους, οι τιμές των αγαθών αυξάνονται και για ορισμένα αγαθά είναι πολύ υψηλότερες σε σύγκριση με τις τιμές αντίστοιχων αγαθών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι καταναλωτές και εργαζόμενοι νιώθουν ολοένα και μεγαλύτερη ανασφάλεια για το εργασιακό τους μέλλον»* (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2012).

2.5.4 Σύγχρονα Συνεταιριστικά Παραδείγματα

Τα οικονομικά στοιχεία της Ελλάδας είναι αποθαρρυντικά και κυρίως για τις νεαρότερες ηλικίες, η ανασφάλεια και η ανεργία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της εποχής. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, το συνεταιριστικό μοντέλο αποσκοπεί σε κοινωνικά οφέλη. Γι αυτό το λόγο θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε παραδείγματα συνεταιρισμών στην Ελλάδα που προσπαθούν να υπερνικήσουν την κρίση και να ανταμείψουν τα μέλη τους με εργασιακά και κοινωνικά οφέλη.

Όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω η αύξηση των βασικών προϊόντων είναι σημαντική. Κυρίως λόγος αυτής της αυξητικής τάσης είναι η μονοπωλιακή κατάσταση που επικρατεί στο κλάδο του λιανικού εμπορίου. Γι αυτό το λόγο άρχισε μια δραστηριότητα, για την αποφυγή των μεσαζόντων (χονδρεμπόρων), στην λιανική αγορά και κυρίως στα είδη πρώτης ανάγκης. Αυτός είναι και ο λόγος που παρατηρούμε νέους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς με αυτά τα κριτήρια. Πώς

άρχιζε όμως, αυτή η ανάγκη για προϊόντα από μικρούς παραγωγούς και συνεταιρισμούς;

Για να δώσουμε μια καλύτερη εικόνα της μαζικής συγκέντρωσης λιανικών προϊόντων στις μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης παραθέτουμε το παρακάτω πίνακα που αφορά την συγκέντρωση προϊόντων σε όλη την Ε.Ε. και καταδεικνύει ένα σημαντικό οικονομικό πρόβλημα που προκύπτει.

Πίνακας 2.5.4 Η Λιανική Αγορά στο Κόσμο

Επωνυμία	Έδρα	Πωλήσεις λιανικής σε δις € το 2004	Μερίδιο Παγκόσμιας Αγοράς 2004 %	Μερίδιο Παγκόσμιας Αγοράς 2008 %
Wall- Mart	Αμερική	240.127	6,1	8,6
Carrefour	Γαλλία	90.373	23,0	3,2
Ahold	Ολλανδία	71.919	1,8	1,9
Metro Group	Γερμανία	62.161	1,6	2,1
Tesco	Ην. Βασίλειο	51.737	1,4	1,9
Σύνολο 5 πρώτων		516.437	13,1	17,7
Σύνολο 5 μεγαλύτερων		928.786	23,7	31,0

Πηγή: CIAA: Review of key competitors indicators report (2008,p.55).

Χαρακτηριστική εξάλλου είναι η επισήμανση των ευρωπαϊκών οργανώσεων των αγροτών (Copa-Cogeca) για τις ανισοροπίες στην εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων που προκαλούνται από την υπερσυγκέντρωση αυτή, τονίζοντας ότι δεν είναι δυνατό ένας τόσο μικρός αριθμός επιχειρήσεων να συναλλάσσεται με 13,4 εκατομμύρια αγρότες και με 310.000 επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Ο βαθμός συγκέντρωσης στην Ελλάδα είναι υψηλός, καθώς τρεις από τις

μεγαλύτερες αλυσίδες του κλάδου κατέχουν το 2011 το 35,1% των συνολικών πωλήσεων και 5 το 44,8%, με πρόβλεψη για περαιτέρω ανόδο. Το αποτέλεσμα της υπερσυγκέντρωσης αυτής, αποτελεί και στη χώρα μας την κύρια πηγή ανισοροπιών στην εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων, που συνοδεύονται συνήθως με σειρά αθέμιτων πρακτικών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό (Η κατάσταση του αγροτικού τομέα, 2011).

Στην περιφέρεια πολλά δίκτυα λιανικής επέλεξαν τους μικρούς παραγωγούς και τα τοπικά προϊόντα, χωρίς να συμβαίνει το ίδιο και στην Αθήνα. Σήμερα όμως υπολογίζεται πως περισσότεροι από 300 μικρομεσαίοι παραγωγοί έχουν καταφέρει να διακινούν τα προϊόντα τους μέσω των μεγάλων λιανεμπορικών ομίλων στο Λεκανοπέδιο, έχοντας μάλιστα και μεγάλα μερίδια στην αγορά. Η δυσκολία εισόδου στα μεγάλα δίκτυα οφείλονταν σε ένα πλέγμα παραγόντων, με κυριότερο εξ αυτών την αδυναμία των μικρών επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις που προέβαλαν οι μεγάλες αλυσίδες για την τοποθέτηση των προϊόντων τους. Είναι ενδεικτικό ότι ακόμη και η συνεταιριστική Δωδώνη -με το ισχυρό brand name στα τυροκομικά- κατάφερε να επιτύχει την κατάλληλη συμφωνία και να διαθέσει γάλα και γιαούρτι στην Αθήνα μόλις το Δεκέμβριο του 2006. Με την Lidl αλλά και τις εκπτωτικές επιχειρήσεις (discount) γενικότερα να εδραιώνονται σιγά σιγά στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, το θερμοόμετρο του ανταγωνισμού μεταξύ των λιανεμπορικών επιχειρήσεων είχε χτυπήσει "κόκκινο", με την κάθε μία να αναζητεί τρόπους, όχι μόνο για την διατήρηση, αλλά τη διεύρυνση των μεριδίων αγοράς. Την ίδια ώρα συχνές ήταν οι αψιμαχίες με τις κατά κανόνα ισχυρές προμηθευτικές επιχειρήσεις σε ότι αφορά τις εκπτώσεις και τις παροχές. Στο πλαίσιο αυτό οι μικρομεσαίοι παραγωγοί ήταν μια κάποια λύση μέσω της οποίας τα σούπερ μάρκετ

αφ' ενός θα επιτύγχαναν την πολυπόθητη διαφοροποίηση από τον ανταγωνισμό και αφ' ετέρου θα έστελναν ένα σαφές μήνυμα στους μεγάλους προμηθευτές τους.

Έτσι η μια μετά την άλλη οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ τοποθέτησαν στα ράφια τους με προνομιακούς όρους προϊόντα μικρών παραγωγών. Μια επιλογή που ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες των σούπερ μάρκετ, αφού έτυχε θετικής υποδοχής από τους καταναλωτές. Για κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, "το ράφι της Αθήνας" έδωσε το έναυσμα για την επίτευξη ισχυρότερων ρυθμών ανάπτυξης. *«Σήμερα όλες οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ συνεργάζονται και προωθούν μικρές, τοπικές εταιρείες μέσω των καταστημάτων τους στην Αττική. Και ο λόγος δεν είναι άλλος από την ανάγκη συνεχούς διαφοροποίησης από τον ανταγωνισμό»* (Βερόπουλος, 2011). Οι κατηγορίες προϊόντων όπου δίνουν το παρόν, είναι κυρίως τα φρέσκα, τα προϊόντα ψυγείου και τα αρτοσκευάσματα και πλέον στόχος των λιανέμπορων είναι *«να επιτυγχάνουμε αποκλειστικές συμφωνίες συνεργασίας με παραγωγούς, για να αποκτούμε συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του ανταγωνισμού»*. Αυτή η αλλαγή στρατηγικής από την εταιρεία Βερόπουλος είναι ευδιάκριτη ακόμα και στις διαφημιστικές καμπάνιες της εταιρείας.

Μέσα σ' αυτό το δυσοίωνα οικονομικό, για τους μικροπαραγωγούς και μικροεπιχειρηματίες ,περιβάλλον οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ άρχισαν να δίνουν χώρο και να προβάλλουν μικρούς παραγωγούς ενώ παράλληλα άρχισαν να αυξάνουν την παρουσία τους και τα καταστήματα που πωλούν αποκλειστικά προϊόντα τοπικών παραγωγών. Πρόκειται για νέα γενιά παντοπωλεία. Στοιχεία για τον ακριβή αριθμό τους δυστυχώς δεν είναι διαθέσιμα, παρά μόνον εκτιμήσεις που αναφέρουν πως σήμερα από κοινού με τα καταστήματα βιολογικών προϊόντων δεν πρέπει να ξεπερνούν τα 400 (Express.gr, 2011).

2.5.4.1 Τα σούπερ Μάρκετ Επιλογή

Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους μπορούμε να πούμε πως το οικονομικό «σκηικό», για τους συνεταιρισμούς έχει αλλάξει. Μετά την παρακμή πολλών γεωργικών συνεταιρισμών, λόγω της κακοδιαχείρισης και της κρατικής παρέμβασης, ένα νέο κύμα συνεταιρισμών γεννιέται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα συνεταιριστικά σούπερ μάρκετ «Επιλογή», που κάτω από την αιγίδα του ΠΑΣΕΓΕΣ, έχουν αυτή την στιγμή 6 συνεταιριστικά σούπερ μάρκετ, εντός της Αττικής. Τα μέλη του συνεταιρισμού «Ελληνική Διατροφή», προέρχονται από 45 αγροτικούς συνεταιρισμούς, ενώ το 35% προέρχονται κυρίως από μικρούς επιχειρηματίες και πρώην παντοπώλες. Σ' αυτά τα σούπερ μάρκετ προβάλλονται και προωθούνται προϊόντα private label του συνεταιρισμού «Ελληνική Διατροφή» με την διακριτική ονομασία «Eldi», που αποτελούνται από προϊόντα συνεταιρισμών (Λινάρδου, 2011).

Στο άρθρο της Γ. Λινάρδου στην Ελευθεροτυπία η διευθύντρια του συνεταιρισμού Α. Καραγιάννη αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Στηρίζουμε αδύναμα κοινωνικά στρώματα, αποδεικνύουμε ότι το ποιοτικό προϊόν δεν είναι κατ' ανάγκη ακριβό, δίνουμε στον καταναλωτή προϊόντα τα οποία ποτέ δεν θα κατάφερναν να φτάσουν στα ράφια των μεγάλων σουπερμάρκετ και αναδεικνύουμε ξεχασμένα προϊόντα».*

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται ο κύκλος εργασιών του συνεταιρισμού « Ελληνική Διατροφή».

Πίνακας 2.5.4.1 Κύκλος Εργασιών Συνεταιρισμού Ελληνική Διατροφή

Έτος	Κύκλος Εργασιών €	Μικτά κέρδη €	Καθαρά κέρδη προ Φόρων €	Σύνολο Υποχρεώσεων
2007	2.345.284	1.284.396	480.807	2.046.383
2008	2.067.756	1.062.297	136.315	1.313.816
2009	2.439.859	1.332.118	340.839	1.972.547
2010	2.784.937	1.048.559	32.250	2.632.341

Πηγή: Cass.gr (2012)

2.5.4.2 Ο Σπόρος

Το παράδειγμα ενός άλλου συνεταιριστικού εγχειρήματος, είναι ο αστικός συνεταιρισμός «ο Σπόρος». Ο Σπόρος προωθεί ένα διαφορετικό μοντέλο διακίνησης προϊόντων που έχει σαν στόχο όχι το κέρδος, αλλά την ικανοποίηση των αναγκών με διαφορετικό τρόπο. Βασικές αρχές του είναι οι οριζόντιες και ανθρώπινες σχέσεις, η συνεργασία, η εμπιστοσύνη, η ανταλλαγή και η αυτονομία. Στον Σπόρο διακινούνται προϊόντα παραγωγών μέσα από συνεταιρισμούς της Λατινικής Αμερικής. Σε συνεργασία με τον γερμανικό συνεταιρισμό Café Libertad ή την ιταλική κοινωνική οργάνωση Libero Mondo εισάγουμε και διακινούμε καφέ από τους Ζαπατίστας, ζάχαρη από το Κίνημα των Χωρίς Γη στη Βραζιλία και από το Εκουαδόρ, κακάο και σοκολάτα από τη Βολιβία, τη Βραζιλία, το Εκουαδόρ και την Παραγουάη, τσάι από την Ινδία και τη Ν. Αφρική, μάτε από τη Βραζιλία, ζυμαρικά από την Ιταλία, απορρυπαντικά με συστατικά από τη Βραζιλία. Επίσης εμπορεύεται και διακινεί απευθείας χωρίς κέρδος ζυμαρικά, πολτό τομάτας, μέλι, κουλουράκια από συνεταιρισμούς ή βιοκαλλιεργητές στην Ελλάδα. Ο Σπόρος είναι ένας πρωτοπόρος αστικός προμηθευτικός συνεταιρισμός που όχι μόνο διακινεί προϊόντα συνεταιρισμών χωρίς κέρδος, αλλά τα συσκευάζει και τα προωθεί σε ένα δίκτυο καταστημάτων στην Αττική και στην υπόλοιπη Ελλάδα, βοηθώντας με αυτό τον τρόπο την συνεταιριστική

ανάπτυξη, αλλά και την ιδέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Αυτό το δίκτυο συνεταιρισμών αυξάνεται και πληθαίνει, αφού μετά το «Σπόρο», έχει δημιουργηθεί η Συνεταιριστική Παράκαμψη Μεσαζόντων ΣΠΑΜΕ στη Θεσσαλονίκη, η «Terra Verde» στα Χανιά και το «Εμείς και ο Κόσμος» στο Ηράκλειο της Κρήτης (Sporos.Org, 2012).

2.5.4.3 Συνεργατικά Εγχειρήματα

Ένα εγχείρημα που στις μέρες μας ανθεί σε πολλές περιοχές του κόσμου και το οποίο ενδυναμώνεται ολοένα και περισσότερο λόγω της οικονομικής κρίσης, είναι αυτό των συνεργατικών συνεταιρισμών. Πρόκειται για συνεταιριστικές επιχειρήσεις όπου οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες αποτελούν και τους εργαζομένους. Τα μέλη αυτών των συνεταιρισμών είναι συνήθως άνεργοι νέοι που μέσω της συνεταιριστικής δυνατότητας προσπαθούν να δημιουργήσουν νέες επιχειρήσεις κοινωνικού δικαίου.

Σε αντίθεση με τις συμβατικές επιχειρήσεις, η οργάνωση και η λήψη των αποφάσεων είναι θέμα του συνόλου. Οι εργαζόμενοι - ιδιοκτήτες ελέγχουν τους πόρους του συνεταιρισμού, κανονίζουν τις εργασιακές συνθήκες και ορίζουν τις υποχρεώσεις. Ήδη στη Γαλλία υπάρχουν περίπου 1.900 τέτοιοι συνεταιρισμοί που συντηρούν πάνω από 40.000 εργαζομένους (Αντωνιάδη, 2010). Τέτοια εγχειρήματα είναι τα συνεταιριστικά καφενεία: «Το Παγκάκι», το «Συγκρουόμενο», το «Ακαδημία Πλάτωνος», το «Lacadonna», στην Αθήνα και το «Ζερμινάλ» στη Θεσσαλονίκη. Όλα αυτά τα συνεργατικά εγχειρήματα λειτουργούν ως αστικοί συνεταιρισμοί. Έχουν ΔΣ, καταστατικό, μέλη κτλ., και διαχειρίζονται τα κέρδη των καταστημάτων πανομοιότυπα. Τα όποια κέρδη προκύπτουν μετά την πληρωμή των μισθών και των πάγιων εξόδων, δεν μοιράζονται. Ένα μέρος τους πάει στο «αποθεματικό» ταμείο,

ενώ ένα άλλο χρησιμοποιείται για την ενίσχυση συλλογικών εγχειρημάτων ανάλογης λογικής και προοπτικής. Η βασική ιδέα είναι η αυτοαπασχόληση, η προώθηση του συνεταιριστικού μοντέλου, αλλά και η ενίσχυση των συνεταιρισμών, αφού από μόνα τους αποτελούν δίκτυα πώλησης συνεταιριστικών αγαθών από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Άλλο ένα παράδειγμα συνεργατικού συνεταιρισμού, αλλά σε άλλο κλάδο είναι αυτό του καλλιτεχνικού συνεταιρισμού «White Box». Πρόκειται για ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο 5 νέων καλλιτεχνών, που λειτουργεί σαν εκθετήριο χώρος, σαν εργαστήριο, σαν χώρος εκδηλώσεων προβολής των δημιουργιών, που εκμεταλλεύονται αποκλειστικά τα μέλη- καλλιτέχνες αυτού του συνεταιρισμού.

2.5.4.4 Επιτυχίες Αγροτικών Συνεταιρισμών

Η συνεταιριστική επιχειρηματικότητα ακόμα και στην περίοδο της κρίσης έχει κάποιες σημαντικές επιτυχίες όχι μόνο οικονομικές, αλλά και επιτυχίες που προωθούν τον συνεταιριστικό μοντέλο παγκοσμίως και βοηθούν την χαμηλή εκτίμηση της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Τέτοια παραδείγματα είναι η επιτυχία της Ένωσης Πεζών στην έκθεση κρασιών PROWEIN όπου το καινούργιο κρασί που παρουσίασε με το όνομα ΝΗΣΟΣ απέσπασε τις καλύτερες κριτικές στον Γερμανικό Διαγωνισμό Wine System με βαθμολογία 88/100 PAR που το κατέταξε τρίτο ανάμεσα στους ελληνικούς ερυθρούς ξηρούς οίνους που διαγωνίσθηκαν. Επίσης με απόφαση της επιτροπής αξιολόγησης στην οποία συμμετείχαν στελέχη του ΥΠΑΑΤ, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Στρατηγικού σχεδιασμού απένειμε το Χρυσό Βραβείο Γεύσης στο προϊόν Ελαιόλαδο ΠΟΠ Καλαμάτας, του Αγροτικού Συνεταιρισμού Καλαμάτας.

Μεγάλη οικονομική επιτυχία είναι αυτή του συνεταιρισμού «Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης», που ιδρύθηκε το 2007 και αποτελεί συνεργασία του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης (55%) και της ΚΟΡΡΕΣ (45%).

Ο συνεταιρισμός προχώρησε σε εμπορική συνεργασία με την εταιρεία παραγωγής και διανομής τροφίμων Γαία Τρόφιμα (GAEA) στο πλαίσιο ενίσχυσης της διεθνούς της παρουσίας, μέσα από τη συλλογή των αφεψημάτων με Κρόκο Κοζάνης. Η συμφωνία πενταετούς διάρκειας, αφορά αρχικά πέντε αγορές Αμερική, Γερμανία, Αγγλία, Σκανδιναβικές χώρες και Κίνα και αναμένεται να ξεκινήσει στο δεύτερο εξάμηνο του 2012. Η σειρά των αφεψημάτων με Κρόκο Κοζάνης διατίθεται ήδη σε περισσότερες από 15 αγορές (Ελλάδα (2.500 σημεία πώλησης), Κύπρος, Ρωσία, Γαλλία, Ελβετία, Ισπανία, Ολλανδία, Ουκρανία, Βουλγαρία, Πολωνία, Λευκορωσία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Αυστραλία, Ιαπωνία, Χονγκ Κονγκ, Ινδία). Η GAEA με εξειδίκευση στην προώθηση premium προϊόντων διεθνώς, εντάσσει για πρώτη φορά στο πορτοφόλι της, αφεψήματα. Το ήδη υπάρχον ευρύ δίκτυο διανομής της GAEA, αποτελεί εχέγγυα για την εκτεταμένη τοποθέτηση των προϊόντων της Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης, που εκτιμάται ότι θα φθάσει τα 1.500 σημεία (super markets) κατά το πρώτο έτος της συνεργασίας (Αγροτικός Συνεργατισμός, 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα εργασία με τίτλο «Το συνεταιριστικό μοντέλο εν καιρώ κρίσης μια μελέτη περίπτωσης», βασικός στόχος της εμπειρικής έρευνας είναι να προσδιοριστούν: α) τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών, β) να καταγραφεί η επαγγελματική ζωή, η συμμετοχή των ερωτώμενων στο συνεταιρισμό, αλλά και τη συσχέτιση όλων των μελών μ' αυτό και γ) να μελετήσει την λειτουργία, την κοινωνική απήχηση, την οικονομική βιωσιμότητα αλλά και τις όποιες οφειλές οικονομικές ή μη των μελών από τους συνεταιρισμούς που θα διεξαγάγουμε την έρευνα.

Λόγω του ύφους, των στόχων, αλλά και της φύσης της έρευνας: (πρόκειται για έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες), η μέθοδος που θα χρησιμοποιήσουμε είναι η ποιοτική έρευνα συνεντεύξεων εις βάθος με την βοήθεια ημιδομημένου ερωτηματολογίου, έτσι ώστε να επιτευχθεί η άμεση παρατήρηση του κοινωνικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος των συνεταιρισμών, να πραγματοποιηθούν προσωπικές συνεντεύξεις με μέλη-κλειδιά, να δημιουργηθεί μια προσωπική εικόνα της όλης πραγματικής κατάστασης των συνεταιρισμών και να αντληθούν περισσότερες πληροφορίες από τις μαρτυρίες των συνεντευξιζόμενων εκτός από αυτές που υπήρχαν καταγεγραμμένες στο ερωτηματολόγιο, με αποτέλεσμα η έρευνα να καταστεί πιο δυναμική παρά στατική. Πραγματοποιήθηκαν λοιπόν προσωπικές επισκέψεις του συνεντευκτή στους συνεταιρισμούς-επιχειρήσεις κατόπιν τηλεφωνικής συνεννοήσεως.

3.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η συνέντευξη είναι ένα από τα βασικότερα εργαλεία της ποιοτικής μεθόδου. Πρόκειται για την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία μεταξύ προσώπων, που

καθοδηγείται από τον ερευνητή ή ερωτώντα με στόχο την απόσπαση πληροφοριών σχετιζομένων με το αντικείμενο της έρευνας (Cohen and Manion, 1992). Βασικό εργαλείο της είναι η συνομιλία που λαμβάνει χώρα μεταξύ δύο ή και παραπάνω προσώπων. Η μέθοδος της συνέντευξης που χρησιμοποιήσαμε είναι αυτή του ημι-δομημένου ερωτηματολογίου, όπου λαμβάνει χώρα μια συζήτηση που είναι κατά μια έννοια ελεύθερη, αλλά που η ελευθερία της σχετίζεται με τη φύση της συζήτησης, το θέμα που ερευνάται και το βαθμό της δόμησης των ερωτήσεων (Ιωσιφίδης, 2003). Γι' αυτό το λόγο ο ερευνητής πρέπει να είναι όσο το δυνατόν αμερόληπτος γίνεται. Βασικό χαρακτηριστικό του ερευνητή είναι να κατέχει βασικές γνώσεις προκειμένου να γνωρίζει τις ερωτήσεις στις οποίες θα προβεί και ο τρόπος που θα τεθούν κατέχει σημαίνοντα ρόλο στο αν και κατά πόσο θα επηρεαστεί το υποκείμενο. Σκοπός του ερευνητή είναι η προσέγγιση και καταγραφή της αλήθειας, χωρίς αποστέωση και αποχρωμάτιση των απαντήσεων (Κόλια, 2008).

Το είδος της συνέντευξης που χρησιμοποιήθηκε είναι η προσωπική. Η συγκέντρωση των πρωτογενών στοιχείων διήρκεσε από τον Μάιο του 2012 ως τον Ιούλιο του 2012. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου χρησιμοποιήθηκαν με σκοπό να συγκεντρωθούν σε σύντομο χρόνο οι τυπικές πληροφορίες, ενώ οι ανοιχτού τύπου είχαν περισσότερο ερμηνευτικό, περιγραφικό σκοπό. Η συνέντευξη ήταν προσυμφωνημένη μέσω τηλεφωνικής προσυνηνοήσεως με τους/τις Προέδρους των ΔΣ των συνεταιρισμών. Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας αρνητική συνθήκη ως προς τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων αποτέλεσε η έλλειψη κατάλληλου για τη συνέντευξη χώρου, αφού στις επιχειρήσεις και στα εργαστήρια των συνεταιρισμών ήταν συγκεντρωμένα περισσότερα από ένα μέλη. Για τον παραπάνω λόγο, οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο γραφείο του συνεταιρισμού

«Συγκρουόμενο», που μας παραχώρησε το χώρο για την ομαλή διεξαγωγή της έρευνας.

3.2 ΔΟΜΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους προέδρους των ΔΣ των συνεταιρισμών, χωρίζεται σε δύο μέρη και προσπαθεί να καλύψει τους στόχους που έχουν τεθεί στο Κεφάλαιο 1. Στο πρώτο μέρος (Α'), καταγράφονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών και το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται αποκλειστικά από ερωτήσεις κλειστού τύπου μονής απάντησης. Στο δεύτερο μέρος (Β'), εμβαθύνουμε με ανοιχτές ερωτήσεις που ταξινομούνται ως εξής: Οι ερωτήσεις 1 και 2 έχουν σκοπό την διερεύνηση της προηγούμενης επαγγελματικής ζωής των ερωτηθέντων. Οι ερωτήσεις 3 έως 8, σχετίζονται με την συμμετοχή των ερωτηθέντων στο συνεταιρισμό, τα μέλη που τον απαρτίζουν, αλλά και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα με την ενασχόληση των μελών με τον συνεταιρισμό. Οι ερωτήσεις 9 και 10 σχετίζονται με την άποψη των ερωτηθέντων για την συνεταιριστική ιδέα. Οι ερωτήσεις 11 έως 14 αποσκοπούν στην διερεύνηση της λειτουργίας της επιχείρησης και εξετάζουν τις επιμέρους παραμέτρους αυτών. Η ερώτηση 15 ασχολείται με το κοινωνικό αντίκτυπο των συνεταιρισμών, ενώ τέλος η ερώτηση 16 καταγράφει τα οικονομικά στοιχεία των συνεταιρισμών που συμμετέχουν στην έρευνα.

3.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο την καταγραφή του συνεταιριστικού μοντέλου, αλλά και την εξέταση νέων μορφών συνεταιρισμών-συνεργατικών

εγχειρημάτων στην Ελλάδα. Γι' αυτό το λόγο η εμπειρική έρευνα έγινε σε νέα συνεταιριστικά-συνεργατικά εγχειρήματα που «ξεπηδούν» και απασχολούν κυρίως άνεργους στα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Οι εν λόγω συνεταιρισμοί δεν είναι αγροτικοί συνεταιρισμοί (εκτός από δύο), αλλά συνεταιρισμοί που προσφέρουν κυρίως υπηρεσίες. Συγκεκριμένα στην έρευνα συμμετείχαν 10 συνεταιρισμοί, οι οποίοι είναι:

- 1) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία το «Συν Άλλοις», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 2) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία «ο Δρόμος», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 3) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία «το Κιβώτιο», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στο Ρέθυμνο Κρήτης
- 4) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία «Το Περιβολάκι», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 5) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία «Το Συγκρουόμενο», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 6) Αστικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία «Lacadoπna», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 7) Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση «Collective Courier», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα

- 8) Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση « Εκδόσεις Συναδέλφων» που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Αθήνα
- 9) Γαλακτοκομικός Συνεταιρισμός «Μανταμάδου», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Μυτιλήνη
- 10) Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Αγροτικών Προϊόντων «Sideris taiseti», που εδρεύει και δραστηριοποιείται στην Μαγνησία Βόλου, στην περιοχή Βρύνναινα.

Ο πληθυσμός της έρευνας αφορά μόνο ένα από τα μέλη των ΔΣ των συνεταιρισμών που μας απάντησαν, δηλαδή 10 ερωτηθέντες. Σε κάποιες ερωτήσεις που αφορούσαν την καταγραφή των μελών, την οικονομική ικανοποίηση αυτών ή τον μέσο όρο της ηλικίας τους για παράδειγμα, οι ερωτώμενοι έδωσαν απαντήσεις σύμφωνα με την προσωπική τους γνώμη και γνώση. Οι ερωτηθέντες είναι όλοι μέλη των ΔΣ, οι περισσότεροι εκ αυτών Πρόεδροι, άρα ήταν σε θέση να γνωρίζουν τα πάντα γύρω από το συνεταιρισμό στον οποίο δραστηριοποιούνται.

3.4 ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η εγκυρότητα της έρευνας επιτεύχθηκε με τη χρησιμοποίηση ερωτημάτων όσο πιο σχετικών με το θέμα της έρευνας. Η διατύπωση των ερωτήσεων ήταν κατανοητή, σαφής, ακριβής και όσο το δυνατόν σύντομη και περιεκτική. Ένα αρνητικό στοιχείο που θα μπορούσε να επισημανθεί είναι ο μειωμένος χρόνος (λόγω φόρτου εργασίας) των ερωτώμενων και η διαφορετική απασχόλησή τους εντός των συνεταιρισμών, αφού υπάρχουν συνεταιρισμοί με διαφορετικά αντικείμενα εργασιών.

3.5 ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΟΓΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Η κωδικοποίηση του Α μέρους του ερωτηματολογίου που περιλάμβανε ερωτήσεις κλειστού τύπου και αφορούσε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών, έγινε με την βοήθεια Η/Υ και με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS (Statistical Package For the Social Sciences v.16), ενώ η κωδικοποίηση του Β μέρους, που αφορά την συνέντευξη εις βάθος, έγινε δια χειρός, αφού καταμερίστηκαν οι ερωτήσεις σε ομάδες ερωτήσεων που αφορούν συγκεκριμένη θεματολογία, όπως το περιγράφουμε στο υποκεφάλαιο 3.2 «Δομή του Ερωτηματολογίου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

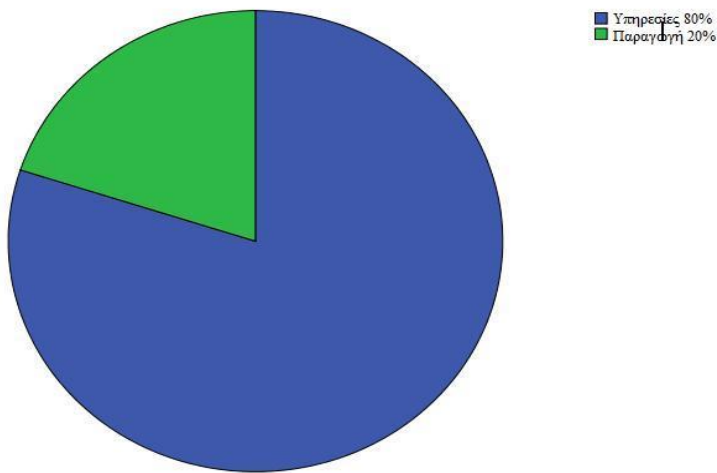
4.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Α ΜΕΡΟΥΣ (ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναδείξουμε τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων Συνεταιρισμών που έλαβαν μέρος στην έρευνα μας. Η διαδικασία ανάδειξης των αποτελεσμάτων θα γίνει βάση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ξεκινώντας με το Α μέρος του ερωτηματολογίου (δηλαδή τα δημογραφικά στοιχεία των συνεταιρισμών), και στην συνέχεια θα αναλύσουμε το Β μέρος του ερωτηματολογίου, την συνέντευξη εις βάθος με τα μέλη των ΔΣ των συνεταιρισμών που μας απάντησαν.

Ερώτηση 1 Απασχόληση του Συνεταιρισμού

Διάγραμμα 4.1

Απασχόληση Συνεταιρισμών

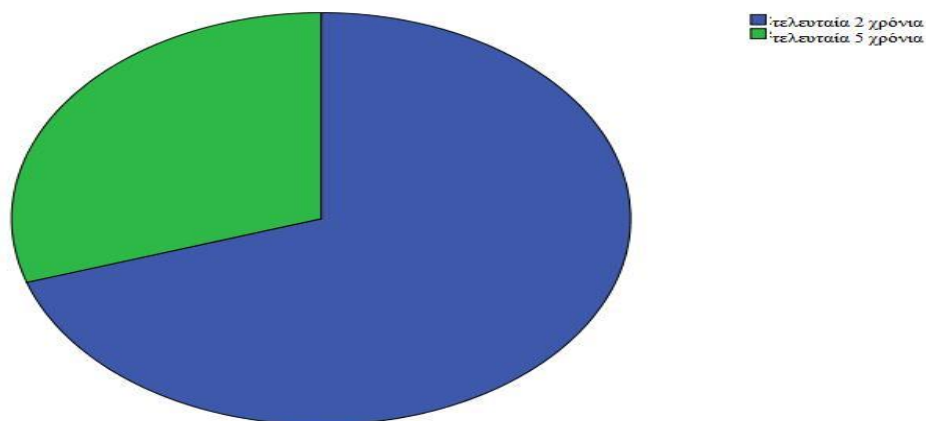

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 80% των συνεταιρισμών, που έλαβαν μέρος στην έρευνα μας, ασχολούνται με τις υπηρεσίες και το 20% με την παραγωγή προϊόντων.

Ερώτηση 2 Χρόνια λειτουργίας της επιχείρησης

Διάγραμμα 4.2

Χρόνια Λειτουργίας της Επιχείρησης

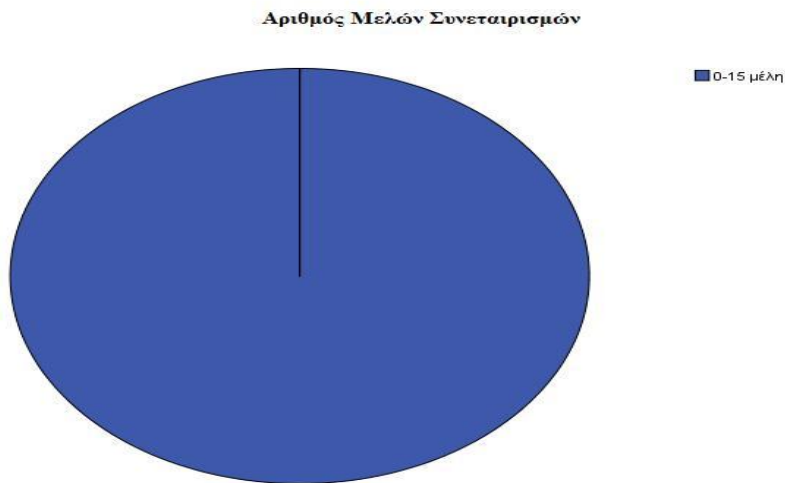
Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των συνεταιριστικών επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στην έρευνα μας, έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν

κατά 70% τα τελευταία 2 χρόνια, ενώ μόλις το 30% έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν πριν 5 χρόνια.

Ερώτηση 3 Αριθμός Μελών Συνεταιρισμών

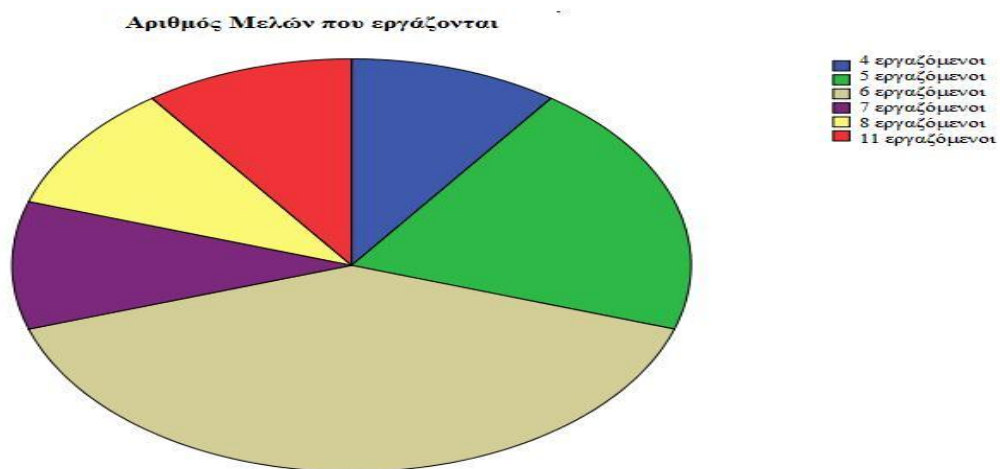
Διάγραμμα 4.3

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 100% των ερωτηθέντων συνεταιρισμών απαρτίζονται από 0 έως 15 μέλη.

Ερώτηση 4 Αριθμός Μελών που εργάζονται

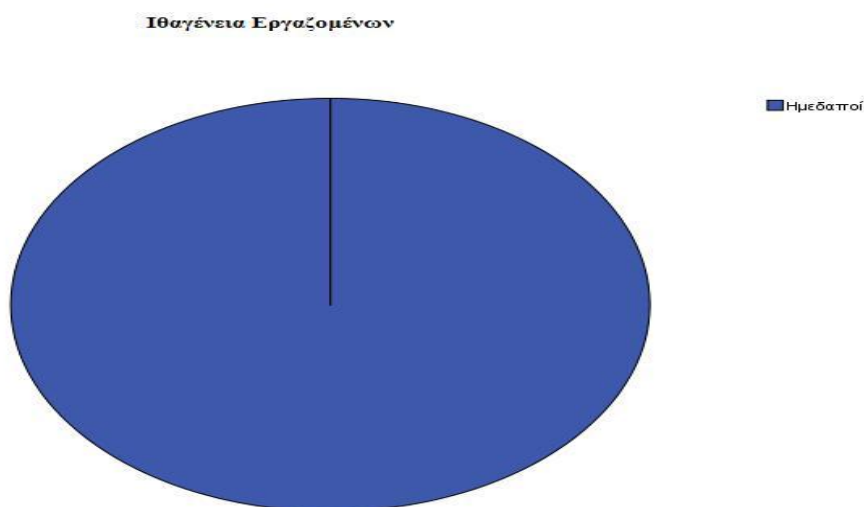
Διάγραμμα 4.4

Στο διάγραμμα 3.3.4 παρατηρούμε ότι οι συνεταιρισμοί απασχολούν ένα σχετικά μικρό αριθμό εργαζόμενων από 4 μέχρι 11. Το 20% αυτών απασχολούν 5 άτομα, ενώ το 40% απασχολεί 6 άτομα. Οι υπόλοιποι συνεταιρισμοί απασχολούν 4,7,8, και 11 άτομα αντιστοίχως ο καθένας.

Ερώτηση 5 Ιθαγένεια Εργαζομένων στους Συνεταιρισμούς

Διάγραμμα 4.5

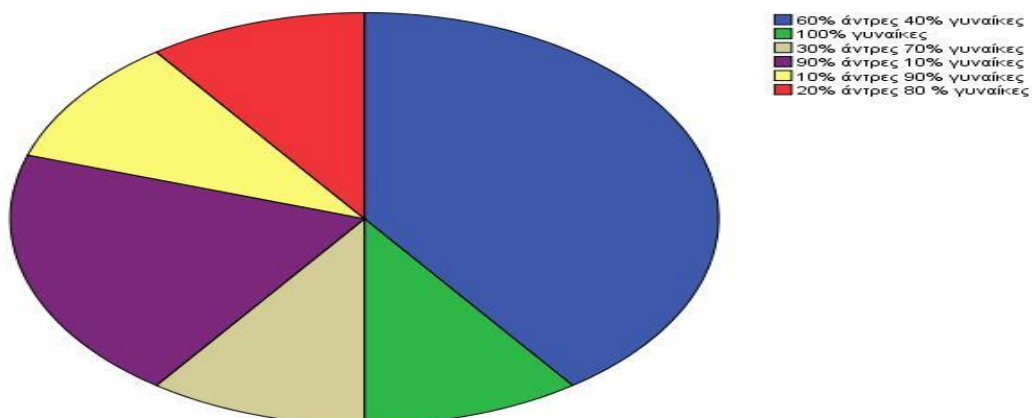

Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.3.5 παρατηρούμε ότι στο απόλυτο σύνολο τους οι εργαζόμενοι των συνεταιρισμών είναι όλοι ημεδαποί με ποσοστό 100%.

Ερώτηση 6 Φύλο εργαζομένων στους συνεταιρισμούς κατά ποσοστό

Διάγραμμα 4.6

Ποσοστά Φύλου Εργαζομένων

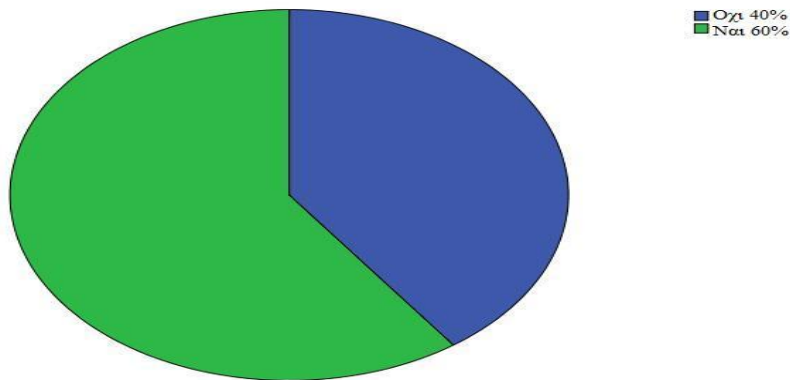

Όσο αναφορά το φύλο των εργαζομένων στους συνεταιρισμούς, παρατηρούμε μια σχετική ποικιλία, χωρίς να μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι υπερτερούν οι άντρες ή οι γυναίκες. Από το σύνολο των συνεταιρισμών, το 40% αυτών απασχολούν εργαζομένους σε ποσοστά 60% άντρες και 40% γυναίκες, ενώ το 20% αυτών απασχολεί 90% άντρες και 10% γυναίκες. Οι υπόλοιποι συνεταιρισμοί ατομικά αποτελούνται από 100% γυναίκες, 30% άντρες και 70% γυναίκες, 10% άντρες και 90% γυναίκες, αλλά και 20% άντρες και 80% γυναίκες. Παρατηρούμε ότι οι 4 συνεταιρισμοί που απασχολούν διαφορετικά ποσοστά από τους άλλους 6 έχουν ως επί το πλείστον περισσότερες γυναίκες στο ενεργητικό τους.

Ερώτηση 7α) Συνεταιριστική Εμπειρία

Διάγραμμα 4.7α

Προηγούμενη Συνεταιριστική Εμπειρία Μελών

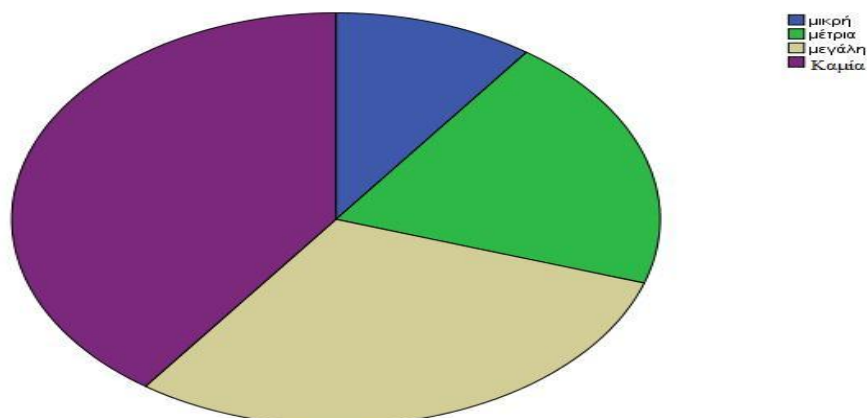

Στο ερώτηση 7α εξετάζουμε αν υπάρχει προηγούμενη συνεταιριστική εμπειρία, των μελών των συνεταιρισμών. Ο ερωτώμενος από κάθε συνεταιρισμό γνωρίζοντας τα μέλη της ομάδας που απαρτίζουν τον συνεταιρισμό, μας απάντησε αν κάποια από τα μέλη ή ακόμα αν και ο ίδιος είχε μια κάποια προηγούμενη συνεταιριστική εμπειρία σε οποιονδήποτε συνεταιρισμό. Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 60% των μελών των συνεταιρισμών είχε προηγούμενη συνεταιριστική εμπειρία σε άλλους συνεταιρισμούς πριν ιδρύσουν τον συνεταιρισμό που τώρα είναι μέλη και εργάζονται. Ενώ το υπόλοιπο 40% δεν είχε καμία προηγούμενη συνεταιριστική εμπειρία.

Ερώτηση 7 β) Βαθμός Συνεταιριστικής Εμπειρίας

Διάγραμμα 4.7β

Βαθμός Συνεταιριστικής Εμπειρίας

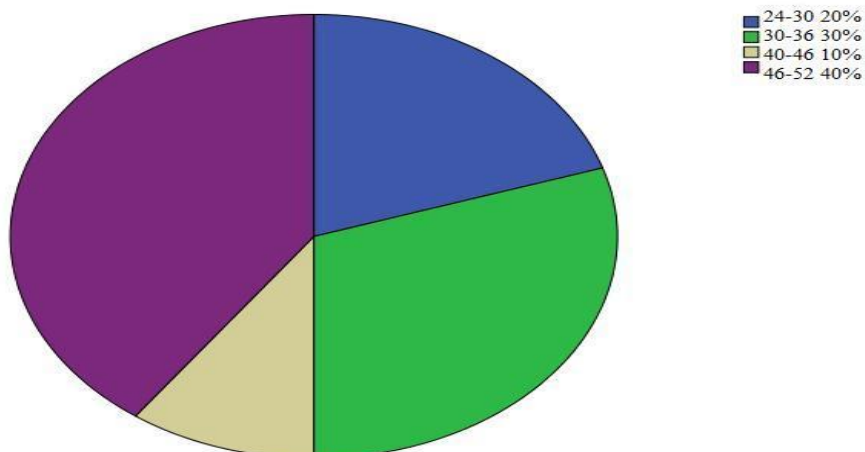

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι στις 6 επιχειρήσεις συνεταιρισμούς που έχουν συνεταιριστική εμπειρία, το 50% αυτών δήλωσε ότι έχει μεγάλη συνεταιριστική εμπειρία, ενώ το 33,3% δήλωσε ότι έχει μεσαία συνεταιριστική εμπειρία και το 16,7% που αντιστοιχεί σε μια απάντηση δήλωσε ότι έχει μικρή συνεταιριστική εμπειρία. Το μωβ κομμάτι του διαγράμματος αντιστοιχεί στο 40% που δεν έχουν καμία συνεταιριστική εμπειρία.

Ερώτηση 8 Μέσος όρος ηλικίας μελών- εργαζομένων συνεταιρισμών

Διάγραμμα 4.8

Ηλικία Εργαζομένων κατά μέσο όρο στους συνεταιρισμούς επιχειρήσεις

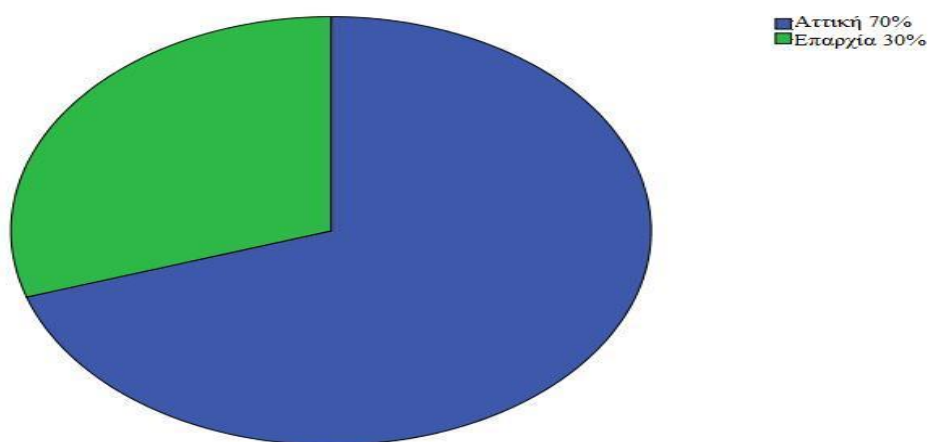

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η ηλικία των εργαζομένων στους συνεταιρισμούς, κατά μέσο όρο και σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων που γνωρίζουν καλά την ομάδα των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις συνεταιρισμούς, είναι σε ποσοστά: το 20% των απασχολούμενων έχει ηλικία 24 έως 30 ετών, το 30% έχει ηλικία 30 έως 36 ετών, το 10% έχει ηλικία 40 έως 46 ετών και τέλος το 40% έχει ηλικία 46 έως 52 ετών.

Ερώτηση 9 Τόπος δραστηριότητας συνεταιρισμών

Διάγραμμα 4.9

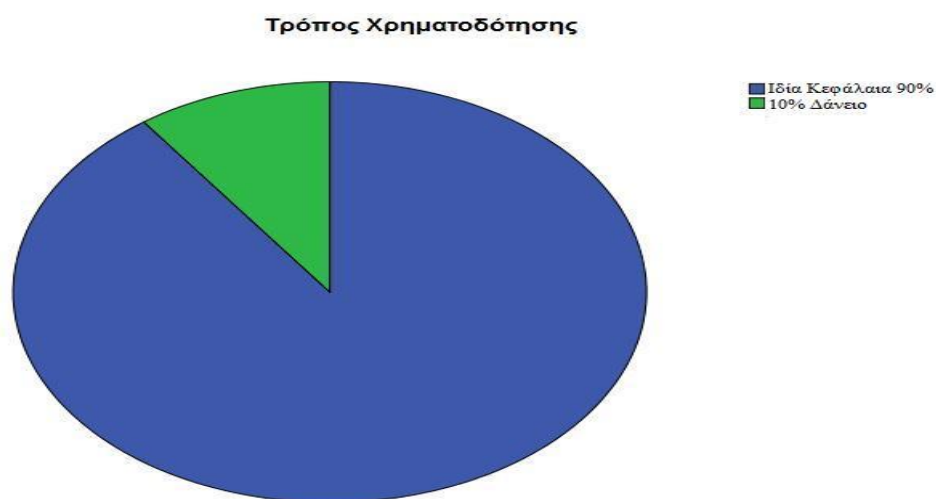
Τόπος δραστηριότητας Συνεταιρισμών

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 70% των συνεταιρισμών που έλαβαν μέρος στην έρευνα δραστηριοποιούνται στην Αττική, ενώ το υπόλοιπο 30% δραστηριοποιούνται στην επαρχία. Οι περιοχές εκτός Αττικής που δραστηριοποιούνται οι συνεταιρισμοί έχουν βάση την Θεσσαλία, την Κρήτη και την Μυτιλήνη.

Ερώτηση 10 Τρόπος Χρηματοδότησης

Διάγραμμα 4.10

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 90% των ερωτώμενων συνεταιρισμών έχει χρηματοδοτηθεί από ίδια κεφάλαια, δηλαδή κεφάλαια που τα μέλη συνέφεραν, ενώ μόλις το 10% που αντιστοιχεί σε ένα συνεταιρισμό έχει πάρει δάνειο από τράπεζα για την χρηματοδότησή του.

4.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΎΒ ΜΕΡΟΥΣ (ΕΙΔΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΕΙΣ ΒΑΘΟΣ)

Το ΎΒ μέρος του ερωτηματολογίου αναφέρεται σε 16 ερωτήσεις που τις έχουμε χωρίσει σε 6 ομάδες. Οι ερωτήσεις αφορούν:

Πρώτον την προηγούμενη επαγγελματική απασχόληση των ερωτηθέντων. Μέσα από αυτήν την ομάδα ερωτήσεων, αφορούν την 1 και 2 ερώτηση προσπαθήσαμε να ανακαλύψουμε την προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία των ερωτηθέντων, την αιτία διακοπής της προηγούμενης εργασίας, αλλά και τα χρόνια εργασίας τους πριν ασχοληθούν με τον συνεταιρισμό που τώρα εργάζονται. Απώτερος σκοπός αυτών των ερωτήσεων ήταν να ανακαλύψουμε αν προέρχονται από τον ίδιο χώρο εργασίας ή όχι, αλλά και τους λόγους που στράφηκαν προς την συνεταιριστική επιχειρηματικότητα.

Τα αποτελέσματα που αποκομίσαμε είναι αρκετά σημαντικά και ενδιαφέροντα. Τα προηγούμενα επαγγέλματα των ερωτώμενων ποικίλουν και δεν μπορούν εύκολα να αποτυπωθούν αλλά ούτε και να μας δώσουν κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα. Αυτό που μπορούμε να εξετάσουμε είναι αν απασχολούνταν σε ίδιο διαφορετικό ή τουλάχιστον παρεμφερή κλάδο από αυτόν που δραστηριοποιούνται τώρα. Με την βοήθεια του παρακάτω πίνακα μπορούμε να πούμε ότι: Το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δούλευαν στον ίδιο εργασιακό τομέα που δραστηριοποιείται ο συνεταιρισμός τους, άρα έχουν κάποια σχετική εμπειρία του κλάδου, ενώ το 40% απάντησαν ότι δούλευαν σε τελείως διαφορετικό τομέα, άρα δεν έχουν καμία απολύτως εμπειρία του κλάδου που τώρα δραστηριοποιούνται

επιχειρηματικά. Δεν υπήρχαν απαντήσεις ατόμων που ίσως να δούλευαν σε κάποιο παρεμφερή τομέα.

Πίνακας 4.2.1

Προηγούμενη Απασχόληση		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Ίδιος Τομέας	6	60
Διαφορετικός Τομέας	4	40
Συνολικά	10	100

Η δεύτερη ερώτηση που αφορά τους λόγους διακοπής της εργασίας αλλά και το χρόνο εργασίας τους στην προηγούμενη επαγγελματική τους ενασχόληση μας έδωσε και αυτή κάποια σημαντικά αποτελέσματα που μπορέσαμε να απεικονίσουμε στο παρακάτω πίνακα. Όσο αναφορά το χρόνο που διήρκεσε η προηγούμενη εργασία τους, σχετίζεται με την ηλικίας τους. Το εύρος των απαντήσεων κυμαίνεται από 6 μήνες στις νεαρότερες ηλικίες μέχρι 29 χρόνια στις μεγαλύτερες ηλικίες ερωτώμενων. Για τους λόγους διακοπής της εργασίας, αλλά και λόγω του χαρακτήρα της ερώτησης οι ερωτώμενοι μας έδωσαν πολύ σημαντικές απαντήσεις.

Πίνακας 4.2.2

Λόγοι Διακοπής Προηγούμενης Εργασίας		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Απόλυση	5	50
Απουσίας ενδιαφέροντος	3	30
Επιχειρηματικό Όνειρο	2	20
Σύνολο	10	100

Λόγω της φύσης του ερωτηματολογίου, αλλά και του ευχάριστου συνεντευξιακού κλίματος ανάμεσα στους ερωτώμενους και τον ερευνητή όλοι στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες μας απάντησαν τους λόγους διακοπής της προηγούμενης εργασίας τους και τους συνέδεσαν με το επόμενο βήμα της επαγγελματικής τους πορείας που δεν είναι άλλο παρά η ενασχόληση τους με τον συνεταιρισμό. Σύμφωνα με τον πίνακα 4.2.2 αλλά και τις απαντήσεις των ερωτώμενων το 50% αυτών απολύθηκαν από την προηγούμενη εργασία τους λόγω της οικονομικής κρίσης και γι αυτό το λόγω ασχολήθηκαν-στράφηκαν στο συνεταιριστικό μοντέλο, από επιχειρηματικότητα ανάγκης όπως μας είπαν. Η απόλυση αλλά και οι υπάρχουσες συνθήκες, τους ώθησαν από ανάγκη να ασχοληθούν με το συνεταιριστικό μοντέλο, έτσι ώστε «να δουλέψουν ορίζοντας αυτοί τις συνθήκες εργασίας τους» όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν.

Το 30% των ερωτηθέντων μας απάντησαν ότι διέκοψαν την προηγούμενη εργασία τους λόγω απουσίας ενδιαφέροντος. Οι ερωτώμενοι μας απάντησαν ότι δεν έβρισκαν κανένα ενδιαφέρον και προοπτική στην προηγούμενη επαγγελματική τους ενασχόληση και ότι ασχολήθηκαν με το συνεταιριστικό μοντέλο από επιχειρηματικότητα ανάγκης.

Το υπόλοιπο 20% απάντησε ότι διέκοψε την προηγούμενη εργασία τους από επιχειρηματικότητα ευκαιρίας. Δηλαδή είχαν πάντα ένα «επιχειρηματικό όνειρο» και όταν οι συνθήκες ήταν ώριμες τόλμησαν, γιατί διέκριναν ένα κενό στην αγορά, μια επιχειρηματική ευκαιρία. Η τελευταία ομάδα ανθρώπων ασχολήθηκε με τους συνεταιρισμούς από επιχειρηματικό ένστικτο αλλά και από την ανάγκη τους να υλοποιήσουν κάτι που από χρόνια ήθελαν να κάνουν.

Η δεύτερη κατηγορία ερωτήσεων του Β μέρους του ερωτηματολογίου ασχολείται με την συμμετοχή των μελών στο συνεταιρισμό. Σε αυτό το group των ερωτήσεων μελετάμε την ομάδα που δημιούργησε τον συνεταιρισμό, τις δυσκολίες που αυτή αντιμετώπισε, την οικονομική ικανοποίηση τους από αυτόν αλλά και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα από την μέχρι τώρα ενασχόληση τους με τους συνεταιρισμούς. Αυτή η κατηγορία ερωτήσεων περιλαμβάνει τις ερωτήσεις από 3 έως 8 του ερωτηματολογίου.

Στην ερώτηση 3, που αναφέρεται στην ομάδα που δημιούργησε το συνεταιρισμό, οι απαντήσεις ήταν όλες σχετικά ίδιες, με μικρές διαφορές. Όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι η ιδέα του συνεταιρισμού προήλθε από άτομα του περιβάλλοντος τους που συμμετείχαν σαν ομάδα σε κοινές δραστηριότητες. Τα ιδρυτικά μέλη των συνεταιρισμών προέρχονται σε όλες τις περιπτώσεις από μια ομάδα ανθρώπων που είχαν κάποιες σχέσεις μεταξύ τους. Οι σχέσεις της ομάδας ποικίλουν, η πλειοψηφία αυτών (το 90%) προέρχεται από μια ομάδα που συμμετείχαν σε κοινές δραστηριότητες, είτε πολιτικές, είτε περιβαλλοντικές, είτε εθελοντικές και είχαν αποκτήσει φιλικές σχέσεις. Ένα μικρό ποσοστό του 10% συμμετείχαν σε κοινές δραστηριότητες καθαρά επαγγελματικές (εργατικά σωματεία), που λόγω των συνθηκών ενώθηκαν για να δημιουργήσουν μια δικιά τους συνεργατική επιχείρηση στο κλάδο που δούλευαν. Η ιδέα του συνεταιρισμού δεν προήλθε από το εξωτερικό περιβάλλον των μελών, δηλαδή από ενημερωτικά φυλλάδια, εφημερίδες, ιντερνέτ κ.α., αλλά ούτε και από το εσωτερικό οικογενειακό τους περιβάλλον.

Η ερώτηση 4 ασχολείται με τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι ερωτώμενοι όταν ξεκίνησαν τους συνεταιρισμούς. Οι απαντήσεις εδώ, κατά την συντριπτική

πλειοψηφία τους, στάθηκαν σε δυο παράγοντες: την γραφειοκρατία και τα οικονομικά. Όπως είδαμε και στο διάγραμμα 4.10, όλοι οι συνεταιρισμοί (πλην ενός) είναι αυτοχρηματοδοτούμενοι από τα μέλη τους, άρα οι οικονομικές ανάγκες ήταν μεγάλες, παρ' όλα αυτά η γραφειοκρατία και οι ελλειπείς νόμοι περί συνεταιρισμών ήταν αυτό που μονοπώλησε τις απαντήσεις στην συγκεκριμένη ερώτηση.

Η ερώτηση 5 αφορά την θέση των ερωτώμενων στον συνεταιρισμό. Οι απαντήσεις που μας δόθηκαν συμπεριλαμβάνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 4.2.3

Θέση ερωτηθέντων στον συνεταιρισμό		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Πρόεδρος	5	50
Αντιπρόεδρος	1	10
Γραμματέας	2	20
Ταμίας	2	20
Σύνολο	10	100

Με βάση των παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι το 50% των ερωτηθέντων κατέχουν θέση προέδρου στο ΔΣ των συνεταιρισμών, το 10% κατέχουν θέση αντιπροέδρου, το 20% κατέχουν θέση γραμματέα, και τέλος το υπόλοιπο 20% κατέχουν θέση ταμιά.

Η ερώτηση 6 χωρίζεται σε δυο σκέλη. Το πρώτο σκέλος ασχολείται με την οικονομική ικανοποίηση των ερωτηθέντων από την επαγγελματική ενασχόληση τους με τον συνεταιρισμό, και το δεύτερο σκέλος αφορά την γνώμη των ερωτηθέντων για την οικονομική ικανοποίηση των υπόλοιπων μελών. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων για το πρώτο σκέλος ποικίλουν και προβάλλονται στον πίνακα 4.2.4. Όσο αναφορά

το δεύτερο σκέλος οι απαντήσεις ταυτίζονται. Αν οι ερωτώμενοι δεν είναι ικανοποιημένοι από το εισόδημα τους, θεωρούν ότι και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι-μέλη του συνεταιρισμού δεν είναι ικανοποιημένοι. Η απάντησή τους βασίζεται στην προσωπική σχέση των ερωτώμενων με τα υπόλοιπα μέλη-εργαζόμενους.

Πίνακας 4.2.4

Οικονομική Ικανοποίηση Μελών/Ερωτώμενων		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Ναι	3	30
Όχι	7	70
Σύνολο	10	100

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, το 70% των ερωτηθέντων απάντησαν αρνητικά δηλώνοντας ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από το εισόδημά τους μέχρι στιγμής, ούτε οι ίδιοι, αλλά ούτε και τα υπόλοιπα μέλη συνεργάτες τους.

Η ερώτηση 7 αφορά την καταγραφή των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων των ερωτώμενων με την ενασχόληση τους με τους συνεταιρισμούς μέχρι στιγμής. Η συγκεκριμένη ερώτηση αντιμετωπίστηκε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τους ερωτώμενους και προέκυψαν σημαντικές απαντήσεις, αλλά υπήρχε και ταύτιση πολλών απαντήσεων. Παρακάτω παραθέτουμε με σειρά προτεραιότητας τις απαντήσεις των ερωτώμενων, όπως αυτές μας δόθηκαν κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων.

Πίνακας 4.2.5

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
<p>Συλλογική διαχείριση Ισότιμες σχέσεις μεταξύ των μελών Συνεργατική Αλληλεγγύη Υψηλό Κίνητρο Δημοκρατικές Διαδικασίες Εργασιακή Ασφάλεια Υψηλή ποιότητα προϊόντων Άριστες εργασιακές συνθήκες Καταμερισμός Εργασιών/ Ευθυνών Ευχάριστο εργασιακό περιβάλλον Ελευθερία Ωραρίου Ψυχολογική Ευχαρίστηση, (αποβολή άγχους, στήριξη ομάδας) Αίσθημα κοινωνικής προσφοράς Κοινωνική Αναγνωσιμότητα Θετική Ανταπόκριση Δημιουργικότητα Ενισχυμένα δίκτυα διανομής Συγκεκριμένα σημεία πώλησης, συν/κών προϊόντων Αγροτικοί Συνεταιρισμοί καθορίζουν, τις τιμές στους εμπόρους Οικονομική Ασφάλεια Εύρεση Κεφαλαίων</p>	<p>Χρονοβόρες διαδικασίες, λόγω δυσκολιών διαχείρισης Δυσκολίες στην ταχύτητα λήψης αποφάσεων Αυξημένη Γραφειοκρατία Δυσκολία ανεύρεσης πόρων λόγω γραφειοκρατίας Υψηλή Εξάρτηση των συνεταιρισμών από την φερεγγυότητα και τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών Κοινωνική δυσπιστία λόγω των παλαιότερων μορφών συνεταιρισμών</p>

Στον πίνακα 4.2.5 έχουμε καταγράψει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ενασχόλησης με έναν συνεταιρισμό, όπως μας τα ιεράρχησαν, και σύμφωνα με την συχνότητα που μας δόθηκαν από τους ερωτώμενους. Από τον πίνακα παρατηρούμε ότι τα πλεονεκτήματα είναι πολύ περισσότερα από τα μειονεκτήματα (21 έναντι μόλις 6).

Στην πρώτη θέση των πλεονεκτημάτων βρίσκονται οι βασικές συνεταιριστικές αρχές, μεταξύ άλλων αναφέρονται: η συλλογική διαχείριση, οι ισότιμες σχέσεις

μεταξύ των μελών, η συνεργατική αλληλεγγύη, οι δημοκρατικές διαδικασίες, το υψηλό κίνητρο κτλ. Για τους ερωτώμενους δηλαδή οι βασικές συνεταιριστικές αρχές είναι από μόνες τους βασικό πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών επιχειρημάτων. Επίσης παρατηρούμε πολλά πλεονεκτήματα που έχουν να κάνουν με την ψυχολογία των εργαζομένων-μελών σε ένα συνεταιρισμό, όπως η ψυχολογική ευχαρίστηση, (αποβολή άγχους, στήριξη ομάδας) ,αίσθημα κοινωνικής προσφοράς, κοινωνική αναγνωσιμότητα, θετική ανταπόκριση κτλ. Επίσης η εργασιακή και οικονομική ασφάλεια σε αυτήν την οικονομική συγκυρία θεωρείται βασικό πλεονέκτημα από τους ερωτώμενους και ως απάντηση ότι μόλις το 30% αυτών είναι ικανοποιημένοι από το εισόδημά τους. Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες δηλαδή το συνεταιριστικό μοντέλο μπορεί να προσφέρει ένα πιο ασφαλές περιβάλλον στα μέλη του, ακόμα και αν αυτά δεν είναι ικανοποιημένα από το εισόδημά τους.

Όσο αναφορά τα μειονεκτήματα υπήρχε μια δυσκολία στην εύρεση αυτών κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων. Στην πρώτη θέση αυτών, οι ερωτώμενοι τοποθέτησαν τις χρονοβόρες διαδικασίες λόγω δυσκολιών στην διαχείριση. Το νούμερο ένα πλεονέκτημα, η συλλογική διαχείριση αντιτίθεται το νούμερο ένα μειονεκτήματος. Σύμφωνα πάντα με το σύνολο των ερωτώμενων οι χρονοβόρες διαδικασίες προκύπτουν από τις αρχές και τις δομές του ίδιου του συνεταιριστικού μοντέλου, αφού η λήψη των αποφάσεων παίρνεται μετά από μια χρονοβόρα διαδικασία μεταξύ των μελών. Αυτή η διαδικασία ζημιώνει τις περισσότερες φορές τους συνεταιρισμούς, αλλά είναι και αυτό που τα μέλη τους θέλουν και αναγνωρίζουν ως το πρώτο πλεονέκτημά τους. Χαρακτηριστικά, ένας από τους ερωτώμενους μας είπε «η συνεταιριστική διαδικασία μερικές φορές κουράζει και είναι χρονοβόρα, άλλες φορές τείνει να γίνει γραφειοκρατική και υπάρχει ο κίνδυνος να χάσουμε σημαντικούς

πελάτες, αλλά χάρη σ' αυτήν την διαδικασία αποκτάμε εμπειρία και κερδίζουμε πολλά περισσότερα από τον συλλογικό τρόπο σκέψης που μια εμπορική συμφωνία δεν μπορεί να μας προσφέρει».

Στο ίδιο πλαίσιο κυμαίνεται και το επόμενο βασικό μειονέκτημα, μετά βέβαια από την γραφειοκρατία, όπως διαφάνηκε και από την ερώτηση 4 περί δυσκολιών, που δεν είναι άλλο από την υψηλή εξάρτηση εμπιστοσύνης και φερεγγυότητας των μελών συνεταιριστών. Υπάρχει πολύ υψηλός βαθμός εξάρτησης εμπιστοσύνης, αφού αν χαθεί δεν μπορεί να λυθεί τόσο εύκολα, όπως σε μια εμπορική επιχείρηση που αποφασίζει ένας ή μια μικρή ομάδα ανθρώπων. Είναι μια σημαντική παρατήρηση που αναφέρθηκε από αρκετά μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων.

Η τελευταία ερώτηση αυτού του group των ερωτήσεων έχει να κάνει με το αν οι ερωτώμενοι είναι ενεργά μέλη σε κάποιον, άλλο συνεταιρισμό. Οι απαντήσεις αυτών συγκεντρώθηκαν και τις έχουμε παρουσιάσει στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 4.2.6

Ενεργό μέλος σε άλλο συνεταιρισμό		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Ναι	3	30
Όχι	7	70
Σύνολο	10	100

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.2.6 μόνο το 30% των ερωτηθέντων είναι ενεργό μέλος σε άλλους συνεταιρισμούς, ενώ το υπόλοιπο 70% δεν είναι σε κανέναν άλλο συνεταιρισμό. Οι συνεταιρισμοί που είναι ενεργά μέλη οι 3 ερωτηθέντες είναι: ο αστικός συνεταιρισμός για την αλληλέγγυα οικονομία ο «Σπόρος», ο Αστικός

συνεταιρισμός το «Συγκρουόμενο Συν. Πε» και συνεταιρισμός «Γονέων Χαλανδρίου».

Η τρίτη κατηγορία των ερωτήσεων του Β μέρους του ερωτηματολογίου ασχολείται με την άποψη των ερωτηθέντων για την συνεταιριστική ιδέα και περιλαμβάνει δυο ερωτήσεις την 9 και την 10.

Η ερώτηση 9 ασχολείται με την άποψη των ερωτηθέντων γύρω από το συνεταιριστικό μοντέλο και αν αυτό μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά στην Ελλάδα, ενώ στην ερώτηση 10 προσπαθούμε να διακρίνουμε σε ποιόν τομέα μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά το συνεταιριστικό μοντέλο, σύμφωνα πάντα με την προσωπική τους άποψη.

Στην ερώτηση αν το συνεταιριστικό μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά, όλοι μας έδωσαν στην συντριπτική πλειοψηφία τους θετική απάντηση. Οι προτάσεις τους για το πώς μπορεί να γίνει αυτό πραγματικότητα είναι ιεραρχημένες σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στον παρακάτω πίνακα. Όλοι οι ερωτώμενοι για να απαντήσουν στο συγκεκριμένο ερώτημα έθεσαν κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις-προτάσεις.

Πίνακας 4.2.7

Προϋποθέσεις που απαιτούνται για να αποδώσει το συνεταιριστικό μοντέλο
Κοινωνική Συνείδηση
Συνεργατική Εκπαίδευση
Αυτοπεποίθηση
Στήριξη στα εναλλακτικά μοντέλα εργασίας
Καινοτόμα εγχειρήματα
Απομάκρυνση των κατάλοιπων των προηγούμενων χρόνων

Πέραν των προϋποθέσεων που τέθηκαν από κάποιους ερωτώμενους, ένα άλλο κομμάτι ερωτώμενων μειοψηφικό περίπου το 30% αυτών ανέφεραν συγκεκριμένους λόγους γιατί πιστεύουν ότι μπορεί να αποδώσει και να λειτουργήσει θετικά το συνεταιριστικό μοντέλο στην Ελλάδα. Οι προτάσεις τους είναι:

- 1) Λόγω της αποτυχίας του επενδυτικού μοντέλου, υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τα μοντέλα βασισμένα σε αρχές αυτοδιαχείρισης.
- 2) Η συλλογική εργασία αποδίδει περισσότερο από την ατομική.
- 3) Υπάρχει παρθένο έδαφος στον αστικό χώρο για σύγχρονα συνεργατικά εναλλακτικά μοντέλα.

Στην επόμενη ερώτηση αν διακρίνουν κάποιο συγκεκριμένο τομέα οι ερωτώμενοι στο σύνολο τους απάντησαν ότι το συνεταιριστικό μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει σε όλους τομείς. Σημαντικές βέβαια ήταν οι απαντήσεις κάποιων από τους ερωτώμενους που πιστεύουν ότι υπάρχει ένα παράθυρο ευκαιρίας στον δευτερογενή τομέα υπηρεσιών, όπου το κέρδος δεν έχει πρωτεύοντα ρόλο και αξία. Δηλαδή σε πολιτιστικές, καλλιτεχνικές επιχείρησης, αλλά και στον τομέα της εκπαίδευσης, της έρευνας και των εντύπων. Οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι αν υπάρχει ένα καθετοποιημένο σύστημα οργάνωσης, όπου ο πρωτογενής τομέας θα στηρίζει τον δευτερογενή, με την αποφυγή μεσαζόντων, αλλά και ηθικών τραπεζών τότε μπορεί να υπάρχει άνθιση του συνεταιριστικού μοντέλου και στην Ελλάδα.

Η **τέταρτη** κατηγορία των ερωτήσεων του Β μέρους του ερωτηματολογίου ασχολείται με την λειτουργία των συνεταιρισμών-επιχειρήσεων και περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 11 έως 14. Στην πρώτη ερώτηση που αφορά την λειτουργία των

συνεταιρισμών ασχολούμαστε με τον αν είναι κάθετα οργανωμένοι στην εφοδιαστική τους αλυσίδα οι συνεταιρισμοί. Η ερώτηση περιλαμβάνει δυο σκέλη, αφού στη συνέχεια ανάλογα με την απάντηση προσπαθούμε να καταγράψουμε τι προμηθεύονται οι συνεταιρισμοί από εξωτερικούς προμηθευτές. Στον πίνακα 4.2.8 απαντάμε στο πρώτο σκέλος της ερώτησης.

Πίνακας 4.2.8

Κάθετα οργανωμένοι εφοδιαστική αλυσίδα		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Ναι	3	30
Όχι	7	70
Σύνολο	10	100

Παρατηρούμε, όπως ήταν αναμενόμενο ότι μόλις το 30% είναι κάθετα οργανωμένοι στην εφοδιαστική τους αλυσίδα, αφού από αυτούς οι δυο είναι αγροτικοί συνεταιρισμοί, και μόνο ένας από τους υπόλοιπους αστικούς συνεταιρισμούς υπηρεσιών είναι κάθετα οργανωμένος. Στην πλειοψηφία τους, όλοι οι υπόλοιποι συνεταιρισμοί 70% που δεν είναι κάθετα οργανωμένοι προμηθεύονται τις πρώτες ύλες τους από εξωτερικούς συνεργάτες- προμηθευτές. Οι πρώτες ύλες ποικίλουν και εξαρτώνται από την δραστηριοποίηση του συνεταιρισμού.

Η ερώτηση 12 αφορά την καθημερινή λειτουργία των επιχειρήσεων και το προσωπικό που απασχολούν έτσι ώστε να λειτουργούν σωστά, χωρίς προβλήματα. Οι τέσσερις αστικοί συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται στον επισιτιστικό κλάδο(2 μαγειρεία, 2 παραδοσιακά καφενεία), είναι ανοιχτά 16 ώρες την ημέρα, 7μέρες την εβδομάδα και απασχολούν την ημέρα 4 έως 6 άτομα. Οι δυο αστικοί συνεταιρισμοί

που ασχολούνται με εμπόριο συνεταιριστικών προϊόντων και δραστηριοποιούνται στον εμπορικό κλάδο, λειτουργούν με ωράριο καταστημάτων 12 ώρες την ημέρα, 6 ημέρες την εβδομάδα και απασχολούν 3 έως 4 άτομα την ημέρα. Οι δυο κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, η μια των εκδόσεων στο χώρο του βιβλίου και η άλλη στον χώρο των μεταφορών λειτουργεί 5 ημέρες την εβδομάδα για τους πελάτες, και το σαββατοκύριακο αν τυπώνει ή υπάρχουν παραδόσεις εκτός Αττικής αντίστοιχα. Συνολικά απασχολούν 5 έως 10 άτομα την ημέρα. Οι τελευταίοι δυο αγροτικοί συνεταιρισμοί λειτουργούν καθημερινά σε 24ωρη βάση, τα πρατήρια τους όμως είναι ανοιχτά σε ωράριο καταστημάτων και απασχολούν 5 έως 6 εργαζόμενους.

Στην ερώτηση 13 εξετάζουμε αν υπάρχει συνεργασία με άλλους συνεταιρισμούς και αν ναι με τι είδους συνεταιρισμούς. Όλοι οι συνεταιρισμοί μας απάντησαν ότι συνεργάζονται με άλλους συνεταιρισμούς εμπορικά, αλλά και κοινωνικά (δραστηριοποιούνται κοινά για την προώθηση του συνεταιριστικού μοντέλου). Οι συνεταιρισμοί που συνεργάζονται είναι: αστικοί μη κερδοσκοπικοί καταναλωτικοί, γεωργικοί συνεταιρισμοί, γυναικείοι γεωργικοί συνεταιρισμοί και αστικοί συνεταιρισμοί προσφοράς υπηρεσιών που ασχολούνται κυρίως με τα διαφημιστικά έντυπα και τη δημιουργία ιστοσελίδων.

Η ερώτηση 14 ασχολείται στο πρώτο μέρος του με τα διαφημιστικά μέσα που χρησιμοποιούν αν χρησιμοποιούν οι συνεταιρισμοί στο σύνολό τους. Όλοι οι συνεταιρισμοί έχουν χρησιμοποιήσει κάποιο διαφημιστικό μέσο. Τα μέσα διαφημιστικής προβολής που έχουν χρησιμοποιήσει σε ποσοστά οι συνεταιρισμοί μπορούμε να τα παρατηρήσουμε στον πίνακα 4.2.9.

Πίνακας 4.2.9

Μέσα διαφημιστικής Προβολής		
	Απαντήσεις	Ποσοστό %
Social net	2	20
Φυλλάδια/ Κάρτες/ Ιστοσελίδα	7	70
Media	1	10
Σύνολο	10	100

Από το παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι οι συνεταιρισμοί που αποκλειστικά διαφημίζονται με τα παραδοσιακά μέσα διαφήμισης, που είναι τα φυλλάδια, οι κάρτες, αλλά και οι προσωπικές ιστοσελίδες των συνεταιρισμών καλύπτουν ένα ποσοστό 70%. Μόνο το 10% έχει κάνει καταχώρηση σε κάποιο περιοδικό ή ραδιόφωνο, και το 20% χρησιμοποιεί τα κοινωνικά δίκτυα. Στην ουσία βέβαια αυτό το 70% που χρησιμοποιεί τα παραδοσιακά μέσα διαφήμισης είναι 100% γιατί, όσοι από τους συνεταιρισμούς διαφημίζονται μέσω κοινωνικών δικτύων ή μέσω των media, έχουν και φυλλάδια/ κάρτες, αλλά και προσωπική σελίδα.

Το δεύτερο μέρος της ερώτησης 14 αφορά τις μελλοντικές διαφημιστικές κινήσεις που προτίθενται να κάνουν οι συνεταιρισμοί για την αύξηση του αγοραστικού τους κοινού. Το 60% αυτών δεν προτίθεται να κάνει οποιαδήποτε μελλοντική διαφημιστική κίνηση, ενώ το 30% αυτών προτίθεται να πάρει μέρος σε εμπορικές εκθέσεις και συνεταιριστικά φεστιβάλ για την προώθηση των προϊόντων τους, ενώ ένα 10% έχει συμφωνήσει για ανταλλακτική διαφήμιση με ραδιοφωνικό σταθμό τοπικής εμβέλειας.

Η πέμπτη κατηγορία ερωτήσεων περιλαμβάνει μια μόνο ερώτηση χωρισμένη σε δύο μέρη και ασχολείται με την κοινωνική προσφορά των υπό εξέταση συνεταιρισμών. Η εν λόγω ερώτηση στο πρώτο μέρος εξετάζει ποια είναι η κοινωνική προσφορά των συνεταιρισμών και στο δεύτερο με ποια μέσα προωθεί την συνεταιριστική ιδέα στο κοινωνικό σύνολο, πάντα με την προϋπόθεση ότι και προσφέρει κοινωνικά αλλά και προωθεί την συνεταιριστική ιδέα. Όπως συνέβη και με τις άλλες ερωτήσεις δημιουργήσαμε ένα πίνακα που καταγράψαμε τις απαντήσεις του πρώτου σκέλους της ερώτησης και τις παρουσιάζουμε ιεραρχημένες, όπως μας δόθηκαν συμπεριλαμβανομένου και της συχνότητας της απάντησης.

Πίνακας 4.2.10

Κοινωνική Προσφορά Συνεταιρισμών
Καλύτερες συνθήκες εργασίας των παραγωγών
Ευνοϊκές τιμές για τον καταναλωτή και παραγωγό
Ενίσχυση του εισοδήματος μικρών παραγωγών
Οικονομική ενίσχυση αντίστοιχών εγχειρημάτων
Διανομή προϊόντων χωρίς τις παρεμβολές μεσαζόντων
Ενίσχυση των συνεταιρισμών παγκοσμίως
Άνοιγμα θέσεων εργασίας, με ευνοϊκότερους όρους
Ενίσχυση βιολογικών/ οργανικών προϊόντων
Διοργάνωση παιδικών εργαστηρίων
Διανομή μερισμάτων σε ομάδες ανθρώπων μη μέλη των συνεταιρισμών

Στο παραπάνω πίνακα διακρίνουμε ότι οι πρώτες θέσεις της κοινωνικής προσφοράς των συνεταιρισμών αφορούν κυρίως τους παραγωγούς, και κατεπέκταση τους καταναλωτές. Οι καλύτερες συνθήκες εργασίας του παραγωγού, οι ευνοϊκοί όροι, η ενίσχυση του εισοδήματος αυτών, αλλά και κατεπέκταση των καταναλωτών,

αφού οι τιμές είναι ευνοϊκότερες για όλους είναι βασικό μέλημα των συνεταιριστικών επιχειρήσεων. Για να επιτευχθούν καλύτερες τιμές οι συνεταιρισμοί ξεπερνούν τον «φραγμό» των μεσαζόντων, έτσι ώστε οι τιμές να ορίζονται από τους παραγωγούς ή τους συνεταιρισμούς παραγωγών. Ακόμα οι συνεταιρισμοί προμηθεύονται προϊόντα συγκεκριμένης προέλευσης, ενισχύοντας ευπαθής ομάδες παραγωγών, και προστατεύοντας τους καταναλωτές από άγνωστης προέλευσης προϊόντα, αφού δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην αποφυγή μεταλλαγμένων προϊόντων, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στις βιολογικές καλλιέργειες. Επίσης οι συνεταιρισμοί βάση του καταστατικού τους επιλέγουν σε ποιές κοινωνικές ομάδες θα συνδράμουν οικονομικά για να ενισχύσουν το εισόδημά τους και κατεπέκταση τις εργασιακές συνθήκες τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την διανομή ποσοστού του αποθεματικού τους σε κοινωνικές ομάδες που ξεκινούν συνεταιριστικά εγχειρήματα ή σε υπάρχουσα εγχειρήματα που χρειάζονται οικονομική βοήθεια. Συνήθως αυτή η διαδικασία γίνεται με την μορφή άτοκου δανεισμού μεγάλης χρονικής διάρκειας. Τέλος οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στο σύνολο των συνεταιρισμών αφορούν νέα μέλη που απασχολούνται με τους ίδιους όρους με τα παλαιότερα ιδρυτικά μέλη, λειτουργώντας σε μια πραγματική οριζόντια δομή.

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως το δεύτερο σκέλος της ερώτησης 15, αφορά τα μέσα που προωθούν την συνεταιριστική ιδέα οι υπό εξέταση συνεταιρισμοί. Τα μέσα προώθησης της συνεταιριστικής ιδέας σύμφωνα με τις απαντήσεις που λάβαμε χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: 1) Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, 2) Τα αυτοοργανωμένα μέσα που περιλαμβάνουν (τις προσωπικές ιστοσελίδες των συνεταιρισμών, εκδόσεις βιβλίων ή μικρών φυλλαδίων και περιοδικών που κατά καιρούς διανέμουν οι συνεταιρισμοί, είτε από κοινού, είτε ατομικά) και 3) συμμετοχή

σε φεστιβάλ, διοργάνωση συζητήσεων, event, πάρτι που έχουν μεγάλη κοινωνική απήχηση. Εννιά στους δέκα συνεταιρισμούς προβάλλουν την συνεταιριστική ιδέα μέσα από αυτοοργανωμένα μέσα. Το 30% αυτών χρησιμοποιεί και τα κοινωνικά δίκτυα, ενώ το 40% αυτών έχει είδη συμμετάσχει ή διοργανώσει μια εκδήλωση/συζήτηση/ πάρτι. Μόνο μια επιχείρηση το 10% του συνόλου δηλαδή, χρησιμοποιεί μόνο το τρίτο μέσο προώθησης.

Η έκτη και τελευταία κατηγορία των ερωτήσεων αφορά τα οικονομικά οφέλη των συνεταιρισμών και περιλαμβάνει μια ερώτηση που και αυτή χωρίζεται σε δυο μέρη. Το πρώτο μέρος ασχολείται με τα οικονομικά οφέλη των απασχολούμενων μηνιαίως και τον τρόπο πληρωμής αυτών, και το δεύτερο με την τάση του τζίρου των επιχειρήσεων τα τελευταία δυο χρόνια.

Πίνακας 4.2.11

Οικονομικά Οφέλη Απασχολούμενων			
Καθαρό εισόδημα/ μήνα €	Τρόπος πληρωμής/ μήνα	Είδος εργασίας	Τάση του κύκλου εργασιών
800	μετρητά	full time	αυξητική
300	μετρητά	full time	σταθερή
1300	τράπεζα	full time	σταθερή
800	μετρητά	full time	σταθερή
350	τράπεζα	part time	αυξητική
700	μετρητά	full time	αυξητική
500	τράπεζα	full time	σταθερή
400	τράπεζα	full time	σταθερή
900	μετρητά	full time	σταθερή
700	μετρητά	full time	σταθερή

Συμφωνά με τον παραπάνω πίνακα το καθαρό εισόδημα των απασχολούμενων ξεκινάει από τα 300€ και φτάνει ως τα 1300€, με ένα ποσοστό 70%

να βρίσκεται πάνω από το «φάσμα» των 700€ καθαρού εισοδήματος το μήνα (συμπεριλαμβάνουμε και την part time επιχείρηση που τα μέλη της αμείβονται με 350€/μήνα), ενώ το υπόλοιπο 30% να τοποθετείται μεταξύ 300 και 500€ καθαρού εισοδήματος το μήνα. Ο τρόπος πληρωμής, κατά 60%, γίνεται της μετρητής, ενώ το υπόλοιπο 40% πληρώνεται μέσω τραπεζής. Η πληρωμή της μετρητής είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό των συνεταιρισμών όπως είδαμε και στο Κεφάλαιο 2. Το 90% των εργαζομένων είναι πλήρους απασχόλησης, ενώ μόλις το 10% είναι σαν μερικώς απασχολούμενοι εργαζόμενοι, και η τάση του κύκλου εργασιών των συνεταιριστικών επιχειρήσεων τα τελευταία 2 χρόνια είναι κατά 70% σταθερή και κατά 30% αυξητική, χωρίς να έχουμε ούτε μια επιχείρηση να μας δηλώσει πτωτική τάση στο κύκλο εργασιών της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα σημαντικότερα συμπεράσματα που έχουν προκύψει μετά την ανάλυση των δεδομένων είναι τα εξής:

- Το 70% των συνεταιρισμών, ιδρύθηκαν και λειτουργούν τα τελευταία 2 χρόνια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Τα ιδρυτικά μέλη και οι εργαζόμενοι στους συνεταιρισμούς κατά 80% είναι είτε άνεργοι απολυμένοι, είτε δεν είχαν κανένα κίνητρο (επαγγελματικό, οικονομικό), από την προηγούμενη εργασία τους και στράφηκαν στην κοινωνική επιχειρηματικότητα από ανάγκη, αποδίδοντας ίδια κεφάλαια στο

συνεταιρισμό. Σημαντικό μέρος των κεφαλαίων, σύμφωνα με τους ερωτώμενους, προήρθαν από τις αποζημιώσεις των απολύσεων.

- Το νομικό πλαίσιο όλων των υπό εξέταση αστικών συνεταιρισμών, αφορά συνεταιρισμούς περιορισμένης ευθύνης με καταστατικό τουλάχιστον 15 μελών, ενώ όλοι οι συνεταιρισμοί κατά συντριπτική πλειοψηφία αποδίδουν μεγάλες δυσκολίες στο νομικό πλαίσιο, λόγω περίπλοκης γραφειοκρατίας.
- Το 70% των απασχολούμενων των συνεταιρισμών δηλώνει ότι δεν είναι οικονομικά ικανοποιημένοι από το μέχρι στιγμής εισόδημά τους. Στην ιεράρχηση των μειονεκτημάτων του συνεταιριστικού δεν αναφέρεται από κανέναν το χαμηλό εισόδημα σαν μειονέκτημα, αφού καλύπτεται από τα πολλά πλεονεκτήματα που προσφέρει η κοινωνική επιχειρηματικότητα.
- Το απόλυτο σύνολο των εργαζόμενων-συνεταιριστών πιστεύει ότι μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά το συνεταιριστικό μοντέλο στην Ελλάδα, σε όλους τους τομείς εργασίας, αρκεί να προωθηθούν και να καλλιεργηθούν οι συνεταιριστικές αξίες και τα εναλλακτικά μοντέλα εργασίας.

- Η τάση του κύκλου εργασιών των συνεταιρισμών είναι σταθερή κατά 70% και αυξητική κατά το υπόλοιπο 30% των συνεταιρισμών τα τελευταία δυο χρόνια της οικονομικής κρίσης, ακολουθώντας τα νούμερα των καταναλωτικών συνεταιρισμών στην Ευρώπη.¹
- Στον ελληνικό χώρο, δεν πρέπει να υπάρξει επιστροφή στις απαξιώτικες πολιτικές του παρελθόντος, όταν οι συνεταιρισμοί είχαν μετατραπεί σε ημικρατικό μηχανισμό ελεγχόμενες από τις κυβερνήσεις και τους πολιτικούς, όπου αντιμετωπίστηκαν ως «εργαλεία» της οικονομικής ανάπτυξης, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν πολιτικές που θα αναγνωρίζουν την ιδιαίτερη φύση των συνεταιρισμών, να προωθήσουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση για τις συνεταιριστικές αρχές και τις πρακτικές σε όλες τις αντίστοιχες βαθμίδες των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία. Το παράδειγμα της Φινλανδίας, άλλωστε στην ενίσχυση της συνεταιριστικής εργασίας και την ενίσχυση της συνεργατικής επιχειρηματικότητας, μείωσε σημαντικά τα ποσοστά ανεργίας και η υποστήριξη των συνεταιρισμών έγινε μέρος της δημόσιας πολιτικής ζωής.

---

¹ Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το 2009, ο κύκλος εργασιών των συνεταιρισμών αυξήθηκε κατά 10%, ενώ η βρετανική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 4,9%, στη Γαλλία παρατηρήθηκε ανοδική τάση κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών, στην Ισπανία οι συνεταιρισμοί εργαζομένων αύξησαν τον αριθμό των θέσεων εργασίας τους κατά 0,2%, ενώ στην Ιταλία η απασχόληση σε συνεταιρισμούς αυξήθηκε κατά 3% το 2010.

Στο πλαίσιο αυτής της λογικής, οφείλουμε να αναδείξουμε έναν νέο νόμο που να στοχεύει στη μείωση της ανεργίας και στην ανάδειξη του συνεταιριστικού μοντέλου στην Ελλάδα και να αφορά τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

Πρόκειται για επιχειρήσεις ειδικής, νέας μορφής που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα πέραν της αμοιβής για τα μέλη που προσφέρουν εργασία. Βασικό χαρακτηριστικό αυτών των επιχειρήσεων είναι η παροχή υπηρεσιών που αφορούν στο κοινωνικό σύνολο (περιβάλλον, πολιτισμός, παραδοσιακά προϊόντα, τοπική ανάπτυξη, φροντίδα ηλικιωμένων ή ατόμων με αναπηρία κλπ). Σ' αυτόν, τον νέο τύπο επιχειρήσεων και σύμφωνα με το νόμο (4019/2011) παρέχεται η δυνατότητα αξιοποίησης Κοινοτικών Πόρων, μέσω του Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας, ύψους 60 εκατ. ευρώ με δυνατότητα αύξησης του ποσού σε 100 εκατ. ευρώ, η αξιοποίηση του ΕΤΕΑΝ, η πρόσβαση σε όλα τα επιδοτούμενα προγράμματα για την ενίσχυση της απασχόλησης, καθώς και φορολογικές και ασφαλιστικές ελαφρύνσεις. (capital, 2011).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Benello, G (2001), *Building Sustainable Communities: Tools And Concepts For Self Reliant Economic Change*, New York: Bootstrap Press.

Birchall, J (2003), «Responses to the global economic crisis, Geneva», *International Labour Organisation*, 1(1), p.:42-43.

Brooks, C (2010), *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.

Cohen, L and Manion, L (1992), *Research methods in education* London: Routledge.

Entrepreneurship in Finland from 2009: the Case Study of the Tampere Region Co-operative Centre», *International Journal of Co-operative Management*, 5(2), p.:68-74.

Ewaida, A, Lansink, A and Dijk, G (2011), « Distinguishing Dairy Cooperatives from Investor-Owned Firms in Europe Using Financial Indicators», *Agribusiness*, 27(1), p.:35-36.

Griffiths, D (2003), «Why do co-operatives fail as co-operatives? », *Co-operative foundation of Victoria Ltd*, 1(1), p.: 9.

Grout, P (2009), «The Impact of Regulation on Market Risk», *Journal of Financial Economics*, 80(1),p.: 149-184.

Howarth, G (2007), «Whatever happened to social class?: An examination of the neglect of working class cultures in the sociology of death», *The International Journal of Health Sociology Policy, Promotion, Equity & Practice*, 55(2), p.:425-435.

Immonen, N (2011), «Developing Support and Consultancy Services for Cooperative.

Kolia, E (2008), «Methodology of qualitative research in social sciences and interviews», *The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 1(4), p.:4-5.

Lambert, P (1964), *The co-operative*, Brussels: Propagators of cooperation.

Lopez, U, Lopez, S and Larranaga, I (2009), «Innovation in industrial cooperatives: special features and potential of the Mondragon model», *International Journal of Technology Management and Sustainable Development*, 8(1), p.:44-46.

Marte, J (2009), «Safe Havens: Credit Unions Earn Some Interest», *Wall Street Journal*, 46(3), p.: 10-11.

Mayo, E (2012), «Members and shareholders across the world», *Global Business Ownership*, 1(9), p.:12-14.

Merrett, C (2002), «Collaboration, New Generation Cooperatives and Local Development», *Community Development Society Journal*, 33(2), p.:20-21.

Meyer, M (2008), «Does Capitalism need Cooperation», *Cbg Cooperative*, 4(2), p.:30-31.

Rubin, I (1994), «The contribution of Adam Smith in economics», *Thesis*, 1(46), p.:1

Zalewska, A (2009), «The effect of option granting on executive stock purchases», *Economics Letters*, 4(1),p.: 44-45.

Tcami, G (2010), « Handbook on Cooperatives for use by Workers' Organizations», *International Labour Organisation*, 1(1), p.:55.

Ελληνική

Αντωνιάδη, Κ (2010), «Με κολεκτίβες απαντούν οι νέοι στην κρίση», *Ελευθεροτυπία*, 12 Νοεμ, σελ.26.

Γκαγκάτσιος, Ι (2008), *Καινοτομία Επιχειρηματικότητα- Επιχειρήσεις*, Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Ιωσιφίδης, Θ (2003), *Ανάλυση Δεδομένων Ποιοτικής Κοινωνικής Έρευνας*, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Κούσουλα, Π (2012), «Συνεταιρισμός με προϊόντα σε τιμές χονδρικής», *Βήμα*, Ιουν 2012, σελ.44.

Κουτρούλης, Α (2012), «Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας», *Οικονομικές Εξελίξεις*, 1(17), σελ. 40-42.

Λινάρδου, Γ (2011), «Τα συνεταιριστικά σούπερ μάρκετ επιστρέφουν ξανά στις γειτονιές», *Ελευθεροτυπία*, 18 Σεπ., σελ.24.

Μπίκας, Α (2012), «Μεγάλες συνεταιριστικές επιτυχίες», *Αγροτικός Συνεταιρισμός*, Απρ., σελ. 36.

Μπριλιράκης, Β (2005), *Το κάλεσμα της Μοντραγκόν*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο του Μοντραγκόν.

Παπαγεωργίου, Κ (2007), *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία*, Αθήνα: Αθ. Σταμούλης.

Πασεγές, (2011), «Η Κατάσταση του Αγροτικού Τομέα», σελ. 54.

Ρόκας, Ι (2002), *Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο των Εμπορικών Εταιριών*, Αθήνα: Μπένου.

Σταμούδης, Δ (2006), *Ελεγκτική των Επιχειρήσεων που Συντάσσουν Ενοποιημένες Οικονομικές Καταστάσεις*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Τζωρτζάκης, Θ (1973), *Συνεταιριστική Οικονομία*, Αθήνα: Συνεργασία.

Πρακτικά Συνεδρίων

ΟΗΕ, (2009), «Οι Συνεταιρισμοί στην Κοινωνική Ανάπτυξη», Ηνωμένα Έθνη Γενική Συνέλευση, 18 Δεκεμβρίου 2009, Βέλγιο.

Zvolská, C and Olsson, D (2012), «Συνεταιρισμοί και Αναδιάρθρωση», Συμβουλευτικής Επιτροπής Βιομηχανικών Μεταλλαγών, 2 Απρ. 2012, Βέλγιο.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Σαλούρου, Ρ (2011), «Έρχονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις»,

<http://www.capital.gr/news.asp?id=1234140> (πρόσβαση 15/7/2012).

Δίκτυο Αλληλεγγύης και Κοινωνικής Ανάπτυξης (2012), «Διεθνές έτος συνεταιρισμών 2012», <http://www.diktio-kapa.dos.gr/>, (πρόσβαση 20/5/2012).

DZ-Bank (2011), «The EBA details the EU measures to restore confidence in the banking sector» <http://www.eba.europa.eu/News--Communications/Year/2011/The-EBA-details-the-EU-measures-to-restore-confide.aspx>, (accessed 2/7/2012).

Enet.gr (2011), «Ο κομματισμός τους διέλυσε»,

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=256974>, (πρόσβαση 26/6/2012).

Eur- Lex (2008), «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη», <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0018:EL:HTML>, (accessed 30/5/2012).

Express. gr (2011), «Η μάχη "Δαβίδ" και "Γολιάθ" στα ράφια των σούπερ-μάρκετ»,

http://www.express.gr/afieroma/trofima-pota/465974oz_20110509465974.php3,

(πρόσβαση 25/6/2012).

Food Drink Europe (2012), «CIAA review of key competitiveness indicators report 2008», http://www.fooddrinkeurope.eu/documents/brochures/CIAA_Bench2008.pdf,

(accessed 29/5/2012).

ICA (2012), «Statistical Information on the Co-operative Movement»,
<http://www.ica.coop/coop/statistics.html>, (accessed 20/5/2012).

ILO (2011), «The ILO at Work» http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---exrel/documents/publication/wcms_180602.pdf, (accessed 2/7/2012).

IMF (2012),«World Economic Outlook»,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/02/pdf/0712.pdf>,(accessed 27/5/2012).

Modragon Corporation (2010), «Yearly Report 2010», <http://www.mondragon-corporation.com/language/en-US/ENG/Economic-Data/Yearly-Report.aspx>,
(accessed 5/6/2012).

Rabobank Group (2012), «Company Profile 2012»,
http://www.rabobank.com/content/images/Interim_Report_2011_Rabobank_Group_tc_m43-156313.pdf, (πρόσβαση 27/6/2012).

Sporos (2002), «Εναλλακτικό και Αλληλέγγυο Εμπόριο»,
http://sporos.org/alternative_solidarity_trade#4, (πρόσβαση 2/7/2012).

ΕΛ ΣΤΑΤ(2012), « Δείκτες Ανεργίας 2012»,
<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>, (πρόσβαση 27/6/2012).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ερωτηματολόγιο Πρωτογενούς Έρευνας

ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΠΡΟΕΔΡΟΥΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η έρευνα διεξάγεται για την Μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο: Το συνεταιριστικό μοντέλο εν καιρώ κρίσης- μια μελέτη περίπτωσης, στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών: Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική του Πανεπιστημίου Πειραιά. Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ανώνυμα και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους στόχους της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Μέρος Α)

Δημογραφικά Στοιχεία Συνεταιρισμών:

1) Με τι ασχολείται ο συνεταιρισμός που είστε μέλος;

Απασχόληση Συνεταιρισμού	
Υπηρεσίες	
Μεταποίηση	
Παραγωγή	
Άλλο παρακαλώ καθορίστε	

2) Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρηση του συνεταιρισμού που εργάζεστε;

Χρόνια λειτουργίας Επιχείρησης		
2 τελευταία χρόνια	πριν 5 χρόνια	πριν 10 χρόνια

3) Πόσα είναι τα συνολικά μέλη του συνεταιρισμού που ανήκετε;

Αριθμός μελών Συνεταιρισμού	
0-15	
15-30	
30 και άνω	

4) Πόσα από τα μέλη δραστηριοποιούνται ενεργά στο συνεταιρισμό/ εργάζονται;

Αριθμός Μελών που εργάζονται.....

5) Πόσα από τα μέλη που εργάζονται σε % είναι αλλοδαποί και πόσοι ημεδαποί;

Ιθαγένεια Εργαζομένων %	
Ημεδαποί	Αλλοδαποί

6) Πόσα από τα μέλη που εργάζονται % είναι γυναίκες και πόσοι άντρες;

Φύλο εργαζομένων %	
Άντρες	Γυναίκες

7) Είχαν τα μέλη του συνεταιρισμού σχετική εμπειρία με το συνεταιριστικό μοντέλο στο παρελθόν;

Συνεταιριστική Εμπειρία μελών	
Ναι	Όχι

Αν ναι ποιος ήταν ο βαθμός της προηγούμενης συνεταιριστικής εμπειρίας σας;

Προηγούμενη συνεταιριστική Εμπειρία		
μικρή	μεσαία	μεγάλη

8) Ποια είναι κατά μέσο όρο η ηλικία των απασχολούμενων στο συνεταιρισμό;

Ηλικία Απασχολούμενων						
18-24	24-30	30-36	36-40	40-46	46-52	52 και άνω

9) Ποιός ο τόπος δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού;

Τόπος δραστηριοτήτων Συνεταιρισμών	
Αττική	
Θεσσαλονίκη	
Επαρχία	

9) Με ποιο τρόπο χρηματοδοτήθηκε ο συνεταιρισμός

Τρόπος Χρηματοδότησης	
Ίδια Κεφάλαια	
Επιδότηση	
Δάνειο	
Χορηγία	
Άλλο παρακαλώ καθορίστε	

Μέρος Β

- 1) Ποιά ήταν η προηγούμενη επαγγελματική σας ενασχόληση, σε ποιο τομέα;
- 2) Για πόσο καιρό εργαζόσασταν και για ποιο λόγο διακόψατε την προηγούμενη εργασία σας;

Λίγα λόγια για τον συνεταιρισμό...

- 3) Πως ξεκίνησε η ιδέα του συνεταιρισμού, ποίος ή ποιό ίδρυσαν τον συνεταιρισμό;
- 4) Αντιμετωπίσατε δυσκολίες και αν ναι τι είδους ήταν αυτές
.....(να καταγραφούν).
- 5) Ποια είναι η θέση σας στο συνεταιρισμό;
- 6) Είστε ικανοποιημένοι από το εισόδημα σας από το συνεταιρισμό, πιστεύετε ότι τα υπόλοιπα μέλη είναι ικανοποιημένα;
- 7) Ποια είναι τα βασικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα σύμφωνα με την προσωπική σας εμπειρία με την ενασχόληση με έναν συνεταιρισμό σαν τον δικό σας..... (να καταγραφούν).
- 8) Είστε μέλος ενεργό ή μη σε κάποιον άλλο συνεταιρισμό; Αν ναι σε ποιόν καθορίστε (όνομα και τύπο συνεταιρισμού)
- 9) Βάσει των εμπειριών σας θα λέγατε ότι το συνεταιριστικό μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά στην Ελλάδα και γιατί;

10) Σύμφωνα με την προσωπική σας άποψη μπορεί να υπάρξει ένα βιώσιμο συνεταιριστικό μοντέλο και σε άλλους τομείς, εκτός του τομέα συνεταιρισμού που εργάζεστε; (Επεξήγηση: Βλέπετε κάποιο παράθυρο ευκαιρίας σε κάποιον τομέα;)

11) Είστε κάθετα οργανωμένοι στην εφοδιαστική σας αλυσίδα; Εάν ναι με ποιόν τρόπο; Εάν όχι σε ποιο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας προμηθεύεστε από εξωτερικούς συνεργάτες;

12) Πόσες φορές την εβδομάδα είναι ανοιχτή η επιχείρηση, πόσες ώρες την ημέρα, και πόσο προσωπικό απασχολεί η επιχείρηση για να λειτουργεί χωρίς προβλήματα;

13) Υπάρχει συνεργασία με άλλους συνεταιρισμούς; αν ναι τι είδους συνεργασία;

14) Χρησιμοποιούνται διαφημιστικά μέσα για την προβολή του συνεταιρισμού, ή των προϊόντων/ υπηρεσιών που προσφέρει και τι ενέργειες προτίθεστε να κάνετε στο μέλλον για την αύξηση του αγοραστικού σας κοινού;

15) Ποια είναι η κοινωνική προσφορά του συνεταιρισμού, αν υπάρχει; Γίνονται ενέργειες από τον συνεταιρισμό σας για την προώθηση της συνεταιριστικής ιδέας;

16) Ποια είναι τα οικονομικά οφέλη των μελών του συνεταιρισμού; Με ποιόν τρόπο αμείβονται τα μέλη; Ποια είναι η τάση του κύκλου εργασιών σας τα τελευταία χρόνια;